

Wymagania edukacyjne z przedmiotu wiedza o społeczeństwie w zakresie rozszerzonym dla klasy 1 szkoły ponadpodstawowej

(do podręcznika *Wiedza o społeczeństwie 1. Zakres rozszerzony. Podręcznik dla szkoły ponadpodstawowej* autorstwa Artura Derdziaka)

* Plan wynikowy został skonstruowany na podstawie **Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 marca 2022 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia.**

Autorzy: Antonina Telicka-Bonecka, Jarosław Bonecki

Temat (rozumiany jako lekcja)	Wymagania na ocenę dopuszczającą Uczeń:	Wymagania na ocenę dostateczną Uczeń:	Wymagania na ocenę dobrą Uczeń:	Wymagania na ocenę bardzo dobrą Uczeń:	Wymagania na ocenę celującą Uczeń:
SPOŁECZEŃSTWO					
I. Człowiek jako jednostka w społeczeństwie					
1. Człowiek jako istota społeczna	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>socjologia, psychologia, neopsychologia, psychoanaliza, osoba, osobowość, temperament, tożsamość, mentalność, neurotyzm, monizm, spirytualizm, materializm, dualizm</i>; – wyjaśnia, czym są potrzeby człowieka; 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia czynniki, które mają wpływ na zachowanie się człowieka (koncepcja behawiorystyczna, poznawcza, psychoanalityczna); – określa, jakie elementy składają się na osobowość i temperament; – wyjaśnia kwestię racjonalności, emocji, 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje i rozpoznaje klasyczne koncepcje osobowości; – odróżnia inteligencję od inteligencji emocjonalnej i wielorakiej; – porównuje typy osobowości Hipokratesa z typami wyróżnionymi przez C.G. Junga i wyciąga wnioski; 	<ul style="list-style-type: none"> – określa, czym jest postawa; – analizuje uwarunkowania procesu kształtowania i zmiany postaw na przykładzie stereotypów; – określa wpływ uznanego systemu wartości na hierarchię potrzeb człowieka; 	<ul style="list-style-type: none"> – wykazuje, że człowiek jest istotą społeczną; – uzasadnia przyczyny powstawania stereotypów i przewiduje związane z tym niebezpieczeństwa; – omawia koncepcję osoby w nurtach substancjalistycznym

	– podaje hierarchię potrzeb człowieka według Abrahama Masłowa.	uczuć i charakteru w postępowaniu człowieka.	– przedstawia filozoficzne koncepcje człowieka.	– analizuje teorie: Z. Freuda, A. Adlera, H.J. Eysencka i wyciąga wnioski.	i relacjonistycznym.
2. Socjalizacja i stygmatyzacja w życiu jednostki	– wyjaśnia pojęcia: <i>socjalizacja pierwotna, socjalizacja wtórna, socjalizacja odwrócona, resocjalizacja, alienacja, stygmatyzacja, internalizacja, dyskryminacja, nietolerancja, pokolenie Y.</i>	– przedstawia sposoby przeciwstawiania się stygmatyzacji, nietolerancji i dyskryminacji; – odróżnia akceptację od tolerancji.	– charakteryzuje na przykładach różne rodzaje norm społecznych i omawia ich genezę; – wyjaśnia, jak tworzą się podziały na „swoich” i „obcych”.	– analizuje przyczyny i skutki alienacji; – porównuje modele socjalizacji charakterystyczne dla własnej grupy wiekowej i pokolenia rodziców i wyciąga wnioski.	– uzasadnia, w jaki sposób działa mechanizm kontroli społecznej i jakie są skutki łamania norm społecznych; – przygotowuje dialog między przedstawicielem starszego i młodszego pokolenia na temat różnego stosunku do pracy.
3. Komunikacja w życiu człowieka	– wyjaśnia pojęcia: <i>komunikacja werbalna i niewerbalna, autoprezentacja, asertywność, suplikacja, autopromocja, ingracja, agresja, zachowanie pasywne.</i>	– omawia różnorodne formy komunikowania się; – przedstawia cechy człowieka asertywnego wg Herberta Fensterheima i Jeana Baera.	– określa zasady zachowań asertywnych, podaje przykłady stosowania zwrotów asertywnych i omawia wynikające z tego korzyści; – rozpoznaje modele zachowania się ludzi.	– wykazuje znaczenie komunikacji niewerbalnej w porozumiewaniu się; – na podstawie źródła ikonograficznego rozpoznaje zachowanie człowieka i określa rodzaj komunikatu przedstawiony na ilustracji.	– analizuje rodzaje taktyk autoprezentacji i podaje przykłady ich stosowania; – tworzy własny zestaw zachowań asertywnych.
4. Życie społeczne jednostki	– wyjaśnia pojęcia: <i>życie społeczne, wartości społeczne, normy, postawy, cnoty obywatelskie, konflikt społeczny, wartości afirmowane, anomia, dewiacja, patologia, instytucja społeczna, negocjacje, mediacje, arbitraż, koncyliacja, kom-</i>	– przedstawia mechanizmy regulujące życie społeczne; – wyjaśnia mechanizm konfliktów międzygrupowych, w tym ich eskalacji; – wymienia zasady i metody rozwiązywania problemów.	– wyjaśnia, czym jest anomia i jakie niesie ze sobą skutki; – charakteryzuje znaczenie instytucji społecznych; – omawia koncepcję dobra wspólnego.	– uzasadnia, jakie zalety i wady mają negocjacje, mediacje i arbitraż; – na podstawie źródła statystycznego określa, które wartości są najważniejsze dla Polaków i mają wpływ na sens życia.	– analizuje katalog wartości afirmowanych w społeczeństwie polskim; – uzasadnia i ocenia uwarunkowania prawidłowego procesu decyzyjnego.

	<i>promis, burza mózgów, analiza SWOT, meta-plan, drzewo decyzyjne, światopogląd, ład społeczny, referendum, plebiscyt, głosowanie, wybory.</i>				
5. Człowiek a zbiorowość	– wyjaśnia pojęcia: <i>więzi społeczne, zbiorowość społeczna, społeczeństwo, dystanse przestrzenne człowieka, działania społeczne, flash mob.</i>	– wymienia rodzaje więzi społecznych; – przedstawia, jak powstają więzi społeczne.	– charakteryzuje różne zbiorowości społeczne; – wyjaśnia dystanse przestrzenne człowieka wg Edwarda Halla; – przedstawia koncepcję dobra wspólnego w reżimach demokratycznym i totalitarnym.	– porównuje wspólnotę i społeczeństwo pod względem występujących w nich więzi; – na podstawie definicji społeczeństwa i własnej wiedzy przedstawia różnice między społeczeństwem polskim a niemieckim.	– analizuje różne rodzaje społeczności: lokalną, regionalną, państwową i globalną; – uzasadnia, jaki jest przebieg procesu powstawania więzi społecznych.
6. Grupy społeczne	– wyjaśnia pojęcia: <i>grupa społeczna, grupy odniesienia pozytywnego i negatywnego, konformizm, nonkonformizm, antykonformizm, inkluzywny, ekskluzywny.</i>	– omawia cechy grupy społecznej; – przedstawia klasyfikację grup społecznych.	– charakteryzuje role społeczne; – rozpoznaje grupy społeczne ze względu na ich cechy.	– ocenia zalety i wady konformizmu i nonkonformizmu; – omawia i porównuje funkcje grup społecznych.	– analizuje reguły wzajemności, zaufania i pomocy obowiązujące w grupie; – ocenia wpływ grupy na jednostkę.
7. Rodzina jako podstawowa grupa społeczna	– wyjaśnia pojęcia: <i>rodzina, rodzina wielopokoleniowa, rodzina „atomowa”, rodzina nuklearna, pokrewieństwo, powinowactwo, przysposobienie, wstępni, zstępni.</i>	– omawia, jakie przeobrażenia następują w obrębie rodziny; – wyjaśnia, jakie funkcje spełnia rodzina.	– charakteryzuje współczesne typy rodzin; – przedstawia, jakie problemy wiążą się z realizacją różnych funkcji rodziny.	– analizuje przyczyny i skutki problemów współczesnych rodzin; – charakteryzuje szanse i zagrożenia współczesnych rodzin.	– ocenia wybrane stosunki prawnorodzinne; – analizuje, które problemy współczesnych rodzin mogą wpłynąć na trwałość małżeństwa.
8. Człowiek jako jednostka w społeczeństwie – lekcja powtórzeniowa	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.

9. Człowiek jako jednostka w społeczeństwie – lekcja sprawdzająca wiadomości i umiejętności	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
10. Publicystycznym okiem – dyskusja	– czyta ze zrozumieniem teksty i przygotowuje swój głos w dyskusji.	– omawia teksty źródłowe na temat zaostrezenia przepisów i kar oraz mitów resocjalizacyjnych.	– analizuje dwa teksty źródłowe na temat pracy zawodowej kobiet mających małe dzieci i przygotowuje głos w dyskusji.	– na podstawie źródeł i własnej wiedzy podaje argumenty w dyskusji: Wychowywanie dzieci czy praca zawodowa kobiet? Jaki model życia rodzinnego jest lepszy dla rodziny i dla społeczeństwa?	– argumentuje swoje stanowisko wobec pytania postawionego w dyskusji: Wychowywanie dzieci czy praca zawodowa kobiet? Jaki model życia rodzinnego jest lepszy dla rodziny i dla społeczeństwa?
II. Charakterystyka życia społecznego					
1. Społeczeństwo i jego struktura	– wyjaśnia pojęcia: <i>struktura społeczna, społeczeństwa morficzne, mikro i makrostruktury, mezostruktury, klasa, warstwa, struktura demograficzna.</i>	– wymienia podstawowe elementy struktury społecznej; – określa koncepcje ujmowania struktury społecznej.	– rozpoznaje społeczeństwo morficzne i amorficzne; – charakteryzuje różne czynniki, które wpływają na prestiż społeczny wykonywanych zawodów.	– analizuje dane statystyczne dotyczące prestiżu zawodów oraz schemat i wyciąga wnioski na temat związku prestiżu z przynależnością do klasy społecznej; – uzasadnia, co może być przyczyną awansu lub degradacji społecznej.	– uzasadnia, jakie zmiany zaszły w strukturze społeczeństw na przestrzeni dziejów; – przygotowuje projekt badawczy na temat zróżnicowania strukturalnego społeczeństw w różnych kręgach cywilizacyjnych.
2. Historyczne formy organizacji społeczeństwa	– wyjaśnia pojęcia: <i>teoria linearna rozwoju społeczeństw, teoria cykliczna rozwoju społeczeństw, teoria dychotomiczna rozwoju społeczeństw, społeczeństwo pierwotne, zbieracko-łowickie, nomadyczne,</i>	– przedstawia cechy społeczeństwa pierwotnego, zbieracko-łowickiego, nomadycznego, rolniczego, industrialnego i postindustrialnego; – wyjaśnia ekonomiczne różnice między poszcze-	– charakteryzuje teorie: linearną, cykliczną i dychotomiczną rozwoju społeczeństw; – rozpoznaje historyczne formy organizacji społeczeństwa; – przedstawia cechy tradycyjnej społeczności	– analizuje i porównuje cechy poszczególnych form organizacji społeczeństwa; – wskazuje różnice między społeczeństwem przemysłowym a poprzemysłowym; – na podstawie źródeł	– analizuje i porównuje społeczeństwo tradycyjne i feudalne, oraz wyciąga własne wnioski; – na podstawie źródeł udowadnia, że polskie społeczeństwo rozwija się zgodnie z teorią linearną.

	<i>rolnicze, industrialne, postindustrialne, tradycyjna społeczność wiejska.</i>	gólnymi typami społeczeństw.	wiejskiej.	charakteryzuje współczesne społeczeństwa zbieracko-łowieckie lub nomadyczne.	
3. Współczesne formy organizacji społeczeństwa	– wyjaśnia pojęcia: <i>społeczeństwo informacyjne (sieciowe), globalne, masowe, konsumpcyjne, otwarte, zamknięte, społeczeństwo wolnego czasu, światy wirtualne, Second Life, blogi i videoblogi, portale społecznościowe (social media), marketing internetowy, gry sieciowe, zakupy internetowe, nawigacja, firmy IT, praca zdalna, globalizacja, makdonaldyzacja.</i>	– omawia wpływ społeczeństwa masowego i konsumpcyjnego na wyższe wartości; – wyjaśnia, jakie zagrożenia niosą ze sobą poszczególne typy współczesnych społeczeństw; – przedstawia proces tworzenia się społeczeństwa otwartego.	– charakteryzuje cechy współczesnych społeczeństw; — określa przejawy funkcjonowania społeczeństwa globalnego w Polsce; – porównuje społeczeństwo informacyjne z globalnym, określa podobieństwa i różnice między nimi.	– analizuje uwarunkowania rozwoju społeczeństwa informacyjnego; – uzasadnia wpływ urbanizacji na rozwój społeczeństwa masowego.	– analizuje infografikę pod kątem wpływu internetu i komputera na kontrolę własnej osoby; – na podstawie informacji zawartych w źródle ikonograficznym udowadnia, jaki model społeczeństwa dominuje obecnie w Polsce.
4. Demografia współczesnego świata	– wyjaśnia pojęcia: <i>demografia, populacja, zachowania demograficzne, przyrost naturalny, niż i wyż demograficzny, kapitał ludzki;</i> – omawia zakres zainteresowań demografii.	– wskazuje wyżę i niżę demograficzne na piramidzie wiekowej.	– analizuje sytuację demograficzną Polski na tle tendencji globalnych.	– na podstawie mapy udowadnia, że Polska ma jeden z najniższych współczynników dzietności w Europie.	– wyjaśnia wpływ demografii na rozwój gospodarczy kraju.
5. Przemiany struktury i problemy społeczeństwa polskiego	– wyjaśnia pojęcia: <i>drobnomieszczaństwo, inteligencja, chłopci, robotnicy, burżuazja, ziemianie, klasa średnia, transformacja, społeczeństwo postindustrial-</i>	– przedstawia strukturę klasowo-warstwową współczesnego społeczeństwa polskiego według Edmunda Wnuka-Lipińskiego; – rozpoznaje problemy	– rozróżnia społeczeństwo PRL od współczesnego; – charakteryzuje wybrany problem życia społecznego w RP.	– analizuje sposoby adaptacji klas społecznych do zmian społeczno-gospodarczych w RP; – wskazuje na przyczyny degradacji i awansu społecznego przedstawi-	– uzasadnia, na czym polega kwestia dyferencjacji społecznej (różnicowania się) inteligencji; – rozważa zasadność stosowania tej kategorii do analizy współczesnej

	<i>ne, ubóstwo, pauperyzacja, „nowa klasa”, alkoholizm i przestępczość, fonoholizm, „mowa nienawiści”, profilaktyka.</i>	życiowe młodzieży w społeczeństwie polskim i formułuje sądy w tych kwestiach.		cieli tych klas społecznych.	struktury społecznej w RP.
6. <i>Homo sovieticus</i> a współczesne społeczeństwo	– wyjaśnia pojęcia: <i>homo sovieticus, propaganda, socjalizm, bezklasowe społeczeństwo, ideologia, komunizm, homosos.</i>	– określa, czym różni się <i>homo sovieticus</i> Zinowiewa od wizji Tischnera.	– dostrzega niekonwencjonalne metody dostosowania się do życia w społeczeństwie; – rozpoznaje współczesne przykłady „człowieka sowieckiego”.	– rozważa zasadność teorii „człowieka sowieckiego”, odnosząc się do konkretnych współczesnych przykładów; – uzasadnia negatywny lub pozytywny stosunek ludzi do zmian ekonomicznych wynikających z transformacji politycznej.	– analizuje na podstawie literatury i tekstów źródłowych niekonwencjonalne formy przystosowania się do zmiany systemowej; – dokonuje metodą rybiego szkieletu analizy problemu <i>homo sovieticus</i> – klient komunizmu.
7. Nierówności i wykluczenie społeczne	– wyjaśnia pojęcia: <i>nierówności społeczne, nierówność szans życiowych, społeczne wykluczenie, państwo dobrobytu, państwo opiekuńcze, egalitaryzm, liberalizm, poziom depriwacji materialnej, spirala biedy, marginalizacja społeczna.</i>	– wie, skąd wynikają nierówności społeczne; – omawia, na czym polega społeczne wykluczenie; – przedstawia koncepcję sprawiedliwości społecznej według Chaima Perelmana.	– wyjaśnia związek między nierównościami społecznymi a nierównością szans życiowych; – na przykładzie źródeł wskazuje przejawy nierówności społecznych.	– charakteryzuje mechanizm i skutki społecznego wykluczenia i podaje sposoby przeciwdziałania temu zjawisku; – porównuje nierówności społeczne w Niemczech i w Polsce.	– porównuje skalę nierówności społecznych w Polsce i wybranym państwie; – analizuje przejawy nierówności społecznej będące wynikiem dyskryminacji na tle niepełnosprawności, rasowym, religijnym oraz płciowym i proponuje sposoby ich przewycięzania.
8. Ruchliwość społeczna	– wyjaśnia pojęcia: <i>ruchliwość społeczna, strukturalna, pionowa (wertykalna), pozioma (horyzontalna), we-</i>	– wyjaśnia uwarunkowania pionowej i poziomej ruchliwości społecznej; – podaje przykłady pio-	– wyjaśnia, w jaki sposób edukacja jest związana z ruchliwością poziomą; – przedstawia specyfikę	– analizuje specyfikę procesów migracyjnych w Europie; – na podstawie źródeł określa, który kraj cieszy	– na podstawie danych z wykresu oraz wiedzy własnej uzasadnia, dlaczego kryzys migracyjny przypadł na

	<i>wnątrzpokoleniowa, międzypokoleniowa, mobilność przestrzenna, emigracja, imigracja, reemigracja, repatriacja, impatriacja, deportacja, awans i degradacja społeczna.</i>	nowej oraz poziomej ruchliwości społecznej; – omawia typy społeczeństw ze względu na natężenie ruchliwości społecznej.	procesów migracyjnych do Europy i wewnątrz niej.	się od lat największą popularnością wśród emigrujących Polaków oraz podaje przyczyny tego zjawiska; – uzasadnia swój stosunek do emigracji zarobkowej.	2015 r.; – korzystając z danych z wykresu, rozstrzyga, czy możemy obecnie mówić o opanowaniu kryzysu migracyjnego w Europie.
9. Ruchy społeczne i ich wpływ na zmianę społeczną	– wyjaśnia pojęcia: <i>zmiana społeczna, ruchy rewolucyjne i zachowawcze, ruchy reformatorskie, ekspansywne, emancypacyjne, obywatelskie, feminizm, ekologizm, antyglobalizm, alterglobalizm, sufrażystki, non-violence.</i>	– omawia rodzaje zmian społecznych; – wyjaśnia, kim byli i co zrobili Mahatma Gandhi i Martin Luther King.	– charakteryzuje różnice między ruchami rewolucyjnymi a reformatorskimi, starymi a nowymi; – przeprowadza wywiad z osobą, która pamięta czasy Solidarności, walki o przemiany polityczne i ekonomiczne w czasach PR.	– uzasadnia słuszność ustawy wprowadzającej na listy wyborcze tak zwane kwoty, czyli zasadę określającą procentowy udział obu płci na listach; – przeprowadza badania na temat przyrostu naturalnego swojej miejscowości w ciągu ostatnich pięciu lat.	– analizuje założenia ideowe feminizmu, ekologizmu, antyglobalizmu i alterglobalizmu; – redaguje przemówienie, w którym przedstawia własną wizję lepszej przyszłości społeczeństwa polskiego w kontekście walki o prawa określonej grupy politycznej.
10. Charakterystyka życia społecznego – lekcja powtórzeniowa	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
11. Charakterystyka życia społecznego – lekcja sprawdzająca wiadomości i umiejętności	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
12. Publicystycznym okiem – dyskusja	– czyta ze zrozumieniem teksty i przygotowuje swój głos w dyskusji.	– omawia teksty źródłowe na temat dyskryminacji kobiet i mężczyzn.	– analizuje dwa teksty źródłowe na temat dyskryminacji kobiet i mężczyzn.	– na podstawie tekstów źródłowych i własnej wiedzy podaje argumenty do postawionego pytania: Kto we współczesnym świecie jest bardziej dyskryminowany – kobieta czy mężczyzna?	– argumentuje swoje stanowisko wobec pytania postawionego w dyskusji: Kto we współczesnym świecie jest bardziej dyskryminowany – kobieta czy mężczyzna?

III. Naród					
1. Naród i jego tożsamość	– wyjaśnia pojęcia: <i>ród, klan, plemię, naród, ojczyzna, tożsamość narodowa, świadomość narodowa, symbole narodowe, nacjonalizm.</i>	– omawia czynniki narodotwórcze: terytorium, pochodzenie etniczne, organizację polityczną, integrację gospodarczą, społeczną i kulturę; – przedstawia proces tworzenia narodu.	– charakteryzuje czynniki narodotwórcze i sprzyjające zachowaniu tożsamości narodowej; – przygotowuje plakat, uwzględniając 10 najważniejszych wydarzeń, które miały wpływ na kształtowanie się narodu polskiego.	– charakteryzuje dwie koncepcje narodu: etniczno-kulturową i polityczną; – argumentuje, jakimi kryteriami powinien się kierować człowiek utożsamiany z jakimś narodem.	– uzasadnia, jaki wpływ na kształtowanie się narodu ma polityka; – korzystając z dostępnych źródeł informacji, klasyfikuje narody europejskie według kryteriów politycznych i etniczno-kulturowych.
2. Postawy względem narodu	– wyjaśnia pojęcia: <i>asymilacja, mniejszości narodowe i etniczne, imigranci, patriotyzm, rasizm, szowinizm, kosmopolityzm, internacjonalizm, ksenofobia, apartheid.</i>	– przedstawia postawy społeczeństwa polskiego wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz wobec innych narodów (także imigrantów); – omawia przykłady kosmopolityzmu we współczesnym świecie.	– omawia czynniki sprzyjające asymilacji oraz służące zachowaniu tożsamości narodowej; – rozpoznaje przejawy ksenofobii i uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się temu zjawisku.	– korzystając z materiałów źródłowych i własnych obserwacji, podaje przykłady ksenofobii, szowinizmu, rasizmu, antysemityzmu w Polsce; – interpretuje pojęcie ojczyzny ukazane w wierszu Karola Wojtyły.	– analizuje postawy współczesnych Polaków wobec własnej ojczyzny i innych narodów; – na podstawie tekstu źródłowego uzasadnia, czy słuszne jest twierdzenie, że Żydzi są zagrożeniem.
3. Mniejszości narodowe i imigranci w Polsce	– wyjaśnia, czego dotyczą: Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Europejska Konwencja Praw Człowieka), Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych, Konwencja Ramowa o Ochronie Mniejszości Narodowych, Ustawa z dn. 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach naro-	– wymienia międzynarodowe konwencje chroniące prawa mniejszości narodowych; – odróżnia mniejszości narodowe od etnicznych; – wyjaśnia, jakie czynniki wpłynęły na przedstawione na mapie rozmieszczenie poszczególnych mniejszości narodowych w Polsce.	– charakteryzuje postawy społeczeństwa polskiego wobec mniejszości narodowych, etnicznych i imigrantów; – przedstawia szczegółowe prawa mniejszości narodowych i etnicznych oraz grup posługujących się językiem regionalnym w RP.	– analizuje stan przestrzegania praw mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce i w wybranym państwie; – pozyskuje z różnych źródeł informacje na ten temat oraz na temat mniejszości polskiej w różnych państwach.	– przedstawia i ocenia dziedzictwo kulturowe wybranej grupy mniejszości etnicznej i narodowej; – na podstawie przedstawionych badań uzasadnia, jaki jest najbardziej rozpowszechniony w polskim społeczeństwie stereotyp na temat Romów.

	<p>dowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, Związek Niemieckich Stowarzyszeń Społeczno-Kulturalnych w Polsce, Niemiecka Wspólnota „Pojednanie i Przyszłość”, Konwencja genewska z 1951 r., Protokół nowojorski z 1967 r., uchodźca, Ustawa z dn. 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu uchodźcom ochrony na terytorium RP.</p>				
<p>4. Historyczne i współczesne uwarunkowania polskiej emigracji</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>potoki emigracyjne, migracje, Wielka Emigracja, emigracja zarobkowa i ekonomiczna, Polacy z Kresów, przesiedlenia, Radio Wolna Europa, ziemie odzyskane, sentymentalna polska tożsamość, repatriacja</i>; – podaje, czego dotyczą Ustawa o repatriacji z dn. 9 listopada 2000 r. oraz Ustawa o Karcie Polaka z dn. 7 września 2007 r.</p>	<p>– podaje, jakie wydarzenia historyczne przyczyniły się do powstania potoków polskiej emigracji; – przedstawia różne formy i treści tożsamości Polaków mieszkających za granicą.</p>	<p>– charakteryzuje uwarunkowania współczesnej emigracji naszych rodaków; – wyjaśnia różnicowanie form i treści tożsamości polskiej naszych rodaków mieszkających poza granicami Polski.</p>	<p>– analizuje przyczyny zamieszkiwania Polaków poza granicami RP; – na podstawie tekstu źródłowego uzasadnia odpowiedź na pytanie: Czy każdy potomek obywateli II RP, którzy po II wojnie światowej pozostali na terytorium ZSRR, ma prawo do statusu repatrianta?</p>	<p>– przedstawia założenia Karty Polaka i repatriacji oraz analizuje mocne i słabe strony tego zjawiska; – dokonuje analizy porównawczej XIX-wiecznej emigracji zarobkowej ze współczesną.</p>
<p>5. Wielowarstwowość tożsamości narodowej wybranych społeczeństw europejskich</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>wielowarstwowość, tożsamość narodowa, polityczna i kulturowa, kon-</i></p>	<p>– wyjaśnia, na czym polega wielowarstwowość tożsamości narodowej; – wyjaśnia charakter</p>	<p>– charakteryzuje tożsamość narodową mieszkańców Szwajcarii, Belgii, Hiszpanii, Wielkiej</p>	<p>– charakteryzuje działania niepodległościowe wybranej przez siebie narodowości;</p>	<p>– uzasadnia na wybranych przykładach, czy zróżnicowana tożsamość narodowa jest przeszkod-</p>

	<i>cepcja narodu polskiego, Flamandowie, Walonowie, Katalończycy, Kastylijczycy, Baskowie, Galisyjczycy, ETA, odrębność narodowa.</i>	kantonalny tożsamości narodowej w Szwajcarii.	Brytanii i Irlandii Północnej; – określa Hiszpanię jako państwo regionalne i przedstawia problem autochtonów.	– analizuje złożoną tożsamość Walonów i Flamandów.	dą dla jedności tożsamości państwowej, czy nie ma na nią wpływu; – na podstawie danych rozstrzyga, jaka jest tendencja Irlandczyków w XXI w. wobec pozostania Irlandii Północnej w Wielkiej Brytanii.
6. Polityka wybranych państw wobec mniejszości narodowych i imigrantów	– wyjaśnia pojęcia: <i>unifikacja, asymilacja, integracja, akulturacja, grupy etniczne, pakt i umowy międzynarodowe, multi-kulti, melting pot, „przybysze z Maghrebu”</i> ; – podaje, czego dotyczy Konwencja genewska z 1951 r.	– przedstawia różne modele polityki wobec imigrantów (unifikacja, asymilacja, integracja, wielokulturowość) w państwach Europy; – omawia kwestię akulturacji i asymilacji grup mniejszościowych, w tym migranckich.	– porównuje stosunek różnych państw Europy do imigrantów; – dowodzi, jakie warunki powinien spełnić imigrant, aby uzyskać polskie obywatelstwo.	– analizuje stan przestrzegania praw mniejszości narodowych w wybranych państwach; – charakteryzuje wieloetniczność współczesnych państw.	– uzasadnia wpływ polityki państwa na akulturację i asymilację grup mniejszościowych; – argumentuje, jakie zagrożenia dla UE niesie wzrost liczby imigrantów.
7. Grupy autochtoniczne we współczesnym świecie	– wyjaśnia pojęcia: <i>autochtoni, rezerwaty, Indianie, akulturacja, Red Power (indiańska siła) panindianizm, Inuici (Eskimosi), Aleuci, Buriaci, Ewenkowie, Jakuci, Ketowie, Jukagirzy, autonomia.</i>	– przedstawia specyfikę społeczno-kulturową wybranych rdzennych grup autochtonicznych na kontynencie amerykańskim, w Związku Australijskim lub azjatyckiej części Federacji Rosyjskiej.	– omawia różne modele polityki wobec tych grup; – charakteryzuje Aborygenów, Indian oraz autochtonów zamieszkujących Federację Rosyjską.	– na podstawie źródeł analizuje sytuację ekonomiczną Indian w USA i uzasadnia, czy zgadza się z tezą, że w ostatnich czasach ona się poprawia oraz rozwija się panindianizm.	– analizuje dane statystyczne dotyczące edukacji Aborygenów oraz pozostałych mieszkańców Australii i formułuje wnioski.
8. Konflikty społeczne we współczesnym świecie	– wyjaśnia pojęcia: <i>konflikt społeczny, konflikt pokoleń, konflikty klasowe, kulturowe, rasowe, narodowe, plemienne, religijne, wojna sze-</i>	– omawia rodzaje konfliktów społecznych; – wyjaśnia, jakie są przyczyny powstawania konfliktów między narodami.	– charakteryzuje przyczyny i skutki konfliktów w byłej Jugosławii, Sudanie, Izraelu, Meksyku, Syrii; – wskazuje na mapie	– charakteryzuje inny niż opisany w podręczniku konflikt społeczny istniejący we współczesnym świecie; – przedstawia i uzasad-	– analizuje próby rozwiązywania długoletnich konfliktów przez organizacje międzynarodowe: ONZ, NATO, Unię Afrykańską, Unię Euro-

	<i>ściodniowa, pierwsza intifada, Autonomia Palestyńska, powstanie zapałystów, konflikt multilateralny.</i>		obszar występowania ISIS.	nia przyczyny, skutki oraz metody rozwiązania czterech wybranych konfliktów między narodami.	pejską i poszczególne państwa.
9. Naród – lekcja powtórzeniowa	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
10. Naród – lekcja sprawdzająca wiadomości i umiejętności	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
11. Publicystycznym okiem – dyskusja	– czyta ze zrozumieniem teksty i przygotowuje swój głos w dyskusji.	– omawia teksty źródłowe na temat współczesnego polskiego patriotyzmu.	– analizuje dwa teksty źródłowe na temat polskiego współczesnego patriotyzmu i przygotowuje głos w dyskusji.	– na podstawie tekstów źródłowych i wiedzy pozaźródłowej podaje argumenty uzasadniające odpowiedź na pytanie: Czy Polacy to patrioci?	– argumentuje swoje stanowisko wobec pytania postawionego w dyskusji: Czy Polacy to patrioci?
IV. Kultura					
1. Kultura współczesnego świata	– wyjaśnia pojęcia: <i>kultura, kultura masowa, materialna, duchowa, społeczna, osobista, dziedzictwo kulturowe, komercjalizacja, dyferencja, kultura symboliczna, kultura wysoka (elitarna).</i>	– wymienia rodzaje kultury; – rozpoznaje kulturę symboliczną i masową; – określa typy kultury symbolicznej; – omawia znaczenie kultury w dziejach państwa polskiego.	– charakteryzuje cechy kultury wysokiej, masowej, ludowej i narodowej; – omawia czynniki, które nadają określone-mu systemowi kulturowemu niepowtarzalny charakter.	– analizuje na przykładach zjawisk kulturowych cechy kultury masowej; – uzasadnia, w jakim wymiarze wszystkie systemy kulturowe są do siebie podobne.	– na podstawie źródła ikonograficznego przedstawia ewolucję kultury i określa jej rodzaj; – projektuje plakat promujący dowolny rodzaj kultury.
2. Religia jako rzeczywistość społeczno-kulturowa	– wyjaśnia pojęcia: <i>religia, sacrum i profanum, doktryna religijna, kultura religijny, Kościół, wyznanie, kapłani, sekty, organizacja wspólnoty, religie monoteistyczne i politeistyczne, chrze-</i>	– przedstawia funkcjonujące w RP Kościoły i inne związki wyznaniowe; – wymienia religie i wyznania występujące obecnie na świecie; – omawia funkcje religii.	– charakteryzuje religie jako zjawisko społeczne; – porównuje religijność społeczeństwa polskiego z religijnością innych społeczeństw.	– analizuje religijność we współczesnym społeczeństwie polskim; – ocenia, jaki wkład w rozwój polskiej kultury wnieśli wyznawcy różnych religii.	– ocenia aktualną sytuację Kościoła katolickiego w Europie; – uzasadnia, jaka jest tendencja w ocenie Kościoła na podstawie danych statystycznych.

	<i>ścijaństwo, judaizm, islam, hinduizm, buddyzm, konfucjanizm, wyznanie katolickie, prawosławne, luterzańskie, kalwińskie, anglikańskie, tożsamość kulturowa, różnorodność, laicyzacja, diagnoza społeczna.</i>				
3. Obrzędowość w polskiej kulturze współczesnej	– wyjaśnia pojęcia: <i>tradycja, zwyczaje, obrzędy, obrzędy przejścia, obrzęd inicjacji, obrzezanie, święcenia kapłańskie, oczepiny, komercjalizacja, rytuały, rytuały chrześcijańskie, pogańskie, świeckie (laiczne), postrzyżyny, sakrament pierwszej komunii, sakrament bierzmowania, ślub, wesele, swaty, oględziny, zaręczyny, zręgowiny, rytuał powitania chlebem i solą, rozpleciny, oczepiny, pokładziny, obrzęd pogrzebowy, etnolog.</i>	– wyjaśnia znaczenie obrzędów przejścia i wykazuje ich obecność w polskiej kulturze współczesnej; – omawia funkcje obrzędu.	– wykazuje obecność tradycyjnej obrzędowości dorocznej w polskiej kulturze współczesnej; – porównuje informacje historyczne na temat obrzędów z dzisiejszymi rozwiązaniami w Polsce.	– rozstrzyga, które obrzędy mają charakter świecki, a które religijny; – charakteryzuje obrzędy przejścia z własnego życia.	– ocenia zasadność obrzędów we współczesnym społeczeństwie polskim; – wyszukuje ciekawe obrzędy z własnego środowiska i prezentuje je w klasie.
4. Postrzeganie innych kultur oraz subkultury młodzieżowe	– wyjaśnia pojęcia: <i>pluralizm kulturowy, tolerancja, kontrkultura, kultura alternatywna, subkultura młodzieżowa, postawa etnocentryczna, deformacja, postawa</i>	– przedstawia wybrane subkultury obecne w Polsce; – odróżnia tolerancję od akceptacji, postawę etnocentryczną od relatywistycznej.	– omawia kwestię deformacji w postrzeganiu innych kultur; – charakteryzuje kontrkulturę i kulturę alternatywną.	– analizuje mocne i słabe strony wizji rzeczywistości wybranych subkultur; – ocenia znaczenie akceptacji i tolerancji dla życia społecznego.	– uzasadnia na podstawie analizy tekstów źródłowych i posiadanej wiedzy własne stanowisko dotyczące odpowiedzi na pytanie: Czy we współczesnym świecie

	<i>relatywistyczna, akceptacja, tolerancja kulturowa, happening Pomarańczowej Alternatywy.</i>				mamy do czynienia z deformacją w postrzeganiu innych kultur?
5. Zróżnicowanie psychokulturowe świata	– wyjaśnia pojęcia: <i>liberalizm moralny, szacunek innych ludzi, Europejski Sondaż Społeczny, wartości kolektywistyczne, wartości indywidualistyczne.</i>	– wyjaśnia, jakie wartości są afirmowane w polskim społeczeństwie; – przedstawia katalog wartości uznawanych w Polsce na podstawie wyników badań opinii publicznej.	– omawia wspólność i różnorodność wartości afirmowanych w społeczeństwach europejskich, wykorzystując wyniki badań opinii publicznej.	– analizuje cechy indywidualizmu i kolektywizmu w aspekcie psychospołecznym i instytucjonalnym; – wykazuje zróżnicowanie psychokulturowe świata w aspekcie indywidualizmu i kolektywizmu.	– uzasadnia zróżnicowanie psychokulturowe świata w aspekcie psychospołecznym i intuicjonalnym; – ocenia, które wartości w największym stopniu przyczyniają się do dobrego funkcjonowania społeczeństwa.
6. Kultura w służbie państwa	– wyjaśnia pojęcia: <i>dyfamacja, soft power.</i>	– omawia zjawisko <i>soft power.</i>	– przedstawia przykłady dyfamacji w polskiej historii współczesnej; – wskazuje przykłady walki z dyfamacją.	– wskazuje instytucje zajmujące się szerzeniem korzystnego wizerunku swojego kraju na świecie.	– analizuje wpływ dyfamacji i <i>soft power</i> na wizerunek państwa na arenie międzynarodowej.
7. Kultura – lekcja powtórzeniowa	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
8. Kultura – lekcja sprawdzająca wiadomości i umiejętności	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
9. Publicystycznym okiem – dyskusja	– czyta ze zrozumieniem teksty i przygotowuje swój głos w dyskusji.	– omawia teksty źródłowe na temat sformułowania „polskie obozy koncentracyjne”.	– analizuje trzy teksty źródłowe na temat kontrowersji wokół określenia „polskie obozy koncentracyjne” i przygotowuje głos w dyskusji.	– na podstawie tekstów źródłowych i wiedzy pozaźródłowej podaje argumenty uzasadniające odpowiedź na pytanie: „Polskie obozy koncentracyjne” w mediach zachodnich – brak wiedzy czy celowe działanie?	– argumentuje swoje stanowisko wobec pytania postawionego w dyskusji: „Polskie obozy koncentracyjne” w mediach zachodnich – brak wiedzy czy celowe działanie?

V. Media we współczesnym świecie					
1. Komunikacja społeczna	– wyjaśnia pojęcia: <i>komunikacja społeczna, interpersonalna, grupowa, międzygrupowa, masowa, media, środki masowego przekazu, media wolnego kroku, media szybkiego kroku, media tradycyjne, media zimne, media gorące, agencja prasowa, cenzura.</i>	– rozróżnia poziomy komunikacji; – omawia rodzaje mediów; – wymienia główne stacje telewizyjne i radiowe, portale internetowe, dzienniki i tygodniki; – omawia różne rodzaje prasy.	– charakteryzuje współczesne media w Polsce; – dokonuje klasyfikacji pięciu dowolnych czasopism; – uzasadnia znaczenie internetu jako środka masowego przekazu.	– charakteryzuje specyfikę jednego z tygodników opinii ze względu na odbiorcę, formę przekazu, orientację ideologiczną, typ własności; – na podstawie danych statystycznych prezentuje najbardziej opiniotwórcze media w pierwszej połowie 2018 r.	– analizuje rolę mediów społecznościowych w życiu politycznym; – ocenia rolę prasy wielkonakładowej w debacie publicznej; – ocenia rolę cenzury w mediach społecznościowych; – analizuje zjawisko baniek informacyjnych.
2. Funkcje mediów w państwie	– wyjaśnia pojęcia: <i>przekaz medialny, przekaz informacji, debata publiczna, selekcja informacji, propaganda, socjotechnika, inżynieria społeczna, czwarta władza, hierarchia ważności informacji.</i>	– omawia funkcje mediów w państwach demokratycznych i niedemokratycznych; – wymienia zadania i funkcje mass mediów wg Denisa McQuail'a.	– charakteryzuje rolę współczesnych mediów społecznościowych w życiu politycznym; – wyjaśnia podstawowe techniki manipulacji wykorzystywane w mediach.	– krytycznie analizuje przekazy medialne; – porównuje przekazy różnych mediów dotyczące tych samych wydarzeń i procesów; – formułuje własną opinię na temat wydarzeń, opierając się na poznanych faktach.	– analizuje przebieg debaty publicznej na wybrany temat; – ocenia, w jakim stopniu mass media kształtują opinię publiczną; – dostrzega działania socjotechniczne w przekazach medialnych.
3. Niezależność i pluralizm mediów	– wyjaśnia pojęcia: <i>pluralizm mediów, Europejska Konwencja Praw Człowieka z 1950 r., wolność słowa, pluralizm strukturalny, pluralizm zawartości, Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji (KRRiT), rynek telewizyjny, komercjalizacja mediów, komercjalizacja kapitału</i>	– wyjaśnia podstawowe mechanizmy manipulacji wykorzystywane w mediach; – przedstawia, na czym polega pluralizm mediów i jakie są jego rodzaje; – podaje przykłady kontroli władzy przez media.	– omawia regulacje prawne gwarantujące wolność, niezależność i pluralizm mediów w Polsce; – określa rolę KRRiT; – odróżnia fakty od opinii.	– rozpoznaje przejawy nieetycznych zachowań dziennikarzy; – analizuje na współczesnych przykładach przypadki ograniczenia praw mediów.	– krytycznie analizuje przekazy medialne różnych stacji i formułuje własne opinie, opierając się na poznanych faktach; – uzasadnia tezę, że poziom krytycyzmu mediów często zależy od ich orientacji politycznej.

	<i>medialnego, etyka medialna, Karta Etyczna Mediów, Kodeks Etyki Dziennikarskiej, Rada Etyki Mediów.</i>				
4. Opinia publiczna	– wyjaśnia pojęcia: <i>opinia publiczna, sondaż, Centrum Badania Opinii Społecznej, Ośrodek Badania Opinii Publicznej (OBOP), BS Spółka z o.o., fundacja Instytut Badań Rynkowych i Społecznych (IBRIS), Estymator, Organizacja Firm Badania Opinii i Rynku (OFBOR), badania ilościowe, badania jakościowe, próba badawcza, błąd pomiaru, face to face, house effect.</i>	– wyjaśnia podstawowe mechanizmy manipulacji wynikami sondażowymi wykorzystywane w mediach; – wie, co to jest statystyczny błąd pomiaru.	– porównuje wyniki sondaży z rzeczywistymi postawami lub zachowaniami (np. sondaży przedwyborczych i rezultatów wyborów).	– interpretuje wyniki badań opinii publicznej; – wykazuje możliwość wpływu opinii publicznej i zachowań politycznych społeczeństwa na decyzje polityczne władz różnego szczebla.	– formułuje hipotezy dotyczące przyczyn różnic przekraczających wartość błędu statystycznego sondaży przedwyborczych i rezultatów wyborów.
5. Marketing i kampania społeczna	– wyjaśnia pojęcia: <i>marketing, marketing komercyjny, marketing społeczny, kompozycja marketingowa, badania rynku, planowanie produktu, promocja, cena, dystrybucja, kampania i reklama społeczna, public relations, marketing zaangażowany społecznie, odpowiedzialny marketing.</i>	– wymienia cechy kampanii społecznej i zadania reklamy społecznej; – przedstawia cele i zadania wybranej kampanii społecznej; – podaje przykłady kampanii społecznej.	– porównuje marketing społeczny z marketingiem komercyjnym zaangażowanym społecznie; – charakteryzuje zadania związane z marketingiem.	– przedstawia i ocenia zasady odpowiedzialnego marketingu; – wykazuje, że kampania i reklama społeczna są narzędziami marketingu społecznego.	– analizuje przebieg kampanii społecznej i ocenia jej efektywność; – opracowuje ramowy program kampanii społecznej; – formułuje argumenty do dyskusji: Czy reklamy i kampanie społeczne rzeczywiście wpływają na postawy społeczne?.

6. Media we współczesnym świecie – lekcja powtórzeniowa	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
7. Media we współczesnym świecie – lekcja sprawdzająca wiadomości i umiejętności	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
8. Publicystycznym okiem – dyskusja	– czyta ze zrozumieniem teksty i przygotowuje swój głos w dyskusji.	– omawia teksty źródłowe na temat płacenia abonamentu RTV w Polsce i wybranych krajach.	– analizuje dwa teksty źródłowe na temat płacenia abonamentu RTV w Polsce i wybranych krajach oraz przygotowuje głos w dyskusji.	– na podstawie źródeł i własnej wiedzy podaje argumenty uzasadniające odpowiedź na pytanie: Czy powinny istnieć media publiczne finansowane z pieniędzy podatników, np. w postaci abonamentu radiowo-telewizyjnego?	– argumentuje swoje stanowisko wobec pytania postawionego w dyskusji: Czy powinny istnieć media publiczne finansowane z pieniędzy podatników, na przykład w postaci abonamentu radiowo-telewizyjnego?

VI. Społeczeństwo obywatelskie

1. Geneza społeczeństwa obywatelskiego	– wyjaśnia pojęcia: <i>społeczeństwo obywatelskie, społeczeństwa cywilne, junta wojskowa, praska wiosna, Komitet Obrony Robotników, Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela (ROPCiO), Wolne Związki Zawodowe, Konfederacja Polski Niepodległej, Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”</i> .	– przedstawia cechy społeczeństwa obywatelskiego; – wymienia etapy rozwoju idei społeczeństwa obywatelskiego; – omawia genezę społeczeństwa obywatelskiego w Polsce.	– charakteryzuje rozwój społeczeństwa obywatelskiego w XX-wiecznym państwie polskim; – przedstawia filozoficzny rodowód społeczeństwa obywatelskiego.	– na podstawie źródeł statystycznych porównuje dane na wykresach i podaje, jak respondenci oceniają możliwość wpływania ludzi na sprawy krajowe i lokalne, oraz wyjaśnia przyczyny różnic; – przedstawia i ocenia proces samoorganizacji społeczeństwa obywatelskiego w Polsce.	– analizuje przykłady samoorganizowania się społeczeństwa obywatelskiego; – rozważa tezę i ocenia, czy zwykli ludzie mają wpływ na sprawy kraju, miasta, gminy.
2. Obowiązki obywatelskie i obywatelskie nieposłuszeństwo	– wyjaśnia pojęcia: <i>obowiązki obywatelskie, obywatelskie nieposłu-</i>	– przedstawia relacje między prawami i obowiązkami obywatelski-	– charakteryzuje cnoty obywatelskie, którymi powinna się cechować	– korzystając ze źródeł, wyjaśnia, jakie konsekwencje wiążą się z de-	– formułuje argumenty do dyskusji na temat: Czy w państwie demo-

	<i>szeństwo, obowiązek prawny, cnoty obywatelskie, odwaga cywilna, tolerancja, krytycyzm, sprawiedliwość, dyscyplina wewnętrzna, odpowiedzialność, uspołecznienie, wolontariat, demokratyczne państwo prawne, abolicjonista.</i>	mi; – wyjaśnia, na czym polega obywatelskie nieposłuszeństwo i jakie niesie ze sobą dylematy; – omawia cechy obywatelskiego nieposłuszeństwa.	polska młodzież; – rozpoznaje i przedstawia historyczne i współczesne przykłady obywatelskiego nieposłuszeństwa.	cyż o obywatelskim nieposłuszeństwie; – rozważa, jakie cechy osobowości określamy mianem cnot obywatelskich.	kratycznym istnieje potrzeba stosowania prawa obywatelskiego nieposłuszeństwa?
3. Społeczeństwo obywatelskie we współczesnym świecie	– wyjaśnia pojęcia: <i>kapitał, kapitał społeczny, indywidualizm, zaufanie prywatne, ogólne, instytucjonalne, interes grupowy, trzeci sektor, organizacje społeczne, budżet obywatelski.</i>	– omawia warunki funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego; – wyjaśnia, jak powstaje kapitał społeczny i na co może on wpływać; – przedstawia rolę interesów grupowych.	– charakteryzuje, jakie znaczenie dla gotowości współpracy w poszczególnych dziedzinach ma wykształcenie; – na podstawie źródeł wskazuje, jaka jest zależność między wiekiem a chęcią współpracy w sferze gospodarki.	– na podstawie zamieszczonych źródeł rozważa, czy w Polsce są sprzyjające warunki do rozwoju kapitału społecznego; – przygotowuje materiał do zamieszczenia w internecie na temat działań indywidualnych lub grupowych w życiu publicznym.	– uzasadnia, czy poglądy polityczne mają wpływ na chęć współpracy w poszczególnych dziedzinach; – analizuje, jak codzienne zachowania sprzyjają budowaniu lub niszczeniu kapitału społecznego.
4. Organizacje pozarządowe – stowarzyszenia i fundacje	– wyjaśnia pojęcia: <i>organizacje społeczne, non profit, związki zawodowe, stowarzyszenia, fundacje, think tank, grupy nacisku, stowarzyszenia zwykłe, stowarzyszenia pożytku publicznego.</i>	– przedstawia rodzaje i przykłady organizacji pozarządowych, tryb rejestracji tych organizacji oraz specyfikę <i>think tanków</i> ; – wymienia zakres niezbędnych uregulowań w statucie stowarzyszenia.	– charakteryzuje działalność wybranych organizacji pozarządowych w RP; – omawia główne kierunki aktywności organizacji pozarządowych w RP.	– porównuje status prawny stowarzyszeń, fundacji i organizacji pożytku publicznego w RP; – na podstawie materiałów źródłowych porównuje źródła finansowania stowarzyszeń i fundacji; określa, na czym polega zasadnicza różnica w sposobie nabywania majątku przez fundacje i stowarzyszenia.	– przygotowuje według wzoru projekt statutu stowarzyszenia lub fundacji; – przeprowadza analizę SWOT dla zagadnienia: 1% podatku dla stowarzyszenia pożytku publicznego.

5. Związki zawodowe i spółdzielnie	– wyjaśnia pojęcia: <i>związek zawodowy, Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”, Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych (OPZZ), strajk, Związek Rzemiosła Polskiego, Business Centre Club, Konfederacja Lewiatan, Rada Dialogu Społecznego, Międzynarodowy Związek Spółdzielczy, osoba fizyczna, osoba prawna.</i>	– wymienia związki zawodowe funkcjonujące w Polsce; – przedstawia cele i działania związków zawodowych i innych organizacji reprezentujących interesy różnych kategorii społeczno-zawodowych.	– charakteryzuje cele i działania związków zawodowych; – rozróżnia rodzaje spółdzielni funkcjonujących w Polsce.	– charakteryzuje specyfikę spółdzielczości; – przedstawia strukturę związków zawodowych według rodzajów działalności; – na podstawie danych statystycznych formułuje odpowiedź na pytanie: Czy związki zawodowe w Polsce bronią interesów pracowniczych na ogół skutecznie, czy też nieskutecznie?	– argumentuje, dlaczego związki zawodowe funkcjonują raczej w dużych zakładach, finansowanych ze środków publicznych, a nie w prywatnych firmach; – wyszukuje w internecie informacje na temat działającej obecnie w Polsce wybranej spółdzielni i dokonuje jej charakterystyki.
6. Kościoły i związki wyznaniowe w Polsce	– wyjaśnia pojęcia: <i>prawo wyznaniowe, państwo umiarkowanie świeckie, konkordat, Kościół rzymskokatolicki, obrządek łaciński, Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny, Związek Wyznaniowy Świadków Jehowy, Kościół Ewangelicko-Augsburski, meczet, synagoga, muzułmanie, judaizm.</i>	– omawia regulacje prawne dotyczące Kościołów i związków wyznaniowych w Polsce; – przedstawia, w jaki sposób w Polsce została rozwiązana kwestia prawa wyznaniowego.	– charakteryzuje funkcjonujące w Polsce Kościoły i inne związki wyznaniowe; – na podstawie treści artykułów z Konstytucji i konkordatu analizuje, czy Kościół katolicki jest uprzywilejowany w zakresie nauczania religii w szkołach wobec innych Kościołów i związków wyznaniowych.	– rozważa znaczenie konkordatu dla funkcjonujących w Polsce Kościołów i związków wyznaniowych; – analizuje, czy rozmieszczenie grekokatolików na ziemiach polskich ma związek z rozmieszczeniem mniejszości ukraińskiej.	– uzasadnia odpowiedź na pytanie: Czy w preambule uwzględniono znaczenie innych religii niż chrześcijaństwo dla państwa polskiego?
7. Kultura polityczna	– wyjaśnia pojęcia: <i>kultura polityczna, zaściankowa, poddańcza, uczestnicząca, partycypacja obywatelska, fre-</i>	– wyjaśnia, w czym się przejawia partycypacja obywateli w życiu publicznym; – przedstawia formy	– wyjaśnia, czym jest kultura polityczna społeczeństwa; – charakteryzuje typy kultury politycznej	– analizuje problem absencji wyborczej; – dokonuje analizy porównawczej zaproponowanych cech polityka	– przeprowadza mini-sondaż opinii publicznej i interpretuje jego wyniki; – analizuje postawy spo-

	<i>kwencja wyborcza, absencja wyborcza.</i>	i poziom niekonwencjonalnej partycypacji obywateli.	w ujęciu klasycznym; – określa cechy, jakimi powinien się odznaczać idealny obywatel i idealny polityk.	i obywatela; – na podstawie badań uzasadnia, jaki jest stosunek Polaków do polityków.	łączeństwa polskiego wobec instytucji publicznych i polityków.
8. Społeczeństwo obywatelskie – lekcja powtórzeniowa	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
9. Społeczeństwo obywatelskie – lekcja sprawdzająca wiadomości i umiejętności	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
10. Publicystycznym okiem – dyskusja	– czyta ze zrozumieniem teksty i przygotowuje swój głos w dyskusji.	– omawia teksty źródłowe na temat różnych postaw obywatelskich.	– analizuje dwa teksty źródłowe na temat różnych postaw obywatelskich oraz przygotowuje głos w dyskusji.	– na podstawie tekstów źródłowych i wiedzy pozaźródłowej podaje argumenty uzasadniające odpowiedź na pytanie: Czy nasze postawy obywatelskie mają charakter wyborczy?	– argumentuje swoje stanowisko wobec pytania postawionego w dyskusji: Czy nasze postawy obywatelskie mają charakter wyborczy?

Do dyspozycji nauczyciela – 8 godzin lekcyjnych (wycieczki dydaktyczne, sesje popularnonaukowe, projekty, debaty itp.).

Wymagania edukacyjne z przedmiotu wiedza o społeczeństwie w zakresie rozszerzonym dla klasy II szkoły ponadpodstawowej

(do podręcznika *Wiedza o społeczeństwie 2. Zakres rozszerzony. Podręcznik dla szkół ponadpodstawowych* autorstwa Artura Derdziaka)

* Plan wynikowy został skonstruowany na podstawie **Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 marca 2022 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia.**

Autorzy: Antonina Telicka-Bonecka, Jarosław Bonecki

Temat (rozumiany jako lekcja)	Wymagania na ocenę dopuszczającą Uczeń:	Wymagania na ocenę dostateczną Uczeń:	Wymagania na ocenę dobrą Uczeń:	Wymagania na ocenę bardzo dobrą Uczeń:	Wymagania na ocenę celującą Uczeń:
I. Demokratyzacja					
1. Geneza demokracji	– wyjaśnia pojęcia: <i>demokracja, demokracja ateńska, Zgromadzenie Ludowe (eklezja), republika, republika rzymska, senat, demokracja burżuazyjna, Izba Lordów, Izba Gmin, Deklaracja Niepodległości Stanów Zjednoczonych, trójpodział władzy, Deklaracja praw człowieka i obywatela.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>korum, zgromadzenia centurialne i tribusowe, Habeas Corpus Act, Bill of Rights (Ustawa o prawach), Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki, prawa wyborcze, sufrażystki, Międzynarodowa Organizacja Pracy;</i> – omawia proces kształtowania się demokracji w starożytnych Atenach.	– charakteryzuje główne fazy kształtowania się demokracji i upowszechniania praw wyborczych; – przedstawia zasady demokracji obowiązujące w republice rzymskiej; – wyjaśnia, jakie rozwiązania wprowadzone w Anglii, USA i we Francji świadczą o powstaniu w tych krajach demokracji.	– porównuje zasady funkcjonowania i uprawnienia zgromadzeń ludowych w Atenach i republice rzymskiej; – analizuje wpływ demokracji ateńskiej na współczesną demokrację.	– uzasadnia wpływ ustroju republiki rzymskiej na współczesną demokrację; – analizuje wpływ idei oświeceniowych na kształtowanie się współczesnej demokracji; – dokonuje analizy genezy praw kobiet.

2. Polskie tradycje demokratyczne	– wyjaśnia pojęcia: <i>demokracja szlachecka, izba poselska, liberum veto, Sejm Wielki, Konstytucja 3 maja, Konstytucja Księstwa Warszawskiego, Konstytucja Królestwa Polskiego, mała konstytucja, Konstytucja marcowa, Konstytucja kwietniowa, Konstytucji RP.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>przywilej cerekwicko-nieszawski, electio viritim, konstytucja nihil novi, artykuły henrykowskie, prerogatywy, dwuizbowy sejm walny, Statut Organiczny, konstytucja oktrojowana, Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej;</i> – przedstawia proces kształtowania się demokracji szlacheckiej.	– przedstawia polskie tradycje demokratyczne na przykładzie podstawowych instytucji ustrojowych, artykułów henrykowskich i Konstytucji marcowej; – wyjaśnia znaczenie Konstytucji 3 maja dla historii Polski; – charakteryzuje proces budowania demokracji w II RP.	– porównuje i argumentuje, czy demokracja szlachecka była lepszym ustrojem niż monarchia absolutna; – na podstawie źródła statystycznego wyjaśnia, z jakimi wydarzeniami należy wiązać wzrosty tendencji demokratycznych w Polsce.	– analizuje, dlaczego po II wojnie światowej zmieniono ustrój Polski; – uzasadnia, które z polskich konstytucji budziły wątpliwości co do ich demokratycznego charakteru.
3. Rozwiązania polityczno-ustrojowe w PRL-u	– wyjaśnia pojęcia: <i>Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego (PKWN), Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej, referendum 3 x tak, mała konstytucja z 1947 r., Polska Zjednoczona Partia Robotnicza, Zjednoczone Stronnictwo Ludowe (ZSL), Stronnictwo Demokratyczne (SD), Polska Rzeczpospolita Ludowa.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>Krajowa Rada Narodowa (KRN), Rząd Tymczasowy Rzeczypospolitej Polskiej, dyktatura proletariatu, Związek Młodzieży Polskiej (ZMP), zasada nomenklatury, nowelizacja konstytucji, monizm władzy;</i> – wyjaśnia, na czym polegał monizm władzy w Polsce Ludowej.	– przedstawia niedemokratyczny charakter polskich rozwiązań polityczno-ustrojowych z okresu tzw. Polski Ludowej.	– charakteryzuje niedemokratyczny charakter rozwiązań polityczno-ustrojowych w Polsce pod rządami komunistów; – na podstawie tekstu źródłowego rozstrzyga, czy zdaniem autora istnieje związek między okresem totalitarnym i autorytarnym PRL-u.	– uzasadnia, że okres sprawowania władzy w Polsce przez komunistów był systemem fikcji ustrojowych; – analizuje kwestie różnorodności traktowania w pamięci społecznej okresu tzw. Polski Ludowej oraz jego rozliczenia na podstawie literatury.
4. Polska w okresie transformacji ustrojowej	– wyjaśnia pojęcia: <i>demokratyzacja, transformacja demokratyczna, zastąpienie, przemieszczenie, interwencja, porozumienia sierpniowe, Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”, stan wojenny, Obrady Okrągłego Stołu.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>transformacja systemowa, Jesień Narodów, konsolidacja demokracji, model liniowy, model cykliczny, model dialektyczny, pierestrojka, głośność, dekomunizacja, polityka grubej kreski, Instytut Pamięci Narodowej, lustracja.</i>	– przedstawia polską drogę do demokratyzacji kraju i ustala jej charakter; – przedstawia na wybranych przykładach różne modele demokratyzacji.	– porównuje różne modele dekomunizacji i lustracji oraz rozważa ich zasadność.	– analizuje, czy we współczesnej Polsce jest potrzebna dekomunizacja i lustracja; – rozważa, na ile polska demokratyzacja z przełomu lat 80. i 90. XX w. miała charakter reformy, a na ile – rewolucji.

5. Bilans rządów komunistycznych w Polsce	– wyjaśnia pojęcia: <i>postkomunizm, postkomuniści, cenzura, homo sovieticus</i> .	– wyjaśnia, na czym polegały skutki rządów komunistycznych w Polsce; – wskazuje propagandowe cele kultury i sposoby omijania tej propagandy przez twórców; – podaje przykłady potwierdzające niedemokratyczny charakter państwa polskiego; – wyjaśnia, czym była reglamentacja towarów.	– charakteryzuje postkomunizm jako zjawisko polityczne i gospodarcze; – omawia wydarzenia, jakie nastąpiły po wyborach parlamentarnych w 1991 r.; – wymienia skutki wyborów parlamentarnych z 1993 r.; – wskazuje wydarzenia, które nastąpiły w 1995 r.; – omawia wyniki wyborów i inne wydarzenia 2001 r.	– omawia sytuację gospodarczą kraju; – wskazuje i omawia cechy postkomunizmu; – wyjaśnia na podstawie tekstu źródłowego sposób przejmowania majątku narodowego przez byłych komunistów; – omawia aferę korupcyjną Rywina.	– analizuje skutki polityki grubej kreski.
6. Patologie życia publicznego	– wyjaśnia pojęcia: <i>dyktatura większości, anarchia, biurokratyzacja władzy, korupcja, nepotyzm, autorytaryzm, totalitaryzm</i> ; – wymienia patologie życia publicznego.	– wyjaśnia pojęcia: <i>alienacja władzy, partykularyzm, klientelizm, autokratyzm</i> ; – przedstawia mechanizmy korupcji; – wymienia skutki alienacji władzy.	– rozpoznaje przejawy patologii życia publicznego i wykazuje ich negatywny wpływ na życie publiczne; – wykazuje znaczenie klientelizmu w sprawowaniu władzy na podstawie literatury.	– analizuje z wykorzystaniem materiałów medialnych i danych statystycznych różne przejawy zagrożeń dla funkcjonowania demokracji; – przeprowadza wywiad w formie ankiety, w którym ustala nurtujące społeczność problemy związane z funkcjonowaniem szkoły.	– uzasadnia, dlaczego podejmowanie decyzji przez większość obywateli może stanowić zagrożenie dla demokracji; – wyjaśnia, na czym polega destrukcyjny wpływ patologii władzy na życie publiczne.
7. Budowa III RP	– wyjaśnia pojęcia: <i>Zgromadzenie Narodowe, referendum konstytucyjne</i> .	– przedstawia zasady działania sejmowej komisji śledczej.	– omawia najważniejsze etapy częściowych zmian w Konstytucji w latach 1989–1997; – tłumaczy, na czym polegała transformacja gospodarcza w Polsce po 1989 r.; – przedstawia kierunki przemian w Polsce w latach 2005–2015.	– wyjaśnia, na czym polegała wizja budowy „trzeciej niepodległości” św. Jana Pawła II; – charakteryzuje tło polityczne towarzyszące uchwaleniu Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r.; – omawia procesy prywatyzacji kapitałowej i bezpośredniej.	– przedstawia plan Balcerowicza; – analizuje, na czym polegało zjawisko uwłaszczenia nomenklatury.

8. Istota demokracji	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>demokracja, wartości demokracji, wolność, równość, sprawiedliwość, trójpodział władzy, system kooperacji, pluralizm</i>; – przedstawia fundamentalne zasady demokracji. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>suwerenność narodu, teoria umowy społecznej, zasada podziału i równowagi władz, konstytucjonalizm, zasada praworządności (państwa prawa), zasada poszanowania praw człowieka i praw mniejszości</i>; – omawia różnice w interpretacji wolności; – wyjaśnia, na czym polega równość szans. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje zasady ustrojowe zawarte w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego zasadę konstytucjonalizmu możemy powiązać z zasadą praworządności; – charakteryzuje różne odmiany pluralizmu; – rozstrzyga, czy umowa społeczna może prowadzić do totalitaryzmu. 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje sformułowania preambuły Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej; – uzasadnia, dlaczego wolność, równość i sprawiedliwość są uznawane za podstawowe wartości demokracji; – analizuje kwestię pojmowania równości, wolności i sprawiedliwości w różnych nurtach myśli politycznej.
9. Formy demokracji	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>demokracja bezpośrednia, referendum, referendum lokalne, plebiscyt, inicjatywa ludowa, zgromadzenie ludowe, demokracja pośrednia, czynne prawo wyborcze, bierne prawo wyborcze</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>weto ludowe (tzw. referendum abrogacyjne), abrogacyjny, inicjatywa obywatelska</i>; – przedstawia specyfikę referendum ogólnokrajowego i rodzajów referendum lokalnych w RP. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje formy demokracji bezpośredniej; – wyjaśnia, jakie warunki muszą zostać spełnione, by referendum się odbyło oraz aby jego wyniki były wiążące (w przypadku lokalnych – by było ważne). 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje na wybranym przykładzie wpływ konsultacji publicznych na kształtowanie prawa w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia i analizuje przebieg demokratycznych wyborów; – przedstawia zalety i wady demokracji bezpośredniej i pośredniej na przykładzie referendum, inicjatywy ludowej i wyborów do organów przedstawicielskich.
10. Czy chciałbyś/chciałabyś żyć w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej? – dyskusja	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie: <i>Polska Rzeczypospolita Ludowa</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia tekst A. Mazura <i>Prześladowanie ze strony władzy w czasach PRL-u</i> i przedstawia własną opinię. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje życie w PRL-u, przedstawia jego blaski i cienie. 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje tekst źródłowy dotyczący sentymentu Polaków do PRL-u; – uzasadnia własne stanowisko odpowiednimi argumentami. 	<ul style="list-style-type: none"> – argumentuje własne stanowisko na forum.
11. Demokratyzacja – lekcja powtórzeniowa	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
11. Demokratyzacja – lekcja sprawdzająca	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.

II. Myśl polityczna

<p>1. Istota państwa</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>państwo, koncepcja państwa, suwerenność, terytorium państwa, władza publiczna, przymusowość, obywatelstwo.</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>konceptcja teistyczna, koncepcja umowy społecznej, koncepcja marksistowska, koncepcja podboju i przemocy;</i> – omawia najważniejsze teorie genezy państwa (Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska).</p>	<p>– znajduje podobieństwa i różnice w różnych poglądach na państwo; – charakteryzuje atrybuty państwa jako organizacji politycznej; – przedstawia cechy państwa i władzy państwowej.</p>	<p>– charakteryzuje różne koncepcje genezy państwa; – wyjaśnia różnicę między suwerennością wewnętrzną a zewnętrzną.</p>	<p>– uzasadnia swój pogląd na temat genezy państwa.</p>
<p>2. Funkcje państwa i legitymizacji władzy</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>funkcja wewnętrzna państwa, funkcja zewnętrzna państwa, legitymizacja władzy, charyzma, władza.</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>władza tradycyjna, legitymizacja przez charyzmę, władza legalna, władza polityczna, władza publiczna, władza państwowa.</i></p>	<p>– charakteryzuje władzę jako zjawisko społeczne i rozróżnia rodzaje władzy; – omawia funkcje państwa; – wyjaśnia, na czym polegają różnice pomiędzy poszczególnymi rodzajami legitymizacji.</p>	<p>– charakteryzuje zjawisko legitymizacji władzy państwowej, odnosząc teorię Maxa Webera do współczesnych przykładów; – na podstawie tekstu źródłowego wyjaśnia, na czym polega różnica między przywódcą populistycznym a charyzmatycznym.</p>	<p>– uzasadnia na wybranym przykładzie, że państwo odgrywa rolę narodowotwórczą; – analizuje specyficzne cechy władzy politycznej; – uzasadnia na wybranym przykładzie, że naród odgrywa rolę państwowotwórczą.</p>
<p>3. Formy państwa</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>forma państwa, monarchia, republika, monarchia elekcyjna, prawo salickie, regiony, unia personalna, unia realna, konfederacja, federacja, landy, reżim polityczny, autorytaryzm, totalitaryzm, faszyzm;</i> – wyjaśnia, czym się różni federacja od konfederacji; – omawia cechy państw ze względu na reżim polityczny.</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>państwo unitarne, państwo złożone, autorytaryzm, totalitaryzm, monarchia parlamentarna, monarchia konstytucyjna, monarchia absolutna, republika prezydencka, republika parlamentarna;</i> – przedstawia ustroje terytorialno-prawne we współczesnych państwach demokratycznych.</p>	<p>– charakteryzuje władzę jako zjawisko społeczne i rozróżnia rodzaje władzy; – przedstawia na przykładach typologie współczesnych monarchii ze względu na pozycję głowy państwa; – charakteryzuje rodzaje państw złożonych; – wyjaśnia podział na państwa unitarne i złożone oraz ze względu na stopień decentralizacji.</p>	<p>– charakteryzuje zjawisko legitymizacji władzy państwowej, odnosząc teorię Maxa Webera do współczesnych przykładów; – wykazuje różne przyczyny funkcjonowania terytoriów autonomicznych; – porównuje pozycję władcy w poszczególnych rodzajach monarchii; – omawia historyczne źródła totalitaryzmu.</p>	<p>– analizuje normy dotyczące sukcesji; – przedstawia różnice między państwem scentralizowanym a zdecentralizowanym; – porównuje systemy polityczne ze względu na reżim polityczny.</p>

4. Status obywatela w państwie	– wyjaśnia pojęcia: <i>obywatelstwo, naturalizacja, repatriant, bezpaństwowiec (apatryda), Karta Polaka, podwójne obywatelstwo.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>zasada krwi (łac. ius sanguinis), zasada ziemi (łac. ius soli), reintegracja, wiza repatriacyjna, prawo opcji;</i> – wymienia przepisy regulujące kwestie polskiego obywatelstwa; – wyjaśnia, w jaki sposób człowiek może zostać bezpaństwowcem.	– przedstawia zasady nabywania obywatelstwa oraz procedury jego uzyskiwania w RP; – wyjaśnia pojęcie <i>bezpaństwowiec</i> i kwestię posiadania wielu obywatelstw; – omawia tryb uzyskania obywatelstwa w Polsce.	– wyjaśnia, w jakich przypadkach obywatel Polski może uzyskać podwójne obywatelstwo; – charakteryzuje warunki umożliwiające zrzeczenie się obywatelstwa polskiego; – na podstawie Ustawy z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim wyjaśnia, w jakich sytuacjach Prezydent RP nie wyraża zgody na zrzeczenie się obywatelstwa polskiego.	– analizuje kwestię, dlaczego osoba posiadająca podwójne obywatelstwo nie może podjąć służby wojskowej; – wyszukuje argumenty i analizuje kwestię podstawowego sposobu nadawania w Polsce obywatelstwa przez prawo krwi czy prawo ziemi.
5. Aspekt historyczny i współczesny polityki	– wyjaśnia pojęcia: <i>polityka, ideologia, myśl polityczna, doktryna, program polityczny, sprawowanie władzy, podmioty bezpośrednie (wórne) polityki, podmiot polityczny, podmioty ostateczne (pierwotne) polityki.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>politologia, klasyczna koncepcja polityki, koncepcja konsensualna, koncepcja koercyjna, koncepcja konfliktowa, marketing polityczny, koncepcja polityki bez ideologii.</i>	– przedstawia różne rozumienia pojęcia polityki; – wymienia wszystkie możliwe sposoby wpływania podmiotów na politykę; – na podstawie tekstu źródłowego wyjaśnia, jaki jest cel marketingu politycznego.	– na podstawie różnych źródeł informacji ocenia, która z koncepcji rozumienia polityki dominuje w praktyce życia publicznego w Polsce; – charakteryzuje wybrane aktualne wydarzenia polityczne pod kątem towarzyszących im zjawisk konfliktu i kompromisu politycznego.	– analizuje na wybranych przykładach zjawiska konfliktu i kompromisu politycznego; – uzasadnia związek polityki z państwem.
6. Ideologie i doktryny polityczne	– wyjaśnia pojęcia: <i>ideologia polityczna, doktryna polityczna, doktryny prawicowe, doktryny centrowe, doktryny lewicowe, reformizm, rewizjonizm.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>doktryny rewolucyjne, doktryny reformistyczne, doktryny konserwatywne, doktryny reakcyjne, doktryny utopijne, doktryny egalitarne (równościowe), doktryny solidarystyczne, doktryny elitarne;</i>	– wyjaśnia, czym różni się ideologia od doktryny; – omawia założenia faszyzmu, nazizmu i komunizmu oraz dokonuje ich krytyki z punktu widzenia praw człowieka i demokracji; – wyjaśnia, kiedy nie należy utożsamiać doktryny	– porównuje założenia myśli liberalnej i konserwatywnej; – porównuje założenia katolickiej nauki społecznej i myśli socjaldemokratycznej; – charakteryzuje doktryny ze względu na stosunek do	– uzasadnia, dlaczego doktryny centrowe stwarzają największą możliwość współpracy zarówno z ugrupowaniami lewicowymi, jak i prawicowymi; – analizuje kwestię pojmowania równości, wolności i sprawiedliwości w różnych

		– omawia funkcje myśli politycznej.	z ideologią.	rzeczywistości społecznej; – analizuje bieżące zmiany w kraju i na świecie pod kątem doktryn, na których zostały one oparte.	nurtach myśli politycznej.
7. Współczesne ideologie	– wyjaśnia pojęcia: <i>liberalizm, konserwatyzm, socjalizm utopijny, komunizm, myśl katolicka, sobór watykański II, encyklika, partie chadeckie, wolna konkurencja.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>integryzm, leseferyzm, atomizacja, rewizjonizm, egalitaryzm, interwencjonizm w gospodarce, personalizizm, subsydiarność, solidaryzm społeczny;</i> – omawia założenia konserwatyzmu, liberalizmu, socjaldemokracji i nauki społecznej kościoła katolickiego.	– porównuje założenia myśli liberalnej i konserwatywnej; – przedstawia stosunek ideologii do państwa.	– porównuje założenia myśli socjaldemokratycznej i katolickiej nauki społecznej; – przedstawia rolę jednostki w społeczeństwie i gospodarce w świetle ideologii konserwatywnej i nauki społecznej Kościoła katolickiego.	– analizuje kwestię pojmowania równości, wolności i sprawiedliwości w różnych nurtach myśli politycznej; – uzasadnia, która z ideologii wyznacza jednostce najkorzystniejszą pozycję w społeczeństwie.
8. Ideologie totalitarne	– wyjaśnia pojęcia: <i>komunizm, faszyzm, nazizm, totalitaryzm, antysemityzm, rasizm, kolektywizm, narody obce rasowo, ideokracja, ruchy o charakterze neofaszystowskim, monopartia, państwo policyjne.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>materiaлизм dialektyczny, maoizm, kult wodza;</i> – wymienia cechy totalitaryzmu; – omawia założenia faszyzmu, nazizmu i komunizmu.	– na podstawie tekstu źródłowego wyjaśnia, jakie techniki wykorzystywali naziści i komuniści dla szerzenia swoich ideologii; – podaje podobieństwa i różnice między takimi ideologiami, jak faszyzm, nazizm i komunizm.	– przedstawia założenia faszyzmu, nazizmu i komunizmu oraz dokonuje ich krytyki z punktu widzenia praw człowieka i demokracji; – argumentuje, co mogło skłonić ludzi do poparcia zbrodniczych ideologii, takich jak faszyzm czy komunizm; – uzasadnia, dlaczego te ideologie nie są akceptowane w państwach demokratycznych.	– uzasadnia, dlaczego zakazuje się rozpowszechniania ideologii totalitarnych we współczesnym świecie; – analizuje założenia ideologii totalitarnych z punktu widzenia praw człowieka i demokracji.
9. Ideowe ruchy narodowe, regionalne	– wyjaśnia pojęcia: <i>myśl polityczna, szowinizm, regionalizm.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>terytorializm, separatyzm, ruchy etniczne;</i>	– przedstawia założenia ideowe ruchów narodowych, regionalnych i sepa-	– charakteryzuje regionalizm i separatyzm; – analizuje kwestię pojmo-	– analizuje założenia myśli propaństwowej i antypaństwowej w różnych ideolo-

i separatystyczne		– wymienia najważniejsze ruchy narodowe i separatystyczne w Europie.	ratystycznych oraz myśli propaństwowej; – na podstawie mapy i tabeli wyszukuje ruchy narodowe, etniczne i separatystyczne w Europie.	wania równości, wolaści i sprawiedliwości w różnych nurtach myśli politycznej; – uzasadnia, czy Europa jest kontynentem państw narodowych, czy sporów niepodległościowych.	giach; – dokonuje analizy porównawczej ruchów narodowych, regionalnych i separatystycznych.
10. W jaki sposób ideologie kształtują stosunki międzynarodowe? – dyskusja	– wyjaśnia pojęcie: <i>populizm</i> .	– przedstawia opinie dotyczące głoszonych ideologii i propozycji populistycznych.	– porównuje oba teksty źródłowe i zawarte w nich opinie	– przedstawia własne stanowisko wobec problemu ideologii i populizmu; – ocenia i popiera własne stanowisko odpowiednimi argumentami.	– formułuje i uzasadnia własne stanowisko na forum.
11. Myśl polityczna – lekcja powtórzeniowa	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
12. Myśl polityczna – lekcja sprawdzająca	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
III. Rywalizacja o władzę					
1. Partie polityczne	– wyjaśnia pojęcia: <i>partia polityczna, klub polityczny, partia masowa, partia wyborcza, program polityczny</i> ; – omawia cechy partii politycznej; – przedstawia proces kształtowania się partii politycznych.	– wyjaśnia pojęcia: <i>pragmatyzm, marketing polityczny, partie konserwatywne, partie chrześcijańsko-demokratyczne (chadeckie), partie liberalne, partie socjaldemokratyczne, partie chłopskie, partie ekologiczne</i> ; – omawia, na czym polega różnica w funkcjach partii politycznych w państwach demokratycznych i niedemokratycznych.	– przedstawia proces ewolucji instytucjonalnej i ideologicznej partii politycznych; – wyjaśnia, jakimi cechami powinna się wyróżniać organizacja społeczna, aby można ją uznać za partię polityczną; – charakteryzuje podział partii politycznych ze względu na cechy organizacji i funkcjonowania.	– charakteryzuje funkcje partii politycznych; – porównuje programy społeczno-polityczne, które mogą być realizowane przez partie polityczne; – analizuje, czy współcześnie partie polityczne powinny realizować założenia ideologiczne, czy też kierować się pragmatyką.	– uzasadnia związek programu politycznego z doktryną i ideologią polityczną; – uzasadnia zasadność stosowania we współczesnych programach politycznych uniwersalnych i pragmatycznych treści.

2. Systemy partyjne	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>system partyjny, legitymizacja, system monopartyjny, system dwupartyjny, system wielopartyjny, system partii dominującej, system dwublokowy.</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>jednopartyjność, system kooperacji partii, system rozbitcia partyjnego, forma dwuipółpartyjna, złota reguła 2+2+2+1;</i> – przedstawia systemy partyjne w państwach niedemokratycznych – monopartyjny, partii hegemonicznej.</p>	<p>– przedstawia na przykładach poszczególnych państw systemy partyjne w państwach demokratycznych: dwupartyjny, dwublokowy, partii dominującej, dwóch partii dominujących, rozbitcia wielopartyjnego, kooperacji partii.</p>	<p>– dokonuje analizy porównawczej systemów partyjnych w państwach demokratycznych; – wykazuje, że w państwach tego typu mogą istnieć systemy charakteryzujące się pozornym pluralizmem lub takie, w których partie nie mają realnego znaczenia.</p>	<p>– analizuje systemy partyjne w wybranych państwach demokratycznych (np. w Republice Francuskiej, Republice Federalnej Niemiec, Stanach Zjednoczonych, Konfederacji Szwajcarskiej, Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej oraz Republice Włoskiej); – uzasadnia, który z wariantów systemu wielopartyjnego uznaje za najbardziej korzystny.</p>
3. Partie polityczne w Polsce	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>progi wyborcze, elektorat, kampania pozytywna i negatywna;</i> – przedstawia cechy konstytutywne partii politycznych; – wymienia partie obecne na polskiej scenie politycznej.</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>system rozbitcia partyjnego, marketing polityczny, hasła populistyczne;</i> – wymienia partie polityczne, które w ostatnich wyborach do Sejmu RP przekroczyły próg niezbędny do uzyskania dotacji budżetowej, i nazwiska ich liderów; – przedstawia podstawowe założenia programowe tych ugrupowań.</p>	<p>– wyjaśnia związki między partiami politycznymi a społeczeństwem; – charakteryzuje partie polityczne działające współcześnie w Polsce z punktu widzenia ideologii, np. poprzez zastosowanie tzw. kompasu politycznego; – omawia sposób finansowania partii w RP.</p>	<p>– wyjaśnia cele i przedstawia formy marketingu politycznego; – rozważa na wybranych przykładach zjawisko kryzysu partii politycznych i trafność kategorii polityki bez ideologii; – charakteryzuje etapy rozwoju systemu partyjnego w RP.</p>	<p>– dokonuje krytycznej analizy materiałów z kampanii wyborczych (np. spotów, memów, ulotek i hasel wyborczych); – ocenia stosowane przez partie polityczne metody rywalizacji o elektorat w odniesieniu do standardów demokracji.</p>
4. Ordynacje wyborcze	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>ordynacja wyborcza, kodeks wyborczy, system większościowy, proporcjonalny i mieszany;</i> – wymienia funkcje wyborów.</p>	<p>– wyjaśnia, na czym polegają metody: Hare’a-Niemeyera, D. Hondta, Sainte-Lague; – wyjaśnia, jak są przeprowadzane powszechne i bezpośrednie wybory organów</p>	<p>– na przykładzie wyborów do Sejmu RP i do Senatu RP porównuje ordynację proporcjonalną i większościową; – wyjaśnia skutki stosowania progów wyborczych dla</p>	<p>– analizuje zalety i wady każdego omawianych systemów wyborczych; – przedstawia – z wykorzystaniem wyników badań opinii publicznej – formy i poziom niekonwencjonal-</p>	<p>– analizuje zjawisko populizmu obecne we współczesnej polityce i jego konsekwencje; – rozważa, czy korzystanie z praw i wolności politycznych z nią związanych jest</p>

		władzy publicznej w RP.	reprezentatywności wyborców; – analizuje przejawy naruszenia uczciwości procedur wyborczych.	nej partycypacji politycznej w RP; – analizuje – z wykorzystaniem danych o frekwencji wyborczej – problem absencji wyborczej; – wyjaśnia przyczyny tego zjawiska.	konieczne dla właściwego funkcjonowania demokracji; – wyjaśnia, jakie czynniki wpływają na zmianę preferencji politycznych wyborców w Polsce.
5. Czy powinno zmienić się metodę wybierania posłów do sejmu? – dyskusja	– wyjaśnia pojęcie: <i>jednomandatowe okręgi wyborcze (JOW-y)</i> .	– przedstawia opinie dotyczące słuszności zmiany metody wybierania posłów do sejmu zawarte w zamieszczonych źródłach.	– porównuje obie opinie dotyczące jednomandatuowych okręgów wyborczych oraz wskazuje zawarte tam zalety i wady takiego działania.	– przedstawia własne stanowisko wobec problemu zmiany metody wybierania posłów do sejmu; – ocenia i popiera własne stanowisko odpowiednimi argumentami.	– formułuje i uzasadnia własne stanowisko i broni go na forum.
6. Rywalizacja o władzę – lekcja powtórzeniowa	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
7. Rywalizacja o władzę – lekcja sprawdzająca	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
IV. Państwo					
1. Mechanizmy sprawowania władzy	– wyjaśnia pojęcia: <i>władza, prawomocność władzy, władza ludu, reżim polityczny, totalitaryzm, reżim autorytarny, junta, dyktatura jednostki, makiawelizm.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>pośrednia forma sprawowania władzy, mechanizm społeczeństwa obywatelskiego.</i>	– przedstawia niedemokratyczne mechanizmy sprawowania władzy; – wyjaśnia na podstawie tekstu Ryszarda Kapuścińskiego, jaki był stosunek cesarza do patologii władzy.	– charakteryzuje demokratyczne mechanizmy sprawowania władzy; – analizuje mechanizmy sprawowania władzy przedstawione przez Niccolò Machiavellego i Ryszarda Kapuścińskiego.	– analizuje mechanizmy sprawowania władzy na podstawie literatury (np. fragmentów tekstu <i>Książę</i> Niccolò Machiavellego lub fragmentów tekstu <i>Cesarz</i> Ryszarda Kapuścińskiego); – porównuje mechanizmy sprawowania władzy w państwach demokratycznych i niedemokratycznych.

2. Głowa państwa we współczesnym świecie	– wyjaśnia pojęcia: <i>głowa państwa, elekcja, prerogatywa, kontrasygnata, inicjatywa ustawodawcza, desygnowanie premiera, egzekutywa zamknięta, egzekutywa otwarta.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>elekcja powszechna, elekcja pośrednia, prawo weta ustawodawczego, skrócenia kadencji parlamentu;</i> – wyjaśnia rolę głowy państwa we współczesnych państwach demokratycznych; – omawia różnice między egzekutywą otwartą a zamkniętą.	– przedstawia, odwołując się do przykładów, typologie współczesnych monarchii ze względu na pozycję głowy państwa (absolutna, konstytucyjna, parlamentarna); – wyjaśnia, na czym polegają relacje między rządem a głową państwa w poszczególnych systemach politycznych.	– charakteryzuje uprawnienia głowy państwa w wybranym państwie; – odróżnia prerogatywy Prezydenta RP od innych jego uprawnień; – analizuje normy dotyczące sukcesji.	– analizuje sposób wyboru i charakteryzuje formę (jednoosobowa lub kolegialna) głowy państwa we współczesnych republikach; – uzasadnia, z czego wynikają różnice w pozycji głowy państwa.
3. Ustrój polityczny Stanów Zjednoczonych	– wyjaśnia pojęcia: <i>system prezydencki, państwo federalne, prezydent, wiceprezydent, Kongres, Izba Reprezentantów, Senat.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>procedura impeachmentu, Sąd Najwyższy, sądy szczególne, sądy federalne, poprawka do konstytucji;</i> – omawia pozycję prezydenta w systemie politycznym Stanów Zjednoczonych.	– charakteryzuje przedmiot i zakres odpowiedzialności konstytucyjnej; – przedstawia procedury egzekwowania odpowiedzialności konstytucyjnej w RP i USA; – wykazuje, że w RP obowiązują elementy systemu semiprezydenckiego/parlamentarno-prezydenckiego.	– charakteryzuje systemy ze szczególną rolą prezydenta: klasyczny prezydencki (na przykładzie Stanów Zjednoczonych) i semiprezydencki/parlamentarno-prezydencki (na przykładzie Republiki Francuskiej); – charakteryzuje system wyborczy w Stanach Zjednoczonych.	– na podstawie XIV poprawki do Konstytucji USA analizuje obowiązującą w tym państwie zasadę nadawania obywatelstwa Stanów Zjednoczonych z mocy prawa; – uzasadnia swoją odpowiedź w tej kwestii.
4. System półprezydencki we Francji i superprezydencki w Rosji	– wyjaśnia pojęcia: <i>system półprezydencki, system parlamentarno-prezydencki, Rada Gabinetowa, Zgromadzenie Narodowe, Senat, Najwyższa Rada Sądownictwa, Rada Konstytucyjna, system superprezydencki, Zgromadzenie Federalne, Duma Państwowa, Rada Federa-</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>zasada incompatibilis, kohabitacja, demokracja;</i> – wyjaśnia mechanizmy wyłaniania rządu i jego odpowiedzialności politycznej na przykładzie Republiki Federalnej Niemiec i Federacji Rosyjskiej; – porównuje te mechanizmy z obowiązującymi	– charakteryzuje systemy polityczne z zachwianym podziałem władzy: parlamentarno-komitetowy/rządy konwentu (na przykładzie Konfederacji Szwajcarii) i superprezydencki (na przykładzie Federacji Rosyjskiej); – przedstawia instytucjonalne warunki funkcyjno-	– charakteryzuje systemy ze szczególną rolą prezydenta: klasyczny prezydencki (na przykładzie Stanów Zjednoczonych) i semiprezydencki/parlamentarno-prezydencki (na przykładzie Republiki Francuskiej).	– analizuje mechanizmy tworzenia koalicji gabinetowych na przykładzie Republiki Francuskiej i Republiki Federalnej Niemiec; – porównuje sytuację rządów mniejszościowych i większościowych ze względu na ich stabilność i możliwości działania; – porównuje i ocenia

	<i>cji, Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej, Sąd Najwyższy Federacji Rosyjskiej, Naczelny Sąd Arbitrażowy Federacji Rosyjskiej.</i>	w Rzeczypospolitej Polskiej.	wania demokracji w takich systemach; – porównuje uprawnienia prezydentów Francji i Rosji.		uprawnienia władzy ustawodawczej we Francji i w Rosji.
5. Ustrój polityczny Wielkiej Brytanii i Niemiec	– wyjaśnia pojęcia: <i>polityczna odpowiedzialność, odpowiedzialność konstytucyjna, system kanclerski, monarchia dziedziczna, Izba Gmin, Izba Lordów, kanclerz, Sąd Najwyższy Zjednoczonego Królestwa, Trybunał Federalny, Federalny Trybunał Konstytucyjny.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>kontrynasygnata, okres pełnomocnictw, speaker, whipowie, rząd związkowy, Bundestag, Bundesrat, Federalny Trybunał Administracyjny, Federalny Sąd Pracy;</i> – charakteryzuje uprawnienia kanclerza i parlamentu angielskiego.	– wyjaśnia, jaką pozycję w angielskim aparacie władzy zajmuje monarcha; – przedstawia mechanizmy tworzenia koalicji gabinetowej na przykładzie Republiki Francuskiej i Republiki Federalnej Niemiec; – porównuje sytuację rządów mniejszościowych i większościowych ze względu na ich stabilność i możliwość działania.	– wyjaśnia mechanizmy wyłaniania rządu i jego odpowiedzialności politycznej na przykładzie Republiki Federalnej Niemiec; – porównuje te mechanizmy z obowiązującymi w RP; – charakteryzuje typy relacji między rządem a głową państwa na przykładzie Republiki Francuskiej (w tym sytuacji koabitacji) oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej.	– analizuje systemy polityczne oparte na współpracy legislatywy i egzekutywy: parlamentarno-gabinetowy (na przykładzie Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej) i kanclerski (na przykładzie Republiki Federalnej Niemiec); – uzasadnia, że elementy tych systemów obowiązują także w RP.
6. Ustrój polityczny Włoch i Szwajcarii	– wyjaśnia pojęcia: <i>system parlamentarno-gabinetowy, prezydent, Izba Deputowanych, Senat, Najwyższa Rada Sądownictwa, Sąd Kasacyjny, Sąd Konstytucyjny, Rada Związkowa, Zgromadzenie Związkowe, Rada Narodowa.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>pragmatyzm, system parlamentarno-komitetowy (konwentu), Rada Kantonów, Sąd Federalny;</i> – wymienia cechy systemu parlamentarno-gabinetowego i parlamentarno-komitetowego.	– przedstawia uprawnienia prezydenta Włoch; – omawia instytucjonalne warunki funkcji demokracji w systemie parlamentarno-komitetowym.	– uzasadnia związek struktury parlamentu Szwajcarii z federalnym charakterem państwa; – charakteryzuje system polityczny z zachwianym podziałem władzy: parlamentarno-komitetowy (rządy konwentu na przykładzie Konfederacji Szwajcarii).	– analizuje zasady funkcjonowania władzy wykonawczej, ustawodawczej i sądowniczej we Włoszech i w Szwajcarii.
7. Dezintegracja państw złożonych w Europie	– wyjaśnia pojęcia: <i>integracja, dezintegracja, Wspólnota Niepodległych Państw,</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>Jesień Narodów, traktat białowieński, aksamitna rewolucja;</i>	– wyjaśnia wpływ Jesieni Narodów na dezintegrację państw złożonych bloku	– porównuje procesy dezintegracji ZSRR, Czechosłowacji i Jugosławii;	– analizuje przykłady procesów dezintegracji państw złożonych w Europie na

	<i>aksamitny rozwój.</i>	– przedstawia proces dezintegracji ZSRR.	socjalistycznego; – omawia procesy integracyjne i dezintegracyjne zachodzące w Europie na przestrzeni wieków.	– uzasadnia, dlaczego wydarzenia w Czechosłowacji określa się mianem „aksamitnej rewolucji” albo „aksamitnego rozwoju”.	przykładzie ZSRR, Czechosłowacji i Jugosławii.
8. Władza regionalna w państwach federalnych i unitarnych	– wyjaśnia pojęcia: <i>państwo unitarne zdecentralizowane, region, departament, gmina, prowincje, wspólnoty kantonu.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>wspólnoty autonomiczne, muni-cypia gminy;</i> – wymienia cztery modele systemów ustrojowych gmin w Niemczech: północnoniemiecki, południowoniemiecki, magistracki i burmistrzowski.	– przedstawia kompetencje i uzasadnia znaczenie organów władzy regionalnej w państwach federalnych i unitarnych na przykładzie Republiki Francuskiej, Królestwa Hiszpanii, Republiki Federalnej Niemiec i Konfederacji Szwajcarskiej; – porównuje mocne i słabe strony państwa unitarnego i złożonego.	– na podstawie Konstytucji Konfederacji Szwajcarskiej rozstrzyga, czy w Szwajcarii wszystkie gminy mają zapewniony taki sam zakres autonomii oraz uzasadnia swoją odpowiedź.	– porównuje kompetencje i znaczenie organów władzy regionalnej w państwach federalnych i unitarnych.
9. Reżimy demokratyczne i hybrydowe w państwach pozaeuropejskich	– wyjaśnia pojęcia: <i>reżim demokratyczny, reżim hybrydowy, republika prezydencka, parlamentarna, republika związkowa, system quasi-federalny, federalna demokracja parlamentarna, doktryna apartheidu, Partia Akcji Ludowej, gabinet.</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>Wielonarodowe Zgromadzenie Ustawodawcze, Izba Deputowanych, Izba Senatorów, Sąd Najwyższy, sądy departamentalne, sądy orzekające, Izba Ludowa, Izba Stanów, sądy okręgowe, sądy stanowe, Sąd Najwyższy, Zgromadzenie Narodowe, Krajowa Rada Prowincji, sądy rejonowe, sądy wyższe, Najwyższy Sąd Apelacyjny, Trybunał Konstytucyjny, jednoizbowy parlament, Prezydencka Rada Praw Mniejszości, sądownictwo powszechne.</i>	– przedstawia niezachodni reżim demokratyczny lub hybrydowy (np. funkcjonujący w Wielonarodowym Państwie Boliwia, Republice Indii, Republice Południowej Afryki i Republice Singapuru).	– wskazuje różnice w zasadach funkcjonowania władzy sądowniczej w Boliwii, Indiach, RPA i Singapurze; – rozstrzyga, czy Boliwia, RPA i Singapur to reżim demokratyczny, czy hybrydowy i uzasadnia swoją odpowiedź.	– dokonuje analizy porównawczej zasad funkcjonowania władzy ustawodawczej w Boliwii, Indiach, RPA i Singapurze; – dokonuje analizy porównawczej zasad funkcjonowania władzy wykonawczej w Boliwii, Indiach, RPA i Singapurze.

<p>10. Reżimy niedemokratyczne we współczesnym świecie</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>elekcyna monarchia absolutna, republika superprezydencka, państwo socjalistyczne, republika socjalistyczna, reżim totalitarny, ideologia dzucze, autorytarna republika superprezydencka, Komunistyczna Partia Chin, Partia Pracy Korei, Demokratyczna Partia Turkmenistanu.</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Rada Koronna, Rada Konsultacyjna, Rada Ministrów, Zgromadzenie Narodowe, Izba Reprezentantów, Rada Republiki, Ogólnochińskie Zgromadzenie Przedstawicieli Ludowych (OZPL), Stały Komitet OZPL, Rada Państwa (rząd), Najwyższe Zgromadzenie Ludowe, Przewodniczący Prezydium, Komisja Spraw Państwowych.</i></p>	<p>– przedstawia niezachodni reżim niedemokratyczny (np. funkcjonujący w Arabii Saudyjskiej, na Białorusi, w Chinach Koreańskiej Republice Ludowo-Demokratycznej i Turkmenistanie); – charakteryzuje reżim niedemokratyczny funkcjonujący w Europie.</p>	<p>– porównuje pozycję głowy państwa w reżimach niedemokratycznych; – porównuje pozycję władzy ustawodawczej w reżimach niedemokratycznych.</p>	<p>– ocenia poziom przestrzegania praw człowieka w reżimach niedemokratycznych; – analizuje, czy warto rezygnować z wolności przekonań, prasy, dostępu do internetu w zamian za bezpieczeństwo socjalne gwarantowane przez państwo.</p>
<p>11. Relacje państwo–Kościół we współczesnym świecie</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>państwo neutralne światopoglądowo, laicyzacja państwa, kraje neutralne światopoglądowo, państwa radykalnie świeckie, państwo umiarkowanie świeckie, państwo wyznaniowe, konkordat.</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>państwo teokratyczne, prawo szariat, Ajatollah, państwo ateistyczne, neutralny światopogląd;</i> – omawia różne rozwiązania dotyczące regulacji stosunków między państwem a instytucją religijną; – przedstawia model relacji między państwem a Kościołem w RP.</p>	<p>– wyjaśnia różnicę w podejściu do Kościoła i związków wyznaniowych w państwie radykalnie świeckim i umiarkowanie świeckim; – charakteryzuje źródła finansowania Kościołów w Europie.</p>	<p>– przedstawia modele relacji państwo–Kościół i stosunki Rzeczypospolitej Polskiej z Kościołem katolickim (na podstawie przepisów konkordatu) oraz wybranym związkiem wyznaniowym (na podstawie ustawy).</p>	<p>– ocenia na podstawie różnych źródeł informacji stopień wolności religijnej na świecie; – ocenia na podstawie różnych źródeł informacji stopień wolności religijnej w RP.</p>
<p>13. Oceń warunki studiowania w Polsce ze względu na panujący w kraju reżim polityczny – dyskusja</p>	<p>– wyjaśnia pojęcie: <i>reżim polityczny.</i></p>	<p>– przedstawia opinie dotyczące słuszności studiowania w Polsce ze względu na panujący w kraju reżim polityczny, zawarte w zamieszczonych źródłach.</p>	<p>– porównuje obie opinie dotyczące słuszności studiowania w Polsce ze względu na panujący w kraju reżim polityczny oraz wskazuje zawarte tam zalety i wady takiego działania.</p>	<p>– przedstawia własne stanowisko wobec problemu słuszności studiowania w Polsce ze względu na panujący w kraju reżim polityczny; – ocenia i popiera własne stanowisko odpowiednimi argumentami.</p>	<p>– formułuje i uzasadnia własne stanowisko oraz broni go na forum.</p>

14. Państwo – lekcja powtó- rzeniowa	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
15. Państwo – lekcja spraw- dzająca	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.

Wymagania edukacyjne z przedmioty wiedza o społeczeństwie w zakresie rozszerzonym dla klasy III szkoły ponadpodstawowej

TEMAT LEKCJI	ZAGADNIENA	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca) Uczeń:	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna). Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Wymagania rozszerzające (ocena dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz	Wymagania wykraczające (ocena celująca) Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
I. USTRÓJ RP						
1. Konstytucja i jej rodzaje	Ustawy zasadnicze	– prawidłowo opisuje procedury uchwalania konstytucji;	– zna kryteria podziału konstytucji na przykładach państw takich jak Wielka Brytania, Polska, Francja i Republika Weimarska;	– charakteryzuje genezę konstytucji na wybranych przykładach;	– zestawia różne cechy konstytucji, – analizuje procedurę uchwalania konstytucji;	–wymienia i opisuje etapy procedur uchwalania konstytucji na przykładzie Konstytucji RP;
2. Konstytucyjne zasady ustroju Rzeczypospolitej Polskiej	Tworzenie prawa w demokratycznych państwach	– wskazuje na genezę państwa prawa, – wymienia zasady funkcjonowania państwa prawa na przykładzie ustroju RP;	– przedstawia zasady budujące ustrój: suwerenność, subsydiarność, unitaryzm, gospodarka rynkowa, pluralizm;	– wymienia i charakteryzuje akty prawa międzynarodowego W polityce ustrojowej państwa;	– przedstawia rolę aktów prawnych w budowaniu ustroju;	– analizuje najważniejsze zasady ustroju RP, – omawia zasady i formy realizacji demokratycznego państwa;

3. Działalność parlamentu w praktyce	Parlamentaryzm	– posługuje się pojęciami: <i>immunitet formalny i materialny, interpelacja, zapytanie poselskie, kontrole poselskie, konstruktywne wotum nieufności</i> ;	– wie, w jaki sposób opozycja wpływa na działania parlamentu, – wymienia narzędzia nacisku i kontroli w parlamencie, – wymienia rodzaje opozycji;	– analizuje tryby pracy parlamentu, – omawia zwyczajowe działania opozycji;	– porównuje działanie opozycji parlamentarnej i pozaparlamentarnej ;	– uzasadnia zasadność proceduralności w pracy parlamentu;
4. Władza ustawodawcza – Sejm RP	Organizacja pracy Sejmu, władza ustawodawcza i jej zasięg	– wymienia funkcje i kompetencje Sejmu;	– prawidłowo omawia procedury wyborów do Sejmu, – zna aktualny skład Sejmu RP (partie, ich liderów, marszałka Sejmu);	– charakteryzuje metodę D'Hondta, – wie, co określa ważność wyborów;	– porównuje obszary pracy Prezydium Sejmu, Konwentu Seniorów, komisji śledczych, komisji sejmowych, kół, klubów i zespołów parlamentarnych;	– omawia organizację Sejmu, – objaśnia procedury stosowane w nadzwyczajnych sytuacjach,
5. Władza ustawodawcza – Senat RP i Zgromadzenie Narodowe	Działanie i funkcje Senatu, Zgromadzenie Narodowe	– wymienia podstawowe funkcje i kompetencje senatorów i Zgromadzenia Narodowego;	– omawia procedury wyborów do Senatu, – zna aktualny skład Senatu RP (senatorów z różnych ugrupowań, marszałka);	– charakteryzuje pozycję Senatu i ZN w parlamencie;	– analizuje przepisy Konstytucji RP i ustaw dotyczące pracy Senatu i ZN;	– uzasadnia zastosowanie przepisów Konstytucji RP w sytuacjach wyjątkowych (Marszałek Senatu RP pełni tymczasowo obowiązki prezydenta);

6. Proces legislacyjny	Proces legislacyjny	–wymienia ścieżki legislacyjne, –zna etapy procesu legislacyjnego;	– zna proces rozpatrywania ustawy przez Sejm;	– charakteryzuje przebieg głosowania w procesie legislacyjnym;	–analizuje, na czym polega inicjatywa ustawodawcza i ludowa;	–uzasadnia zasadność publikowania ustaw w „Dzienniku Ustaw”;
7. Władza wykonawcza – Prezydent RP	Prezydent RP, prerogatywy, uprawnienia Prezydenta	– posługuje się pojęciami: <i>kadencja</i> , <i>kontrasygnata</i> , <i>kadencyjność</i> , <i>prerogatywy</i> ;	– wie, w jakich sytuacjach wymagana jest kontrasygnata, – wie, które kompetencje Prezydenta RP nie wymagają kontrasygnaty;	– wymienia Prezydentów RP od 1922 r. – charakteryzuje wymagania stawiane kandydatowi na Prezydenta RP, – omawia proces wyborów na prezydenta;	– tłumaczy, na czym polega odpowiedzialność konstytucyjna i polityczna, – analizuje zakres kompetencji prezydenta RP;	–zestawia wybrane modele prezydentur w innych państwach z modelem prezydentury w Polsce;
8. Władza wykonawcza – Rada Ministrów.	Zasady i skład rządu	– wyjaśnia kompetencje Rady Ministrów;	– zna członków Rady Ministrów;	– przedstawia procedury powoływania rządu;	– charakteryzuje odpowiedzialność Rady Ministrów; –omawia skuteczność rządu;	– uzasadnia wyjątkowe sytuacje takie jak dymisja rządu
9. Administracja publiczna – administracja rządowa	Struktury i funkcje administracji państwowej, rządowej, samorządowej działającej w Polsce, działanie korpusu służby cywilnej	– omawia działania administracji rządowej kierowanej przez Radę Ministrów;	– wymienia skład administracji rządowej i wymienia naczelne i centralne organy administracji rządowej oraz terenowe organy administracji rządowej;	– charakteryzuje strukturę organizacyjną ministerstw (wojewoda, samorząd terytorialny);	– analizuje działanie naczelnych organów administracji państwowej;	– uzasadnia potrzebę istnienia administracji rządowej;

<p>10. Administracja samorządowa. Samorząd terytorialny —gmina, powiat, województwo</p>	<p>Zakres działania i struktury gminy, województwa, powiatu</p>	<p>– prawidłowo posługuje się pojęciami: <i>gmina, województwo, powiat</i>;</p>	<p>– wyjaśnia zasady działania samorządu wojewódzkiego;</p>	<p>– przedstawia funkcje, zasady finansowania i wyborów do organów samorządu wojewódzkiego i jego obszarów;</p>	<p>– analizuje zasady działania i źródła finansowania gminy, powiatu i województwa, – analizuje zasady wyborów do jednostek samorządu terytorialnego;</p>	<p>– omawia zasady nadzoru, – opisuje hierarchiczność administracji samorządowej;</p>
<p>11. Władza sądownicza. Sądownictwo powszechne i szczególne</p>	<p>Obszary i funkcje: Sąd Najwyższy, sądy powszechne, administracyjne, wojskowe, Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Stanu</p>	<p>– opisuje podział sądownictwa w Polsce na Sąd Najwyższy, sądy powszechne, administracyjne, wojskowe, a także Trybunał Konstytucyjny i Trybunał Stanu, – wyjaśnia, co to jest KRS, ENCJ;</p>	<p>– wymienia konstytucyjne zasady działania sądów;</p>	<p>– przedstawia główne zasady działania SN;</p>	<p>– analizuje strukturę sądownictwa oraz zakres działań, poszczególnych jego obszarów (sądy powszechne, sądy szczególne, SN, Naczelny Sąd Administracyjny);</p>	<p>– potrafi przyporządkować rodzaj sprawy odpowiedniej izbie i instancji sądu;</p>
<p>12. Władza sądownicza. Trybunały w Polsce</p>	<p>Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Stanu</p>	<p>– wie, czym są Trybunał Konstytucyjny i Trybunał Stanu;</p>	<p>– wymienia kompetencje i skład Trybunału Konstytucyjnego, – wyjaśnia, co to jest <i>skarga kasacyjna</i>;</p>	<p>– przedstawia cel istnienia Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu;</p>	<p>– wymienia i analizuje kary wymierzone przez Trybunały;</p>	<p>– wyjaśnia, kto może stanąć przed Trybunałem Konstytucyjnym i Trybunałem Stanu, – omawia procedurę złożenia skargi do TK;</p>

13. Konstytucyjne i pozakonstytucyjne organy kontroli państwowej i ochrony prawa	Praworządność w Polsce	– opisuje obszary działań takich instytucji jak: NIK, RPO, KRRiT, UOKiK, RPD;	– omawia rolę i zakres działań takich instytucji jak: NIK, RPO, KRRiT, UOKiK, RPD;	– zna i analizuje status NIK, tryb i formy działania RPO i RPD oraz procedury powoływania członków tych instytucji;	– zestawia zakres obowiązków i obszary działania Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka;	– analizuje procedury i artykuły konstytucji RP i ustaw, na mocy, których zostały powołane UOKiK, RPO, KRRiT;
--	------------------------	---	--	---	---	---

II. SYSTEM SPRAWOWANIA WŁADZY W RP

1. Polityka publiczna i jej rodzaje	Polityka publiczna – cele i obszary działania	– zna rodzaje polityki publicznej: sektorową i horyzontalną, – wymienia narzędzia nacisku:– zakazy i nakazy;	– r o z r ó ż n i a pojęcia: <i>polityka</i> i <i>polityka publiczna</i> ;	– charakteryzuje skuteczność prowadzonych działań w ramach polityki publicznej w Polsce: przekazywanie informacji, potrzeby rynku, regulacje prawne;	– analizuje, czy wydolność polityki publicznej w Polsce odpowiada potrzebom społecznym;	– analizuje korzyści wynikające ze sprawnej polityki publicznej;
-------------------------------------	---	---	--	---	---	--

<p>2. Polityka gospodarcza państwa</p>	<p>Cele, sektory, organy polityki gospodarczej państwa</p>	<p>– prawidłowo posługuje się pojęciami: <i>gospodarka zrównowazona, deficyt, budżet, środki publiczne, wydatki, rozchody;</i></p>	<p>– wykazuje, że rozwój państwa jest związany z modelem ustrojowym i modelem gospodarczym;</p>	<p>– charakteryzuje cele i modele polityki gospodarczej państwa, – charakteryzuje zakres działania Ministerstwa Finansów i jego związki z Ministerstwem Rozwoju, Pracy i Technologii;</p>	<p>– analizuje działania Ministerstwa Rozwoju, Pracy i Technologii, charakteryzuje jego działania;</p>	<p>– analizuje, jakie czynniki wpływają na stabilność gospodarczą państwa;</p>
<p>3. Modele polityki rozwoju regionalnej</p>	<p>Polityka regionalna – jej cele, założenia, strategia, spójność (UE)</p>	<p>– posługuje się prawidłowym podziałem regionalnym Polski i Unii Europejskiej: wymienia województwa, regiony, a także określa stopień ich uprzemysłowienia, zaludnienia, funkcjonalności, – wyjaśnia, co to jest NUTS;</p>	<p>– wymienia cele regionalnej polityki unijnej, – wie, czym się charakteryzuje polityka strukturalna ,</p>	<p>– charakteryzuje fundusze Unii Europejskiej przeznaczone na rozwój (EFRR, EFS, FS, EBI), – wyjaśnia hierarchię odpowiedzialności gospodarczej w regionach;</p>	<p>– analizuje działania UE mające na celu zniwelowanie różnic między regionami (m. in. budowa infrastruktury), – analizuje zasady i regulacje wynikające z KSRR 2030;</p>	<p>– uzasadnia cele polityki regionalnej UE i ich zbieżność z celami polityki unijnej;</p>

<p>4. Polityka przemysłowa i żywnościowa w Polsce</p>	<p>Rodzaje przemysłu, instrumentów, sektory przemysłowe</p>	<p>– wymienia największe zakłady produkcyjne i spółki z udziałem skarbu Państwa w Polsce (ORLEN, Bank PKO BP, PGNiG, PZU, LOTOS), – wymienia etapy zmian w polityce gospodarczej i żywnościowej w historii państwa: polityka sektorowa, horyzontalna, przemysłowa;</p>	<p>– zna narzędzia oddziaływania państwa na gospodarkę, – wymienia założenia polityki żywnościowej w Polsce, – wyjaśnia rolę Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi;</p>	<p>– objaśnia strategię łączenia polityki sektorowej z nową polityką przemysłową, np. budowa CPK, powstawanie koncernów i spółek Skarbu Państwa;</p>	<p>– analizuje zależności rozwoju wsi i miasta, – analizuje znaczenie wspólnej polityki rolnej w UE dla gospodarki Polski;</p>	<p>– analizuje poziom rozwoju gospodarczego Polski tle innych państw.</p>
<p>5. Działania państwa na rzecz ochrony środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego</p>	<p>Ekologia, Ministerstwo Klimatu i Środowiska – działania, cele</p>	<p>– wyjaśnia, co to jest ekologia, –wymienia cele ochrony środowiska, – wyjaśnia, czym są: <i>zrównowazony rozwój, zielone miejsca pracy, neutralność klimatyczna;</i></p>	<p>– wymienia formy i sposoby ochrony środowiska;</p>	<p>– przedstawia korzyści płynące ze zrównowazonego rozwoju, tworzenia zielonych miejsc pracy, neutralności klimatycznej;</p>	<p>– analizuje cele i założenia tzw. zielonej polityki: różne programy, obniżenie emisji CO₂, <i>Polityka ekologiczna państwa 2030;</i></p>	<p>– analizuje działania instytucji zajmujących się ochroną środowiska w Polsce i UE;</p>

6. Polityka państwa a rynek pracy	Rynek pracy, mechanizmy rządzące rynkiem pracy, korzyści, zagrożenia	– wymienia rodzaje rynków pracy (kwalifikacji, przestrzenny, wiekowy, zawodowy, statutu, zamieszkania);	– wymienia zagrożenia rynku pracy, np. bezrobocie;	– przedstawia zjawisko bezrobocia oraz mechanizmy zapobiegania mu;	– analizuje zróżnicowanie rynków pracy, – wie, czym jest status bezrobotnego;	– uzasadnia, dlaczego państwa w UE i na świecie podejmują szereg działań w walce z bezrobociem;
7. Polityka prorodzinna	Mechanizmy wspierające rodziny i rodziców starających się o dzieci	– wymienia państwowe rozwiązania stosowane w polityce prorodzinnej: <i>urlop macierzyński, tacierzyński, Rodzina 500+, Karta Dużej Rodziny, ulga na dzieci, Dobry Start, ulga na dzieci, Maluch, Maluch+, program domowych podręczników, dotacje;</i>	– wskazuje działania państwa wspierające rodziny poprzez wsparcie rynku pracy: świadczenie aktywizacyjne, działania dotacyjne samorządów;	– omawia wprowadzane przez państwo programy zwiększające dzietność;	– analizuje politykę państwa wspierającą pracodawców, – wyjaśnia, dlaczego państwo zabiega o przyrost naturalny i dobrostan rodzin;	– opisuje związki gospodarki z polityką prorodziną;

<p>8. System ubezpieczeń społecznych i polityka państwa wobec osób starszych</p>	<p>Mechanizmy systemu ubezpieczeń społecznych, programy wspierające seniorów</p>	<p>– wymienia rodzaje ubezpieczeń społecznych, – wie, kogo obowiązują poszczególne składki w ramach ubezpieczeń społecznych;</p>	<p>– wyjaśnia czym jest I, II i III filar emerytury,</p>	<p>– przedstawia programy rządowe wspierające seniorów: Dostępność Plus, Senior+, Opieka 75+ oraz założenia <i>Polityki społecznej wobec osób starszych 2030</i>;</p>	<p>– omawia działania Ministra Rodziny i Polityki społecznej, – przedstawia działanie organów odpowiedzialnych za wypłacanie ubezpieczenia w sytuacjach niezdolności do pracy,</p>	<p>– uzasadnia zależność polityki społecznej od obowiązujących norm w państwie, – analizuje, jak można zaradzić problemowi starzejących się społeczeństw w krajach wysokorozwiniętych ;</p>
<p>9. Polityka państwa w zakresie kultury, nauki i innowacji oraz rozwoju społeczeństwa informacyjnego</p>	<p>Działalność kulturalna państwa: obszary, skuteczność, założenia</p>	<p>– wymienia instytucje i organy odpowiedzialne za rozwój nauki, kultury i technologii: UNESCO, NAC, NCL, Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN, Teatr Narodowy im. Danuty Baduszkowej w Gdyni, – wyjaśnia, czym jest Europejski Urząd Patentowy;</p>	<p>– omawia wykorzystanie innowacji technicznych w życiu codziennym: e-PUAP, eID, e-Dowód, SRP;</p>	<p>– przedstawia obszary działalności Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz poszczególnych organizacji państwowych (samorządowych), – charakteryzuje działania instytucji kultury i innych;</p>	<p>– analizuje potrzeby społeczne w zakresie technologii informatyczno-komunikacyjnych;</p>	<p>– uzasadnia konieczność uwzględniania zasad odpowiedzialnego rozwoju w działaniach na rzecz wzmocnienia rynku polskiego oraz rozwoju nowych technologii (inwestowanie w badania naukowe, patentowanie nowych odkryć naukowych);</p>

10. Polityka bezpieczeństwa narodowego	Cele, strategia i obszary polityki obronnej państwa	– wymienia sektory bezpieczeństwa narodowego: bezpieczeństwo ekonomiczne, społeczne, militarne, publiczne, ekonomiczne, ekologiczne, informacyjne;	– wie, na czym polega strategia bezpieczeństwa narodowego w sytuacjach zagrożenia, – rozróżnia rodzaje Sił Zbrojnych RP: Wojska Lądowe, Siły Powietrzne, Marynarka Wojenna, Wojska Specjalne, Wojska Obrony Terytorialnej, – omawia działania sił wywiadowczych: SWW, SKW;	– przedstawia działania państwa w zakresie polityki bezpieczeństwa narodowego;	– analizuje działalność państwa i odpowiednich służb w zakresie bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego;	– uzasadnia potrzebę budowania obronności państwa;
--	---	--	--	--	---	--

III. PROPEUDETYKA PRAWA

1. Prawo jako system norm	Prawo, proces kształtowania się, funkcje i rodzaje prawa	– opisuje historię prawa, – omawia rodzaje norm;	– wyjaśnia, czym są: <i>norma prawna</i> , <i>przepis prawny</i> , <i>wykładnia prawa</i> ;	– przedstawia cechy prawa różnych systemów prawnych na świecie (stabilizacyjna, dynamizacyjna);	– analizuje funkcje prawa, – wymienia i omawia postawy wobec prawa;	– ocenia rolę prawa w koncepcji praworządności i przy ochronie praw obywateli i ich mienia;
---------------------------	--	---	---	---	--	---

2. Podstawowe zasady systemu prawa	Prawo i jego zasady: hierarchiczność, spójność i praworządność	– omawia podstawowe zasady prawa, – wyjaśnia, czym są: <i>hierarchiczność prawa, spójność prawa, zupełność prawa</i> ;	– wymienia reguły kolizyjne prawa i sposoby postępowania przy sprzeczności norm, – wyjaśnia, czym są praworządność materialna i formalna;	– charakteryzuje mechanizmy gwarantujące przestrzeganie prawa: trójpodział władzy, pluralizm polityczny, gwarancja prawa człowieka, prymat instytucji pochodzących z wyboru;	– analizuje reguły: porządku hierarchicznego, czasowego i treściowego, zupełności prawa, kolizyjności;	– tłumaczy, czym jest praworządność, na podstawie art. 2 Konstytucji RP, – zestawia reguły i procedury obowiązujące w różnych gałęziach prawa;
3. Systematyka prawa	Kryteria podziału, prawa, gałęzie	– wymienia rodzaje prawa (prawo prywatne, publiczne), – rozróżnia gałęzie prawa: prawo: konstytucyjne, handlowe, karne, cywilne, prawne, rodzinne, administracyjne, pracy, kanoniczne;	– wyjaśnia, czym jest prawo stanowione, a czym – naturalne;	– charakteryzuje gałęzie prawa, ich podstawowe zasady, przepisy oraz miejsca wpisów;	– analizuje postawy wobec prawa i sposoby łamania go;	– objaśnia zależność między prawem przedmiotowym i podmiotowym oraz jego hierarchię;
4. Źródła prawa	Źródła prawa: instytucjonalne, formalne	– wie, co jest źródłem prawa, – wymienia rodzaje źródeł prawa, – wymienia organy tworzące prawo w państwie;	– wie, gdzie są publikowane ustawy;	– charakteryzuje proces wdrażania ustawy w życie (promulgacja, <i>vacatio legis</i> , implementacja);	– analizuje rodzaje źródeł prawa oraz źródła poznania prawa;	– opisuje związki oraz różnice między prawem Polski a prawem międzynarodowym (reguły merytoryczne, czasowe);

5. Hierarchia aktów prawnych w Polsce	Hierarchia aktów prawnych w Polsce, cechy aktów wtórnych w UE	– wyjaśnia, dlaczego Konstytucja RP jest nazywana ustawą zasadniczą;	– klasyfikuje źródła prawa w Polsce, – wymienia przykłady aktów prawnych, aktów wykonawczych oraz aktów prawa miejscowego;	– charakteryzuje prawo międzynarodowe i prawo unijne, – omawia porządek prawny i proceduralny w tworzeniu ustaw oraz rozporządzeń;	– analizuje stosunek między prawem unijnym a prawem krajowym;	– wykazuje potrzebę hierarchizacji prawa i przestrzegania procedur w stosunkach międzynarodowych, – omawia podstawowe zasady prawne UE i państw członkowskich, głównie Polski;
---------------------------------------	---	--	---	---	---	---

IV. PRAWO CYWILNE I PRAWO PRACY

1. Instytucje prawne części ogólnej prawa cywilnego	Prawo cywilne, jego cechy i funkcje, zdolność prawna, zdolność do czynności prawnych	– zna różnicę między osobą prawną i osobą fizyczną, –wymienia typy stosunków cywilno-prawnych (autonomiczne, równorzędne, umowy, zadośćuczynienie,);	– wyjaśnia, czym są czynności prawne, – potrafi skwalifikować czynności prawne;	– charakteryzuje znaczenie równorzędności stron, – omawia zasady: ochrony dobrej wiary, ochrony praw nabytych, autonomii stron; –charakteryzuje jednakową ochronę każdej własności,	– analizuje sytuacje, w których dochodzi do ograniczenia zdolności prawnej, – omawia rodzaje pozwów;	– omawia różnorodność stosunków prawnych;
---	--	---	--	---	---	---

2. Instytucje prawne prawa rzeczowego	Prawo rzeczowe, jego cechy i funkcje	– wymienia regulacje dotyczące prawa własności i sposoby korzystania z rzeczy;	– wyjaśnia, co to jest własność, jakie są jej rodzaje i metody nabycia;	– charakteryzuje korzyści, dokumenty i zobowiązania wynikające z prawa rzeczowego;	– analizuje rodzaje praw rzeczowych, skutki ich nabycia, ograniczenia w korzystaniu z nich, – omawia uprawnienia właściciela;	– omawia podstawy prawnej odpowiedzialności na podstawie kodeksu cywilnego;
3. Instytucje prawne prawa spadkowego	Zasady prawa spadkowego	– zna pojęcia: <i>zstępni, zachówek, testament, spadkobierca, testator, prawo kaduka, masa spadkowa;</i>	– wyjaśnia, na czym polega zasada dziedziczenia;	– omawia przebieg postępowania spadkowego;	– analizuje sytuacje zrzeczenia się spadku oraz nabycia majątku przez Skarb Państwa;	– analizuje przepisy określające zasady nabywania praw i obowiązki wynikające z dziedziczenia;
4. Wybrane umowy prawa cywilnego	Zasady i rodzaje umów	– zna zasady zawierania umów: dzierżawy, najmu, pożyczki, sprzedaży– kupna;	– prawidłowo rozpoznaje części umowy : komparycję i klauzulę umowną,	– charakteryzuje wybrane umowy: umowa najmu, kupna–sprzedaży;	– analizuje zasady zerwania i rozwiązywania umów;	– analizuje, czy dowolność zawierania umów jest korzystna dla stron tej umowy i czy wyklucza ona odpowiedzialność cywilną, – omawia drogę sądową w sytuacji niewywiązania się jednej ze stron z umowy;

5. Różne formy zatrudnienia. Instytucje prawne prawa pracy	Zasady zawierania umów między pracownikiem a pracodawcą – rodzaje umów o pracę	– wymienia rodzaje umów o pracę, – wymienia prawa i obowiązki pracownika oraz pracodawcy;	– wymienia, miejsca, w których można szukać pomocy przy poszukiwaniu pracy;	– charakteryzuje rynek pracy oraz zasady zawierania umów;	– analizuje poszczególne umowy regulujące zatrudnienie pod kątem praw pracowniczych i korzyści finansowych, – porównuje warunki zatrudnienia w Polsce i innych państwach unijnych;	– porównuje zasady zawierania umów według prawa, polskiego i prawa unijnego, – analizuje potrzebę istnienia praw pracowniczych;
6. Prawa i obowiązki obywatela podczas postępowania cywilnego	Prawa i obowiązki obywatela w trakcie postępowania cywilnego	– wymienia rodzaje postępowania: procesowe i nieprocesowe, – wymienia tryby odwołań;	– wymienia etapy postępowania procesowego;	– charakteryzuje wybrane kazusy prawa cywilnego na podstawie Kodeksu postępowania cywilnego;	– analizuje poszczególne etapy postępowania cywilnego; – omawia hierarchiczność pracy sądów,	– analizuje potrzebę arbitrażu i mediacji w sprawach cywilnych,
V. PRAWO RODZINNE I OPIEKUŃCZE ORAZ PRAWO ADMINISTRACYJNE						

<p>1. Instytucje prawa rodzinnego. Postępowanie w sprawach rodzinnych</p>	<p>Zasady i obowiązki wynikające z zawarcia związku małżeńskiego, pojęcia: <i>nieważność małżeństwa, rozwód, separacja, małżeństwo konkordatowe</i></p>	<p>– poprawnie posługuje się pojęciami: <i>rozwód, wspólnota majątkowa, separacja, rozwód, unieważnienie małżeństwa;</i></p>	<p>– wymienia przeszkody prawne do zawarcia małżeństwa, – określa obowiązki małżonków względem siebie;</p>	<p>– charakteryzuje mechanizmy rozwiązywania spraw rodzinnych: mediacja rodzinna, decyzja o zwieszeniu, ograniczeniu bądź pozbawieniu praw rodzicielskich, – wymienia obowiązki rodziców wobec dzieci;</p>	<p>– analizuje powody rozwodów, – omawia przebieg postępowania rozwodowego i alimentacyjnego;</p>	<p>– analizuje, czy charakter postępowania sądowego w sprawach rozwodowych uwzględniania dobro małżonków i dzieci;</p>
<p>2. Prawo administracyjne. Postępowanie administracyjne</p>	<p>Prawo administracyjne: administracja publiczna, rządowa, samorządowa, organy administracji publicznej;</p>	<p>– posługuje się pojęciami: <i>administracja publiczna, rządowa, samorządowa,</i> – wymienia etapy postępowania administracyjnego;</p>	<p>– wyjaśnia, kto jest podmiotem, a kto uczestnikiem postępowania;</p>	<p>– charakteryzuje rodzaje postępowań administracyjnych, – charakteryzuje rozporządzenia i ustawy administracyjne, decyzje, postanowienia;</p>	<p>– analizuje środki zaskarżenia i przesłanki stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnej;</p>	<p>– omawia różnice między decyzją administracyjną a wyrokiem sądu, – wykazuje, że prawo administracyjne ma znaczenie w życiu Polaka;</p>

3. Informacja publiczna i niejawną	Informacja publiczna, prawo do informacji publicznej, sposoby pozyskiwania informacji, informacja niejawną	– wie, czym jest informacja publiczna i kto ma do niej dostęp;	– wymienia sposoby pozyskiwania informacji (wniosek pisemny, online, telefoniczny, złożony osobiście, poprzez udział w posiedzeniu, np. gminnym)	– charakteryzuje działania Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Służby Kontrwywiadu Wojskowego, – wyjaśnia, na czym polega poświadczenie bezpieczeństwa danych;	– wyjaśnia, czym jest prawo dostępu do informacji, – omawia poszczególne klauzule poufności;	– omawia sytuacje, w których informacje poufne są wyłączane z klauzuli poufności;
------------------------------------	--	--	--	--	--	---

VI. PRAWO KARNE

1. Instytucje prawa karnego i polityka karna państwa	Klasyfikacja przestępstw i wykroczeń, wachlarz sankcji karnych, zasady prawa karnego	– wymienia i omawia części prawa karnego (materialna, procesowa, wykonawcza), – wymienia rodzaje kar i sankcji;	– wymienia rodzaje przestępstw, np. przeciwko życiu i zdrowiu, przeciwko mieniu i bezpieczeństwu osób, przeciwko wolności, przeciwko osobie – wyjaśnia, na czym polegają: odpowiedzialność karna, zasada humanitaryzmu;	– charakteryzuje funkcje kary w życiu społecznym, – przedstawia okoliczności łagodzące bądź wyłączające odpowiedzialność karną, – omawia odpowiedzialność karną zgodnie z kryterium wieku osoby oskarżonej o popełnienie przestępstwa;	– analizuje Kodeks karny i odpowiednie artykuły Konstytucji, – analizuje polskie prawo i wymienia szczególne akty: abolicja, amnestia, ułaskawienie, – omawia znaczenie KRS;	– charakteryzuje rodzaje sankcji i ich skuteczność;
--	--	---	---	--	--	---

2. Postępowanie karne	Role procesowe sprawcy, etapy i uczestnicy postępowania karnego, wdrożenie zasad karnych	– poprawnie posługuje się pojęciami: <i>osoba podejrzana, podejrzany, oskarżony, skazany, uniewinniony, przewód sądowy, środki zabezpieczające, biegły sądowy, obrońca z urzędu, oskarżyciel publiczny, prokurator, świadek, kasacja;</i>	– wymienia etapy postępowania karnego: postępowanie przygotowawcze, postępowanie sądowe, postępowanie odwoławcze;	– przedstawia zasady prawa karnego i zestawia je z etapami procesu karnego;	– analizuje funkcje, jakie w procesie pełnią poszczególne jego uczestnicy: strony procesowe, pomocnicy stron i organów procesowych, przedstawiciele stron, – wyjaśnia, w jakich sytuacjach można wnieść kasację;	– zestawia i objaśnia różnice i podobieństwa między procesem karnym a cywilnym;
-----------------------	--	---	---	---	---	---

VII. PRAWA CZŁOWIEKA

1. Geneza praw człowieka i ich klasyfikacja	Źródła praw człowieka, I, I, III generacja praw człowieka, prawo człowieka w systemach filozoficznych	– zna i potrafi wskazać różnice między prawem stanowionym a prawem naturalnym, –omawia wybrane źródła prawa;	– wyjaśnia nadrzędność prawa stanowionego wobec prawa naturalnego, – wymienia myślicieli, którzy stworzyli podwaliny pod system praw człowieka, oraz dokumenty (konstytucje, akty), w których zapisane są prawa człowieka;	– omawia źródła praw człowieka na podstawie historii polskich przywilejów szlacheckich, – charakteryzuje proces kształtowania się prawa na przestrzeni wieków;	– analizuje prawa trzech generacji, prawa negatywne i pozytywne, – wyjaśnia pojęcie <i>relatywizmu kulturowego</i> w odniesieniu do zasady uniwersalności prawa;	– analizuje, czy możliwe jest ograniczanie praw człowieka, – wskazuje, w jakich sytuacjach może dochodzić do ograniczania praw człowieka;
---	---	--	--	--	--	---

<p>2. Przestrzeganie praw człowieka we współczesnym świecie</p>	<p>Zapisy praw w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela 1789 r. oraz Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z 1948 r., –przyczyny łamania praw człowieka, Konstytucja RP z 1997 r.</p>	<p>– zna zapisy Konstytucji RP i innych aktów prawnych gwarantujące przestrzeganie praw człowieka w Polsce;</p>	<p>– wymienia przykłady łamania praw człowieka na świecie, – dzieli przyczyny łamania praw człowieka na ekonomiczne, polityczne, religijne, prawne, kulturowe, rasowe;</p>	<p>– charakteryzuje skalę łamania praw na świecie,</p>	<p>– wyjaśnia, w jakich społeczeństwach najczęściej łamane są prawa człowieka;</p>	<p>– uzasadnia potrzebę walki z nierównościami społecznymi, prześladowaniami i łamaniem praw człowieka na świecie;</p>
<p>3. System ochrony Praw Człowieka Organizacji Narodów Zjednoczonych</p>	<p>System ochrony praw człowieka w ramach ONZ, Międzynarodowy Trybunał Karny, Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. uchodźców</p>	<p>– wymienia organy regulujące prawa człowieka oraz charakteryzuje systemy ochrony praw człowieka: międzynarodowe i wewnątrzpaństwowe ;</p>	<p>– wymienia międzynarodowe traktaty zawierające prawa człowieka;</p>	<p>– argumentuje potrzebę ochrony praw człowieka na świecie;</p>	<p>– analizuje działanie organów powołanych w ramach ONZ (Trybunał Karny, Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. uchodźców);</p>	<p>– opisuje działalność misyjną ONZ, w tym działania mające na celu ochronę praw człowieka, – uzasadnia potrzebę istnienia Trybunału Karnego ONZ;</p>

<p>4. System ochrony praw człowieka w ramach UE, OBWE i RE</p>	<p>Regionalne mechanizmy chroniące prawa człowieka, system strasburski</p>	<p>– wymienia organy i instytucje zajmujące się prawami człowieka powołane przez UE, OBWE;</p>	<p>– analizuje takie dokumenty jak: Karta Socjalna Wspólnoty Europejskiej, Konwencja o zapobieganiu torturom, nieludzkiemu traktowaniu i poniżaniu, – zna i opisuje następujące instytucje: KBWE, Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka, Wysoki Komisarz OBWE ds. Mniejszości Narodowych, Wolności Mediów, Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich, Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskich;</p>	<p>– opisuje działanie systemu strasburskiego;</p>	<p>– analizuje przykładowe sprawy toczące się przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka;</p>	<p>– wymienia kryteria dopuszczalności skargi wnoszonej do Trybunału w Strasburgu;</p>
--	--	--	---	--	--	--

<p>5. Organizacje pozarządowe w ochronie praw człowieka</p>	<p>Instytucje i organizacje pozarządowe o zasięgu globalnym i regionalnym (lokalnym), akcje i inicjatywy organizacji</p>	<p>– wymienia organizacje pozarządowe broniące praw człowieka: Międzynarodowy Ruch Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Amnesty International, Polski Czerwony Krzyż, La Strada, Human Rights, Watch, Polska Akcja Humanitarna, Caritas, Stowarzyszenie „PoMOC”, Fundacja Stefana Batorego;</p>	<p>– określa zakres działań organizacji pozarządowych w kontekście obrony praw człowieka;</p>	<p>– przedstawia programy, kampanie i akcji społeczne (polskie i międzynarodowe) realizowane w ramach walki o prawa człowieka;</p>	<p>– opisuje inicjatywy podejmowane przez Helsińską Fundację Praw Człowieka, takie jak festiwal „Watch Docs”;</p>	<p>– analizuje efektywność poszczególnych działań prowadzonych przez organizacje działające na rzecz ochrony praw człowieka;</p>
<p>6. Polski system ochrony praw człowieka</p>	<p>Instytucje i organy chroniące prawa człowieka w Polsce: TK, sądy, RPO, Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania, obszary działania tych organów</p>	<p>– wymienia organy egzekwujące przestrzeganie praw człowieka w Polsce (RPO, sądy, TK);</p>	<p>– opisuje wybrane prawa i wolności zagwarantowane Konstytucją, – analizuje kompetencje i działania Rzecznika Praw Obywatelskich w Polsce;</p>	<p>– przedstawia procedurę składania skargi konstytucyjnej do Trybunału Konstytucyjnego, – omawia procesową drogę egzekwowania prawa w Polsce;</p>	<p>– analizuje skuteczność skarg konstytucyjnych na przykładach; – omawia przykłady łamania praw człowieka w Polsce;</p>	<p>– porównuje obszar i zakres działania RPO, sądów powszechnych, TK;</p>

VIII. ŁAD MIĘDZYNARODOWY

<p>1. Zasady i podmioty prawa międzynarodowego. Międzynarodowe stosunki polityczne</p>	<p>Zasady prawa międzynarodowego, traktaty, ustawy, organy, systemy, regulacje międzynarodowe</p>	<p>– wie, czym są: <i>prawo międzynarodowe, zasady: suwerenności, suwerennej równości, integralności terytorialnej, nienaruszalności granic, samostanowienia narodów, pokojowego rozstrzygania sporów, powstrzymania się od gróźb użycia siły lub od jej rzeczywistego użycia;</i></p>	<p>– wyjaśnia, czym w prawie międzynarodowym są podmioty pierwotne, wtórne, suwerenne, organy wykonawcze, stosunki prawne między państwami;</p>	<p>– charakteryzuje ustalenia zawarte w takich dokumentach jak: traktat westfalski, akt końcowy kongresu wiedeńskiego, Karta Narodów Zjednoczonych, Deklaracja zasad prawa międzynarodowego ;</p>	<p>– analizuje siedem zasad regulujących współpracę międzynarodową; – analizuje rolę, jaką w stosunkach międzynarodowych odgrywają: Komisja Prawa Międzynarodowego ONZ, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości;</p>	<p>– objaśnia podstawowe zasady prawa międzynarodowego;</p>
--	---	--	---	---	--	---

<p>2. Mocarstwa regionalne na drodze do dominacji międzynarodowej</p>	<p>Mocarstwa, supermocarstwa, mocarstwa ponadregionalne (BRICS), rywalizacja gospodarcza między państwami</p>	<p>– posługuje się pojęciami: <i>mocarstwo, supermocarstwo, BRICS, Wspólnota Niepodległych Państw, Euroazjatycka Wspólnota Gospodarcza EWG, Organizacja Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym (OUBZ), Szanghajska Organizacja Współpracy (SOW), Mercosur, G4;</i></p>	<p>– wyjaśnia kryteria przydzielenia państw do takich kategorii jak: mocarstwa, mocarstwa ponadregionalne, supermocarstwa;</p>	<p>– omawia sytuację Chin, Indii, Rosji i Brazylii na arenie międzynarodowej, – omawia cele istnienia grup G8(G7), G4, – analizuje znaczenie PKB w gospodarkach świata, – przedstawia znaczenie UE w stosunkach międzynarodowych ;</p>	<p>– analizuje znaczenie militarne, gospodarcze i ekonomiczne grypy BRIS, – analizuje skutki rozwoju BRICS dla polityki międzynarodowej, – analizuje rosnące znaczenie Brazylii w Ameryce Łacińskiej dla stosunków międzynarodowych ;</p>	<p>– przedstawia klasyfikację gospodarek świata według kryteriów, – przedstawia korzyści i zagrożenia wynikającego z rosnącej pozycji BRICS, – analizuje pozycję państw BRICS w światowej gospodarce;</p>
<p>3. Znaczenie zasobów w polityce międzynarodowej</p>	<p>Surowce naturalne, surowce nieodnawialne, surowce naturalne i nieodnawialne jako zabezpieczenia państw</p>	<p>– wymienia surowce naturalne i nieodnawialne, które znajdują się w zasobach poszczególnych państw;</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie zasobów w polityce międzynarodowej;</p>	<p>– charakteryzuje zasadę zrównoważonego rozwoju, – przedstawia zależność między bezpieczeństwem surowcowym a energetycznym;</p>	<p>– analizuje politykę państw różnych w kwestii bezpieczeństwa energetycznego, – analizuje wyzwania stojące przed polityką energetyczną w kontekście ekologii;</p>	<p>– uzasadnia potrzebę niezależności surowcowej i energetycznej państw, – analizuje polityczne znaczenie regulacji Nord Stream 2 dla Polski;</p>

<p>4. Zależności między bogatymi i biednymi państwami</p>	<p>Zróżnicowanie gospodarcze i przemysłowe państw, globalna Północ i globalne Południe, kryteria i czynniki rozwoju gospodarczego, gospodarcze grupy formalne i nieformalne, kultura i ekologia w krajach biednych i bogatych</p>	<p>– zna kryteria podziału świata na globalną Północ i globalne Południe;</p>	<p>– wyjaśnia cele, i znaczenie forów polityczno-gospodarczych, takich jak: G6, G8 (G7), G77, G20;</p>	<p>– charakteryzuje zakres działań OPEC i IUCN, – omawia założenia zawarte w protokole z Kioto i politykę klimatyczną UE, – przedstawia zależności między krajami bogatymi a biednymi;</p>	<p>– analizuje, jakie działania państw uważanych za światowe potęgi pomogły im osiągnąć ten status, – analizuje działania poszczególnych państw mające na celu zmniejszenie emisję gazów cieplarnianych;</p>	<p>– omawia działania prowadzone w ramach ONZ na rzecz rozwoju gospodarczego świata, – uzasadnia potrzebę istnienia polityki partnerskiej między państwami;</p>
<p>5. Wymiary globalizacji</p>	<p>Globalizacja kulturowa, ekonomiczna, polityczna, społeczno-kulturowa, wady i zalety globalizacji, obszary, mechanizmy i pojęcia związane z globalizacją</p>	<p>– prawidłowo posługuje się pojęciami: <i>globalizacja, homogenizacja, makdonaldyzacja, indywidualizm, etnocentryzm, globalne media, globalne problemy;</i></p>	<p>– wyjaśnia pozytywne i negatywne aspekty globalizacji, – wie, na czym polega globalizacja;</p>	<p>– przedstawia wpływ globalizacji na życie codzienne ludzi, – charakteryzuje rolę, jaką w procesie globalizacji odegrały międzynarodowe korporacje i media;</p>	<p>– analizuje w kontekście globalizacji takie zjawiska jak: terroryzm, makdonaldyzacja, homogenizacja kultury, zatarcie indywidualizmu,</p>	<p>– analizuje wpływ globalizacji na politykę państw.</p>

Wymagania edukacyjne z przedmiotu wiedza o społeczeństwie w zakresie rozszerzonym dla klasy 4 szkoły ponadpodstawowej*

(do podręcznika *Maciej Batorski, Wiedza o społeczeństwie. Podręcznik dla szkół ponadpodstawowych 4. Zakres rozszerzony.*)

* Plan wynikowy został skonstruowany na podstawie **ROZPORZĄDZENIA MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 30 stycznia 2018r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia.**

Autorzy: Antonina Telicka-Bonecka, Jarosław Bonecki

Temat (rozumiany jako lekcja)	Wymagania na ocenę dopuszczającą Uczeń:	Wymagania na ocenę dostateczną Uczeń:	Wymagania na ocenę dobrą Uczeń:	Wymagania na ocenę bardzo dobrą Uczeń:	Wymagania na ocenę celującą Uczeń opanował wymagania na ocenę bardzo dobrą, a ponadto:
I. Ład międzynarodowy					

<p>1. Zasady i podmioty prawa międzynarodowego</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>ład międzynarodowy, prawo międzynarodowe, prawo humanitarne, traktaty międzynarodowe, traktaty westfalskie, organy wykonawcze, sądy międzynarodowe, Karta Narodów Zjednoczonych</i></p> <p>– wymienia zasady prawa międzynarodowego</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>jurysdykcja, akredytacja, embargo, precedencja, łac. pacta sunt servanda, łac. bona fides, łac. nemo iudex in causa sua, Deklaracja zasad prawa międzynarodowego, zasada wzajemności</i></p> <p>– podaje podstawowe zasady stosunków międzynarodowych</p>	<p>– przedstawia rodzaje traktatów międzynarodowych</p> <p>– omawia rodzaje najważniejszych relacji w prawie międzynarodowym</p> <p>– wyjaśnia, jaką rolę w stosunkach międzynarodowych odgrywa prawo międzynarodowe</p>	<p>– charakteryzuje źródła prawa międzynarodowego</p> <p>– porównuje podmioty prawa międzynarodowego</p> <p>– analizuje rodzaje umów międzynarodowych, w których stroną jest państwo polskie</p>	<p>– uzasadnia, dlaczego Stolica Apostolska jest unikatowym podmiotem prawa międzynarodowego</p> <p>– dokonuje analizy i ocenia skuteczność poszczególnych sposobów oddziaływania na państwa łącznie prawo międzynarodowe</p>
---	---	---	--	--	---

<p>2. Międzynarodowe stosunki polityczne</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>stosunki międzynarodowe, system międzynarodowy, system: jednobiegunowy, dwubiegunowy, wielobiegunowy, państwa małe, minipaństwa (miniaturowe), państwa zależne, państwa upadłe i upadające</i></p> <p>– wymienia czynniki, które decydują o sile strategicznej państw</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>stratyfikacja, polaryzacja modelu międzynarodowego, państwa nieuznawane, mocarstwa, mocarstwa ponadregionalne, państwa średniej rangi</i></p> <p>– przedstawia klasyfikację państw ze względu na pozycję międzynarodową</p>	<p>– charakteryzuje współcześnie państwa nieuznawane, separatystyczne</p> <p>– przedstawia podział państw ze względu na siłę strategiczną</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega polaryzacja systemu międzynarodowego</p>	<p>– charakteryzuje współczesny układ sił na świecie</p> <p>– określa pozycję Polski w stosunkach międzynarodowych</p> <p>– na podstawie tekstu źródłowego: <i>Podstawy stosunków międzynarodowych</i> dokonuje analizy na temat polaryzacji systemu międzynarodowego</p>	<p>– uzasadnia, jaką rolę odgrywają Wyspy Salomona w geopolitycznej rywalizacji mocarstw</p> <p>– analizuje, jaki model ładu światowego powstanie w pierwszej połowie XXI w.</p> <p>– dokonuje analizy, które państwa odgrywały rolę mocarstw w przeszłości, określa, co decydowało o ich wyjątkowej pozycji i co przesądziło o ich upadku</p>
---	---	---	--	---	--

<p>3. Mocarstwa regionalne na drodze do dominacji międzynarodowej</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>supermocarstwo, WNP – Wspólnota Niepodległych Państw, Euroazjatycka Wspólnota Gospodarcza, Organizacja Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym</i></p> <p>– omawia znaczenie regionalnych i ponadregionalnych organizacji międzynarodowych dla budowania pozycji mocarstwowej krajów grupy BRICS</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>PPP – parytet siły nabywczej, państwa grupy G8, G7, kleptokracja, Szanghajska Organizacja Współpracy, MERCOSUR – Wspólny Rynek Południa</i></p> <p>– omawia modele ładu światowego</p> <p>– wskazuje, które państwa są uzależnione od dostaw ropy naftowej z zewnątrz</p>	<p>– wyjaśnia, czym jest BRICS</p> <p>– przedstawia potencjał Unii Europejskiej z wybranym krajem BRICS w odniesieniu do różnych kryteriów porównawczych</p> <p>– wskazuje państwo spoza grupy BRICS, które ma największe szanse na dołączenie do grona wschodzących mocarstw</p>	<p>– porównuje potencjał supermocarstwa z mocarstwami ponadregionalnymi</p> <p>– na podstawie źródła porównuje potencjał USA i mocarstw regionalnych w 2020 r. (wybrane kryteria)</p> <p>– charakteryzuje Republikę Południowej Afryki (piąty członek grupy BRICS), odnosząc się do różnych aspektów pozycji tego państwa na świecie</p>	<p>– uzasadnia, które kryterium jest najistotniejsze dla wskazania potęgi państwa</p> <p>– dokonuje analizy sytuacji międzynarodowej i wewnętrznej Chin, Indii, Rosji i Brazylii</p> <p>– ocenia, czy USA utrzymają pozycję światowego lidera do połowy XXI w.</p>
--	---	---	---	--	--

<p>4. Znaczenie zasobów w polityce międzynarodowej</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>bezpieczeństwo surowcowe, bezpieczeństwo energetyczne, miks energetyczny, bezpieczeństwo narodowe, zasada zrównoważonego rozwoju, odnawialne źródła energii (OZE), surowce strategiczne, gaz ziemny, metale szlachetne, metale ziem rzadkich</i> – omawia, czym jest różnego rodzaju bezpieczeństwo surowcowe i energetyczne</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Organizacja Krajów Eksportujących Ropę Naftową OPEC, Baltic Pipe</i> – wskazuje poważne zagrożenia dla rozwoju ludzkości w połowie XXI w. – przedstawia mechanizmy oddziaływania państw za pomocą zasobów naturalnych na politykę międzynarodową</p>	<p>– charakteryzuje różnego rodzaju surowce strategiczne – wskazuje kraj najbardziej niezależny surowcowo na świecie i uzasadnia swój wybór – wyjaśnia, jaki jest stan zasobów surowcowych Polski – omawia mechanizmy oddziaływania państw za pomocą zasobów naturalnych na politykę międzynarodową</p>	<p>– charakteryzuje bezpieczeństwo surowcowe i bezpieczeństwo energetyczne – analizuje stan słodkiej wody w Polsce i na świecie, sporządza raport na ten temat – na podstawie źródła statystycznego porównuje strukturę produkcji energii w przedstawionych państwach, rozważa, który z krajów ma najlepszy, a który – najgorszy miks energetyczny z punktu widzenia: a) ekonomii, b) ekologii</p>	<p>– ocenia bezpieczeństwo energetyczne Unii Europejskiej w świetle samodzielnie zgromadzonych danych – wyjaśnia, w jaki sposób nowoczesne technologie pozwalają na zwiększanie udziału odnawialnych źródeł energii (OZE) w globalnym miksie energetycznym – dokonuje analizy, w jakim zakresie wojna w Ukrainie w 2022 r. wpłynęła na miks energetyczny przedstawionych państw</p>
---	--	--	---	--	---

<p>5. Zależności między bogatymi i biednymi państwami</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>bogata Północ, biedne Południe, kraje rozwinięte i wysoko uprzemysłowane, kraje rozwijające się, kultura masowa, Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO), Europejski System Handlu Emisjami, Europejski Zielony Ład</i></p> <p>– wymienia czynniki, które warunkują postęp cywilizacyjny na świecie</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>merkantylizm, międzynarodowe stosunki gospodarcze, forum gospodarcze G6, G20, Grupa 77, międzynarodowe stosunki kulturalne, polityka kolonizacyjna, języki pidżynowe, Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody, Ramowa Konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu z 1992 roku, protokół z Kioto, porozumienie paryskie</i></p> <p>– wyjaśnia mechanizmy zmniejszające dysproporcje rozwojowe między państwami</p>	<p>– charakteryzuje międzynarodowe stosunki gospodarcze i kulturalne</p> <p>– omawia politykę zrównoważonego rozwoju</p> <p>– wskazuje na mapie kraje bogatej Północy, biednego Południa oraz kraje, które należą do bogatej Północy, ale znajdują się na południowej półkuli</p>	<p>– charakteryzuje postanowienia na szczytach najbogatszych państw</p> <p>– analizuje stan środowiska naturalnego i zagrożeń, jakie niesie za sobą efekt cieplarniany</p>	<p>– uzasadnia potrzebę zwiększania udziału biokomponentów w paliwach</p> <p>– analizuje dysproporcje rozwojowe między państwami bogatymi i biednymi</p> <p>– dokonuje analizy złożoności zależności politycznych, ekonomicznych i kulturowych między państwami</p>
--	--	--	---	--	---

<p>6. Wymiary globalizacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>globalizacja, integracja, indywidualizm, unifikacja, macdonaldyzacja społeczeństwa, Światowe Forum Społeczne</i> – wymienia globalne marki – omawia wpływ globalnych korporacji na współczesną politykę, gospodarkę i społeczeństwo 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>deteritorializacja, homogenizacja kultury, ruchy alterglobalistyczne</i> – omawia przejawy globalizacji – przedstawia historyczne początki globalizacji – przedstawia wpływ globalnych mediów na przemiany społeczno-kulturowe na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje wpływ rozwoju gospodarczego na zmiany w środowisku naturalnym – przedstawia szanse i zagrożenia, jakie niesie za sobą zjawisko globalizacji – wyjaśnia wielowymiarowość pojęcia <i>globalizacja</i> – wyjaśnia, na czym polega rola transnarodowych korporacji we współczesnym świecie 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje oba światy opisane w tekście – na podstawie tekstu źródłowego <i>Dżihad kontra McŚwiat</i> wyjaśnia, na czym polega paradoks obu światów – na podstawie tekstu źródłowego <i>Dżihad kontra McŚwiat</i> ocenia, w jakim stopniu tekst Benjamina Barbera, politologa i filozofa amerykańskiego, pochodzący z 1996 r., jest obecnie aktualny 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia, jaki wpływ na społeczność międzynarodową ma globalizująca się gospodarka: pozytywny czy negatywny – analizuje wpływ globalnych mediów, korporacji transnarodowych, organizacji międzynarodowych na ład międzynarodowy, światową gospodarkę oraz prawa człowieka
---------------------------------------	--	---	--	--	---

7. Jakie są wady i zalety globalizacji? – dyskusja	– wyjaśnia pojęcie <i>globalizacja</i>	– omawia tekst źródłowy <i>Ekspert: procesy globalizacji mają zarówno pozytywne, jak i negatywne konotacje</i> oraz wymienia przykłady pozytywnych i negatywnych skutków tego zjawiska.	– przedstawia wady, zalety, szanse i zagrożenia globalizacji	– na podstawie tekstów źródłowych analizuje podłoże powstania zjawiska globalizacji – uzasadnia własne stanowisko odpowiednimi argumentami	– argumentuje własne stanowisko na forum publicznym
8. Ład międzynarodowy – lekcja powtórzeniowa	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
9. Ład międzynarodowy – lekcja sprawdzająca	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
II. Konflikty międzynarodowe					

<p>10. Charakterystyka konfliktów zbrojnych</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>wojna, konflikt zbrojny, organizacja państwa, secesja, junta, wyścig zbrojeń, agresja, diaspora, cyberwojna, demoralizacja społeczeństw, destabilizacja gospodarki</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>aberracja, Arabska Wiosna Ludów, casus belli, konflikty asymetryczne, aktywiści, Anonymus, wojna zastępcza (tzw. proxy war)</i></p> <p>– omawia rodzaje wojen (konfliktów zbrojnych)</p> <p>– przedstawia przebieg i skutki wybranego konfliktu zbrojnego po 1989 roku</p>	<p>– charakteryzuje przyczyny wybranych konfliktów w XX wieku</p> <p>– przedstawia skutki konfliktów zbrojnych na świecie na wybranych przykładach</p> <p>– na podstawie źródła kartograficznego <i>Ofiary min lądowych, wojennych niewybuchów i bomb kasetowych w 2018 roku</i> na wybranych przykładach omawia konflikty zbrojne, których skutkiem były wypadki z minami i niewybuchami</p>	<p>– charakteryzuje przyczyny, stopień zaangażowania i skutki udziału wojsk polskich w konfliktach zbrojnych w Iraku i Afganistanie</p> <p>– analizuje przyczyny wojen oraz rodzaje współczesnych konfliktów zbrojnych</p> <p>– na podstawie źródła kartograficznego <i>Kraje ogarnięte Arabską Wiosną Ludów</i>, rozważa, w jaki sposób destabilizacja państw północnoafrykańskich wpłynęła na politykę, gospodarkę i zagadnienia społeczne w Europie</p>	<p>– analizuje tezę Benjamina Franklina dotyczącą konfliktów zbrojnych <i>Nigdy nie było dobrej wojny i złego pokoju</i></p> <p>– na podstawie źródła kartograficznego <i>Mapa konfliktów zbrojnych w 2020 r.</i> analizuje, jakie mogłyby być skutki ataku cybernetycznego na różne systemy i bazy danych</p>
--	--	--	---	--	--

<p>11. Separatyzm a prawo międzynarodowe</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>prawo narodów do samostanowienia, Rok Afryki, separatyzm, ETA, Partia Pracujących Kurdystanu, irredentyzm, Armia Wyzwolenia Kosowa, regionalizm</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Deklaracja Praw Osób Należących do Mniejszości Narodowych, Etnicznych, Religijnych i Językowych, Tamilskie Tygrysy</i></p> <p>– przedstawia informacje na temat reakcji poszczególnych rządów i organizacji międzynarodowych na referendum katalońskie z 2017 roku</p>	<p>– charakteryzuje wybrane przykłady separatyzmów we współczesnym świecie i reakcję opinii międzynarodowej na nie</p> <p>– na podstawie tekstu źródłowego <i>Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych</i> wyjaśnia ideę samostanowienia narodów</p> <p>– na podstawie tekstu źródłowego <i>Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych</i> wyjaśnia, jak cytowany fragment omawia ochronę mniejszości narodowych i etnicznych w kontekście przepisów prawa międzynarodowego</p>	<p>– analizuje różnice między separatyzmem, irredentyzmem a regionalizmem</p> <p>– na podstawie tekstu źródłowego <i>Karta Narodów Zjednoczonych</i> wyjaśnia zasadę samostanowienia narodów</p> <p>– na podstawie źródła kartograficznego <i>Mniejszość węgierska w państwach ościennych</i> analizuje, jakie konsekwencje mógłby mieć wspierany przez rząd w Budapeszcie separatyzm węgierski na Słowacji i w Rumunii dla wybranych państw lub organizacji</p>	<p>– uzasadnia, w jaki sposób poszczególne rządy i organizacje międzynarodowe argumentowały one swoje stanowisko na temat referendum katalońskiego z 2017 roku</p> <p>– analizuje orędzie prezydenta Stanów Zjednoczonych Thomasa Woodrowa Wilsona z 8 stycznia 1918 r. i ocenia, jak została w nim rozwinięta idea prawa narodów do samostanowienia</p> <p>– analizuje, jak jest interpretowane prawo narodów do samostanowienia</p> <p>– rozważa wypowiedź czeskiego pisarza Karelá Čapka <i>Regionalizm wzbogaca życie; separatyzm je zubaża</i> oraz odnosi go do czasów, w któ-</p>
---	---	--	---	--	--

<p>12. Konflikty międzynarodowe i etniczne w Europie zachodniej i środkowej</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>konflikt w Irlandii Północnej, powstanie wielkanocne, Sinn Féin, Irlandzka Armia Republikańska, krwawa niedziela, Brexit, separatyzm szkocki, regionalizm walijski, wojna dziesięciodniowa, Republika Macedonii Północnej, SFOR – Siły Stabilizacyjne NATO, konflikt w Kosowie</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Plantacja Ulsteru, porozumienie wielkopiątkowe, Zgromadzenie Irlandii Północnej, Szkocka Partia Narodowa, Walijskie Zgromadzenie Narodowe, Jugosłowiańska Armia Narodowa (JNA), Siły Obrony Terytorialnej, UNPROFOR – Siły Ochronne Organizacji Narodów Zjednoczonych, EUFOR Althea – misja pokojowa Unii Europejskiej</i> – przedstawia genezę oraz stan obecny relacji grecko-tureckich na Cyprze</p>	<p>– charakteryzuje genezę i przebieg wybranych konfliktów międzynarodowych i etnicznych w Europie zachodniej i środkowej – przedstawia złożoną etnicznie sytuację Belgii – porównuje i ocenia sposoby rozwiązywania problemów międzynarodowych i etnicznych w Europie</p>	<p>– na podstawie tekstu źródłowego <i>Tragedia w Srebrenicy, Sekretarz Generalny ONZ, Kofi Annan, Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie</i> wskazuje bezpośrednich i pośrednich odpowiedzialnych za masakrę w Srebrenicy – na podstawie źródeł kartograficznych <i>Narodowości zamieszkujące Jugosławię w 1990 roku i Narodowości zamieszkujące państwa byłej Jugosławii w 2015 r.</i> analizuje i porównuje zmiany etniczne na obszarze byłej Jugosławii i wykazuje dominujące tendencje</p>	<p>– uzasadnia, w jakim stopniu wojna w Ukrainie wpływa na bezpieczeństwo Polski – na podstawie źródeł kartograficznych <i>Wyznania religijne w Irlandii Północnej w 2011 r., Wyniki referendum w 2016 r. w Irlandii Północnej i Wyniki wyborów parlamentarnych w 2019 r.</i> dokonuje analizy i ocenia możliwe perspektywy dalszych losów Irlandii Północnej</p>
--	--	--	--	--	--

<p>13. Konflikty międzynarodowe i etniczne na obszarze poradzieckim</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>aneksja Krymu, Euromajdan, Doniecka Republika Ludowa (DRL) i Ługańska Republika Ludowa (LPR), protokół miński, Naddniestrze, rewolucją róż, Osetia Południowa, Abchazja, konflikt azersko-ormiański</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>rewolucja godności lub ukraińska wiosna, drugi protokół miński, Naddniestrzańska Republika Mołdawska, wojny osetyńsko-gruzyńskie, wojna abchasko-gruzyńska, Republika Górskiego Karabachu</i> – przedstawia genezę i przebieg wybranych konfliktów międzynarodowych i etnicznych na obszarze poradzieckim</p>	<p>– charakteryzuje przyczyny oraz przebieg I i II wojny czeczeńskiej oraz omawia aktualną sytuację społeczno-polityczną w Czeczeni – przedstawia zaangażowanie Federacji Rosyjskiej w konflikty zbrojne na obszarze poradzieckim</p>	<p>– porównuje i ocenia sposoby rozwiązywania konfliktów w Europie Zachodniej i na obszarze poradzieckim – na podstawie źródła statystycznego <i>Liczba ofiar konfliktu w Abchazji i Osetii Południowej w latach 1991–2011</i> dokonuje analizy skutków tych konfliktów</p>	<p>– analizuje sytuację społeczno-polityczną mniejszości narodowych na terenie Federacji Rosyjskiej – na podstawie źródła statystycznego <i>Liczba ofiar konfliktu o Górski Karabach w latach 1989–2020</i> i źródła kartograficznego <i>Skala ofiar konfliktów w północnej Afryce i południowo-zachodniej Azji w 2020 r.</i> analizuje zasięg i skalę zaprezentowanego konfliktu</p>
--	---	--	--	--	--

<p>14. Konflikty międzynarodowe i etniczne na obszarze Środkowego i Dalekiego Wschodu</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>konflikt w Afganistanie, interwencja radziecka w Afganistanie, talibowie, Al-Kaida, Państwo Islamskie (IS), Republika Koreańska, Koreańska Republika Ludowo-Demokratyczna, rozejm w Panmun-dżomie, Narodowy Front Wyzwolenia Moro (MNLF), Islamski Front Wyzwolenia Moro, Konflikt o Kaszmir, deklaracja tashkiencka, status autonomiczny</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Islamska Republika Afganistanu, Islamski Emirat Afganistanu, Międzynarodowe Siły Wsparcia Bezpieczeństwa (NATO-ISA F), Afgańskie Narodowe Siły Bezpieczeństwa, IS-K, rebelia Hukbalahap (Huk), Moro, Abu Sayyaf, Islamscy Bojownicy o Wolność Bangsamoro</i></p> <p>– przedstawia genezę wybranych konfliktów międzynarodowych i etnicznych na obszarze Środkowego i Dalekiego Wschodu</p>	<p>– charakteryzuje przebieg wybranych konfliktów międzynarodowych i etnicznych na obszarze Środkowego i Dalekiego Wschodu</p> <p>– wyjaśnia, w jaki sposób ideologia komunistyczna wpłynęła na sytuację polityczną i międzynarodową na Półwyspie Indochińskim</p> <p>– na podstawie tekstu źródłowego R. Tomańskiego <i>Uciekinierzy z kraju więzienia</i>, forsal.pl, 20 maja 2016, przedstawia sytuację społeczno-polityczną w Korei Północnej</p>	<p>– porównuje i ocenia sposoby rozwiązywania wybranych konfliktów międzynarodowych i etnicznych</p> <p>– na podstawie źródła statystycznego <i>Liczba ofiar konfliktów zbrojnych i zamachów w Afganistanie w latach 1989–2020</i> dokonuje analizy skutków tego konfliktu</p> <p>– na podstawie źródła kartograficznego <i>Skala ofiar konfliktów w Azji Centralnej w 2020 r. wg Uppsala Conflict Data Project (UCDP)</i> analizuje skutki konfliktów zbrojnych w Azji Centralnej</p> <p>– porównuje sytu-</p>	<p>– uzasadnia, które z państw Azji Środkowej i Wschodniej jest najbardziej niestabilne wewnętrznie oraz przedstawia argumenty na poparcie swojego wyboru</p> <p>– analizuje informacje i przedstawia przyczyny oraz przebieg exodusu Rohingja z północnej Birmy; opisuje aktualną sytuację społeczno-polityczną w Birmie oraz sytuację społeczno-prawną grupy etnicznej Rohingja</p>
--	---	--	---	---	---

<p>15. Konflikty międzynarodowe i etniczne na obszarze Afryki i Bliskiego Wschodu</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>konflikt arabsko-izraelski, Organizacja Wyzwolenia Palestyny (OWP), wojna sześciodniowa, wojna Jom Kippur, Islamski Ruch Oporu „Hamas”, Autonomia Palestyńska, Druga Intifada (tzw. Intifada Al-Aksa), wojna iracko-irańska, aneksja Kuwejtu, operacja „Pustynna burza”, I wojna w Zatoce Perskiej z 1991 r., II wojna w Zatoce Perskiej z 2003 r., Państwo Islamskie (IS, ISIS), Arabska Wiosna Ludów, Hezbollah, Grupy Wagnera, kryzys migracyjny w Europie, Róg Afryki</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Zachodni Brzeg Jordanu, Strefa Gazy, Pierwsza Intifada (tzw. rewolucja kamieni), Brygady Męczenników al-Aksy, kalifat Daesz, wojna domowa w Syrii, wojna domowa w Libii, II wojna domowa w Libii, Powstanie Kongres Narodowy, Rząd Porozumienia Narodowego, Izba Reprezentantów z siedzibą w Tobruku, Libijska Armia Narodowa (LNA), Rząd Jedności Narodowej, wojna domowa w Somalii, Misja pokojowa UNOSOM, Unia Trybunałów Islamskich (UTI), misja Unii Afrykańskiej AMISOM</i> – przedstawia genezę wybranych konflik-</p>	<p>– charakteryzuje przebieg wybranych konfliktów międzynarodowych i etnicznych na obszarze poradzieckim – na podstawie źródła statystycznego <i>Liczba ofiar wojen i zamachów terrorystycznych w Iraku w latach 1989–2020</i> wyjaśnia skutki konfliktu zbrojnego – na podstawie źródła statystycznego <i>Liczba ofiar wojny domowej w Syrii w latach 2011–2020</i> wyjaśnia skutki konfliktu zbrojnego – na podstawie źródła statystycznego <i>Liczba ofiar wojny domowej w Libii</i> wyjaśnia skutki konfliktu zbrojnego – na podstawie źródła statystycznego <i>Liczba ofiar wojny</i></p>	<p>– porównuje i ocenia sposoby rozwiązywania konfliktów w Europie Zachodniej i na obszarze poradzieckim – na podstawie źródła statystycznego <i>Liczba ofiar konfliktu arabsko-izraelskiego w latach 1989–2020</i> dokonuje analizy skutków konfliktu – na podstawie tekstu źródłowego P. Mazur, <i>Wagnerowcy w Syrii – wykorzystanie PMC przez Rosję w konflikcie syryjskim</i>, <i>Studia de Securitate</i> 8 (2018) uzasadnia celowość stosowania w konfliktach zbrojnych prywatnych firm wojskowych</p>	<p>– analizuje i ocenia rolę ONZ w rozwiązywaniu konfliktów zbrojnych w Afryce i na Bliskim Wschodzie – na podstawie źródła statystycznego <i>Liczba ofiar przemocy na świecie w latach 1989–2020</i> dokonuje analizy i wyjaśnia, jakie wydarzenia wpłynęły na znaczący wzrost ofiar przemocy jednostronnej w 1994 roku – na podstawie kartodiagramu <i>Zróżnicowanie etniczno-religijne Iraku w 2014 roku</i> analizuje możliwość rozpadu Iraku na trzy części: kurdyjską na północy, sunnicką wokół Bagdadu i szyicką na południu – na podstawie kartodiagramu <i>Kryzys</i></p>
--	---	---	--	---	---

<p>16. Terroryzm we współczesnym świecie</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>terroryzm, terror, terror państwowy, Irlandzka Armia Republikańska (IRA), Kraj Basków i Wolność (ETA), Al-Kaida, Państwo Islamskie, cyberterroryzm, prawo szariatu, działania represyjne, działania prewencyjne, konwencje, Interpol</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>terroryzm nowej generacji, państwa zbójce, ustawa USA Patriot Act, ustawa NDAA (ang. National Defence Authorization Act of 2012), specjalne agendy: Europol i TREVI (ang. Terrorism, Radicalism, Extremism and Violence International)</i></p> <p>– rozumie, na czym polega istota terroryzmu</p> <p>– przedstawia źródła terroryzmu, sposoby i skutki działania terrorystów oraz odnosi się do wybranych przykładów</p>	<p>– przedstawia cele i metody działania terrorystów</p> <p>– wyjaśnia przyczyny i sposoby zwalczania terroryzmu</p> <p>– charakteryzuje i ocenia różne sposoby zapobiegania terroryzmowi i jego zwalczania</p>	<p>– na podstawie źródła statystycznego <i>Liczba ofiar ataków terrorystycznych w latach 2018–2019</i> analizuje społeczne skutki terroryzmu</p> <p>– na podstawie źródła kartograficznego <i>Ataki terrorystyczne w 2020 roku</i> analizuje mapę i podaje nazwy państw, w których doszło do największej liczby zamachów terrorystycznych w 2020 roku</p>	<p>– ocenia strategię walki z terrorystami</p> <p>– na podstawie źródła statystycznego <i>Wybrane organizacje terrorystyczne i ilość spowodowanych przez nie ofiar śmiertelnych</i> dokonuje analizy działalności organizacji terrorystycznych na świecie i ich śmiertelnych ofiar</p>
---	--	--	---	---	--

<p>17. Sposoby rozwiązywania konfliktów między narodami i państwami</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>spór międzynarodowy, konflikt międzynarodowy, konsultacje, negocjacje, mediacje, komisje badawcze, sądownictwo międzynarodowe, arbitraż, Stały Trybunał Rozjemczy, rozwiązanie siłowe, rozstrzygnięcie spraw przez organizacje międzynarodowe, pomoc rozwojowa, pomoc humanitarna, beneficjent, know-how</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>metody dyplomatyczne, dobre usługi, koncyliacje (komisje pojednawcze), Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości (MTS), Europejski Trybunał Sprawiedliwości, Europejski Trybunał Praw Człowieka, Międzynarodowy Trybunał Prawa Morza, Nagroda Pokojowa Księgarzy Niemieckich, Nagroda im. Andrieja Sacharowa, Pokojowa Nagroda Nobla</i></p> <p>– przedstawia sposoby rozstrzygnięcia sporów międzynarodowych</p>	<p>– charakteryzuje podstawowe formy pomocy rozwojowej</p> <p>– przedstawia przykładowe postacie nagrodzone dowolną nagrodą działalności dla dobra praw człowieka, pokoju i demokracji</p> <p>– wyjaśnia, w jaki sposób każdy obywatel może wziąć udział w niesieniu pomocy humanitarnej</p>	<p>– charakteryzuje umowy i inicjatywy międzynarodowe na rzecz ograniczenia broni masowego rażenia</p> <p>– analizuje i ocenia skuteczność różnych metod pojednawczych</p>	<p>– analizuje zasady udzielania pomocy rozwojowej i humanitarnej</p> <p>– dokonuje analizy uzasadnień dla przyznanych Pokojowych Nagród Nobla, wskazuje tę z nich, która jest najbardziej i najmniej zasadna oraz uzasadnia swój wybór</p>
--	--	---	--	--	---

<p>18. Jak daleko możemy się posunąć w zwalczaniu terroryzmu? Dyskusja</p>	<p>– wyjaśnia pojęcie <i>terroryzm</i></p>	<p>– przedstawia opinie dotyczące pojęcia <i>terroryzm</i> i aspektów użycia siły w jego zwalczaniu</p>	<p>– porównuje oba teksty źródłowe i zawarte w nich opinie</p>	<p>– przedstawia własne stanowisko wobec przedstawionego problemu – ocenia i popiera własne stanowisko odpowiednimi argumentami</p>	<p>– formułuje i uzasadnia własne stanowisko na forum publicznym</p>
<p>19. Konflikty międzynarodowe – lekcja powtórzeniowa</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>
<p>20. Konflikty międzynarodowe – lekcja sprawdzająca</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>
<p>III. Organizacje międzynarodowe</p>					

<p>21. Organizacja Narodów Zjednoczonych</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>ONZ, Deklaracja Narodów Zjednoczonych, Karta Narodów Zjednoczonych, Rada Bezpieczeństwa, Zgromadzenie Ogólne, Rada Gospodarczo-Społeczna, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Rada Praw Człowieka, Międzynarodowy Trybunał Karny</i></p> <p>– podaje wszystkie zasady, na których oparła swoją działalność ONZ</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>misje pokojowe, operacje pokojowe, Rada Powiernicza, rezolucje</i></p> <p>– przedstawia cele i zadania ONZ</p> <p>– wymienia główne organy ONZ</p> <p>– omawia kompetencje poszczególnych organów ONZ</p> <p>– wyjaśnia, jak doszło do powstania ONZ</p>	<p>– omawia udział Polski w działaniach ONZ: plany, rezolucje i misje pokojowe</p> <p>– przedstawia wkład ONZ w utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa na świecie</p> <p>– wyjaśnia, jaką rolę odgrywają poszczególne państwa należące do ONZ</p>	<p>– charakteryzuje działalność ONZ na świecie (operacje pokojowe)</p> <p>– na podstawie źródła statystycznego <i>World Atlas of Global Issues</i> analizuje budżet misji pokojowych ONZ w latach 1990–2017</p> <p>– na podstawie tekstu źródłowego <i>Karta Narodów Zjednoczonych</i> wymienia zadania, które postawiono przed ONZ</p>	<p>– uzasadnia skuteczność i zasadność działalności ONZ</p> <p>– analizuje sposoby finansowania ONZ</p> <p>– ocenia, czy interpretacja <i>Karty Narodów Zjednoczonych</i> pozwala na ingerencję w wewnętrzny konflikt zbrojny (wojnę domową)</p>
---	---	--	---	---	--

<p>22. Organizacje wyspecjalizowane i agendy ONZ</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>organizacje wyspecjalizowane ONZ, Wysoki Komisarz do spraw Praw Człowieka ONZ, UNESCO, Międzynarodowa Organizacja Pracy, Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury, Światowa Organizacja Zdrowia, Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Światowa Biblioteka Cyfrowa, Systemy Wczesnego Ostrzeżenia przed Tsunami, Międzynarodowego Komitetu Bioetyki, Międzynarodowy Program Sieci Katedr UNESCO Europejska Koalicja Miast przeciwko Rasizmowi UNESCO, Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030</i></p> <p>– omawia cele i zadania wyspecjalizowanych organizacji ONZ</p>	<p>– charakteryzuje zaangażowania Polski w działalność organizacji wyspecjalizowanych ONZ</p> <p>– przedstawia organizacje, fundusze i agencje działające przy ONZ</p> <p>– wyjaśnia, jakie organizacje międzynarodowe mogłyby się zająć realizacją określonych celów milenijnych</p>	<p>– charakteryzuje zadania WHO, FAO, UNESCO i ILO</p> <p>– analizuje działalność WHO</p> <p>– podaje wybrane sukcesy WHO</p> <p>– porównuje jej działania w czasie poprzedzającym pandemię i w czasie pandemii</p>	<p>– uzasadnia, jakie Agendy działają na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030, wskazuje cele, które są najłatwiejsze i najtrudniejsze do realizacji w wyznaczonym czasie</p> <p>– ocenia, na ile cele milenijne zostały zrealizowane</p>
---	---	--	---	---	---

<p>23. Rola Rady Europy i OBWE w Europie</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>Rada Europy, Europejska konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Konwencja ramowa o ochronie praw mniejszości narodowych, Europejski Trybunał Praw Człowieka</i> – omawia cele i zasady działania Rady Europy i OBWE 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, Europejska Karta Socjalna, Konferencja OBWE</i> – omawia najważniejsze instytucje polityczne przy OBWE, Kongres Europejski w Hadze – przedstawia przyczyny powstania Rady Europy i OBWE 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje działalność Adama Rapackiego, jego wkład w zapewnienie bezpieczeństwa na świecie – przedstawia etapy rozszerzenia Rady Europy – wyjaśnia genezę powstania, strukturę oraz działalność Rady Europy i OBWE 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie państwa członkowskie i partnerskie oraz kraje współpracujące z OBWE – porównuje cele i zasady działania organizacji – na podstawie tekstu źródłowego <i>Ile Polska płaci za bycie członkiem organizacji międzynarodowych</i> podaje, jakiego rodzaju wydatki ponosi Polska jako członek organizacji międzynarodowych – wymienia korzyści dla Polski z członkostwa w organizacjach międzynarodowych 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia, że BWE angażuje się w zapewnienie bezpieczeństwa zbiorowego i pokoju w Europie oraz pokojową współpracę państw członkowskich – analizuje misje wyjaśniające i operacje pokojowe, w które angażowała się OBWE – dokonuje analizy działalności OBWE; ocenia, czy spełnia swoją funkcję
---	--	---	---	---	---

<p>24. Rola Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>bezpieczeństwo ekonomiczne, ekologiczne, uniwersalny system bezpieczeństwa, regionalne systemy bezpieczeństwa i współpracy międzynarodowej, strategia zmasowanego odwetu, koncepcja defensywna, Rada Północnoatlantycka, Międzynarodowe Siły Wsparcia Bezpieczeństwa</i> – omawia genezę i strukturę NATO</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>polityka unilateralna, multilateralna, hegemonistyczny, Grupa Planowania Nuklearnego, Sojusznicze Dowództwa Operacji, Allied Force, Kosovo Force (KFOR), Międzynarodowe Siły Implementacyjne, Misja w Darfurze, Siły Stabilizacyjne, oint Guard</i> (misja <i>Althea</i> – omawia rolę Stanów Zjednoczonych w NATO – przedstawia możliwości zwiększenia bezpieczeństwa militarnego, surowcowego i energetycznego, jakie dają Polsce regionalne systemy współpracy międzynarodowej</p>	<p>– charakteryzuje operacje pokojowe i militarne NATO – przedstawia, jak zmieniały się założenia strategiczne Paktu Północnoatlantyckiego – wyjaśnia, z czego składają się siły zbrojne NATO</p>	<p>– charakteryzuje rodzaje bezpieczeństwa w stosunkach międzynarodowych – na podstawie źródła <i>Traktat północnoatlantycki</i> z 4 kwietnia 1949 r. wyjaśnia, co mogą zrobić pozostałe państwa Sojuszu w przypadku zbrojnej napaści na którekolwiek z państw członkowskich – na podstawie materiału źródłowego <i>Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa</i> omawia modele bezpieczeństwa międzynarodowego</p>	<p>– analizuje zasadę <i>Salus rei publicae suprema lex (esto)</i> – <i>Dobro państwa niech będzie najwyższym prawem</i>, podaje moralnie dobre i złe przykłady stosowania tej zasady jako racji stanu państwa – dokonuje analizy tego, jakie nakłady budżetowe są przeznaczane na obronność w krajach NATO</p>
---	---	---	---	---	---

<p>25. Organizacje regionalne i subregionalne o charakterze ogólnym</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Wspólnota Niepodległych Państw, GUAM – Organizacja na rzecz Demokracji i Rozwoju, Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej, Organizacja Jedności Afrykańskiej</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Unia Afrykańska, Liga Państw Arabskich, Organizacja Państw Amerykańskich, Unia Panamerykańska</i></p> <p>– przedstawia organizacje międzynarodowe</p>	<p>– charakteryzuje rodzaj napięć w OPA wywołane sytuacją na Kubie</p> <p>– przedstawia, czy członkostwo państwa w kilku organizacjach o różnych celach bardziej takiemu państwu pomaga, czy szkodzi</p>	<p>– charakteryzuje organizacje regionalne i subregionalne w Ameryce Południowej</p> <p>– analizuje mapę i podaje nazwy państw, w których są zlokalizowane siedziby wskazanych organizacji</p>	<p>– uzasadnia, czy członkostwo w organizacjach międzynarodowych bardziej sprzyja państwom słabszym czy silnym</p> <p>– ocenia, czy ta inicjatywa polityczna jest bardziej formą manifestacji niezależności politycznej względem Rosji, czy też ma realne podstawy do współdziałania w dążeniu do określonych korzyści politycznych i gospodarczych.</p>
--	--	---	--	--	--

<p>26. Organizacje międzynarodowe o charakterze polityczno-ekonomicznym</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>międzynarodowa ekonomia polityczna, Międzynarodowy Fundusz Walutowy (IMF), Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju (IBRD), Bank Światowy, Światowa Organizacja Handlu (WTO), Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), Organizacja Państw Eksportujących Ropę Naftową (OPEC), Środkowoeuropejska Strefa Wolnego Handlu (CEFTA), Północnoamerykańska Strefa Wolnego Handlu (NAFTA), Porozumienie Stanów Zjednoczonych, Meksyku i Kanady (USMCA)</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>autarkia, Rada Gubernatorów, Rada Wykonawcza, Banco del Sur (Bank Południa), Układ ogólny w sprawie taryf celnych i handlu (GATT), Organ Rozstrzygania Sporów, Organ Przeglądu Polityki Handlowej, Organizacja Europejskiej Współpracy Gospodarczej (OEEC)</i></p> <p>– omawia zasady handlu międzynarodowego</p>	<p>– charakteryzuje cele i główne zadania wybranych organizacji o charakterze polityczno-ekonomicznym</p> <p>– wyjaśnia cele, które stawiają sobie takie organizacje, jak IMF, Bank Światowy i WTO</p> <p>– na podstawie schematu: <i>Grupa Banku Światowego</i> przedstawia powiązania Banku Światowego z innymi organizacjami finansowymi</p> <p>– na podstawie źródła statystycznego <i>Światowe rezerwy ropy naftowej w 2018 r. ze szczególnym uwzględnieniem krajów OPEC</i> analizuje diagramy i wymienia dwa kontynenty, na których leży najwięcej pań-</p>	<p>– porównuje wpływ wybranych organizacji na światową gospodarkę</p> <p>– na podstawie tekstu źródłowego Andrzeja Poczobuta <i>Mińsk zbliża się do WTO. Mimo woli</i> przedstawia wszystkie skutki dla białoruskiej gospodarki wynikające ze wstąpienia Rosji do WTO oraz ocenia trafność prognoz na temat stanu białoruskiej gospodarki z perspektywy czasu</p> <p>– na podstawie źródła statystycznego <i>Cena ropy naftowej</i> analizuje zmiany cen tego surowca w latach 2000–2020</p> <p>– charakteryzuje historię członko-</p>	<p>– analizuje rolę, jaką odegrały największe organizacje ekonomiczne w gospodarce na świecie po II wojnie światowej</p> <p>– na podstawie źródła statystycznego – diagramów: <i>Wysokość udziałów (quota) państw członkowskich IMF w 2021 r. w procentach</i> i <i>Siła głosu (votes) państw członkowskich IMF w 2021 r. w procentach</i> dokonuje analizy zależności między wielkością udziału a siłą głosu państw członkowskich w IMF oraz podaje, które z państw należących do G7 mają w IMF siłę głosów większą niż 3%</p>
--	---	---	--	--	---

<p>27. Organizacje subregionalne i inne formy współpracy międzynarodowej w Europie</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>organizacja międzynarodowa, organizacja regionalna, organizacja subregionalna, Inicjatywa Środkowo-europejska (CEI), Rada Nordycka (NC), Rada Państw Morza Bałtyckiego (CBSS), Rada Bałtycka (BA), Trójkąt Weimarski, Grupa Wyszehradzka (V4), Inicjatywa Trójmorza (BABS), Via Carpatia, Fundusz Inwestycyjny Inicjatywy Trójmorza</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>grupy nieformalne, Prezydium (Rady Nordyckiej), Skandynawskie Linie Lotnicze SAS, Komitet Wyższych Urzędników, Bałtycka Rada Prezydentów, Bałtycka Rada Ministrów, Zgromadzenie Bałtyckie, formuła „V4+”, Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki (IVF)</i> – omawia podstawowe funkcje organizacji międzynarodowych</p>	<p>– charakteryzuje cele wybranych organizacji regionalnych i subregionalnych w Europie – przedstawia podział organizacji międzynarodowych ze względu na obszar ich oddziaływania</p>	<p>– analizuje i ocenia członkostwo Polski w wybranych organizacjach i grupach nieformalnych – na podstawie źródła kartograficznego <i>Europejskie organizacje regionalne i subregionalne</i> przedstawia zasięg działania wymienionych organizacji</p>	<p>– analizuje i ocenia informacje, w jakim stopniu państwa członkowskie Grupy Wyszehradzkiej prezentują jednolity front i wspólnotę interesów na forum UE i poza nią – dokonuje analizy inicjatywy Via Carpatia i stanu jej realizacji oraz rozważa, jaką rolę może odegrać w przyszłości ten szlak komunikacyjny</p>
---	---	---	--	--	---

<p>28. Czy organizacje międzynarodowe nadążają za zmieniającą się rzeczywistością? – dyskusja</p>	<p>– wyjaśnia pojęcie: <i>organizacja międzynarodowa</i></p>	<p>– przedstawia opinie dotyczące działalności organizacji międzynarodowych w zmieniającej się rzeczywistości zawarte w zamieszczonych źródłach</p>	<p>– porównuje obie opinie dotyczące słabości ONZ i WHO oraz propozycje zmian, aby stały się one bardziej efektywne w działaniu</p>	<p>– przedstawia własne stanowisko wobec problemu zamieszczonego w temacie lekcji – ocenia i popiera własne stanowisko odpowiednimi argumentami</p>	<p>– formułuje i uzasadnia własne stanowisko na forum publicznym</p>
<p>29. Organizacje międzynarodowe – lekcja powtórzeniowa</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>
<p>30. Organizacje międzynarodowe – lekcja sprawdzająca</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>
<p>IV. Integracja europejska</p>					

<p>31. Geneza integracji europejskiej</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>integracja europejska, kultura antyczna, praojcowie zjednoczonej Europy, deklaracja Schumana, Europejska Wspólnota Węgla i Stali, traktaty rzymskie, Europejska Wspólnota Gospodarcza (EWG), Europejska Wspólnota Energii Atomowej (EWEA, p o t o c z n i e Euratom), układ z Schengen, Jednolity akt europejski, traktat z Maastricht, Traktat o Unii Europejskiej (TUE), Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (TWE), traktat nicejski, traktat lizboński, Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE)</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG), pauperyzacja, traktat o fuzji (podpisany 8.04.1965 r.), Zgromadzenie Parlamentarne, Jednolity akt europejski z 1986 r., Traktat ustanawiający Konstytucję dla Europy</i> – wskazuje kulturowe i historyczne podwaliny jedności europejskiej</p>	<p>– charakteryzuje najważniejsze akty prawa pierwotnego – przedstawia kalendarium rozszerzania się wspólnoty europejskiej – na podstawie schematu <i>Kształtowanie się głównych organów Wspólnot Europejskich i instytucji Unii Europejskiej</i> analizuje ewolucję zmian struktury głównych organów i instytucji WE i UE – na podstawie źródła kartograficznego <i>Etapy rozszerzania UE</i> przedstawia kolejne etapy zmian w strukturze EWG i UE w latach 1958–2020</p>	<p>– charakteryzuje znaczenie najważniejszych traktatów procesu integracji europejskiej – analizuje informacje na temat przyczyn niepowodzenia procesu ratyfikacyjnego Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy – na podstawie tekstu źródłowego <i>Deklaracja Schumana (9 maja 1950 r.)</i> wskazuje, jakie działania podejmowała Francja w służbie pokojowi i ocenia ich wagę; podaje, o jakich zadawnionych antagonizmach między Francją a Niemcami myślał Robert Schuman oraz wymienia pięć powodów</p>	<p>– na podstawie schematu <i>Filary współpracy Unii Europejskiej ustanowione traktatem z Maastricht</i> dokonuje analizy współpracy w UE w ramach trzech filarów – analizuje proces występowania Wielkiej Brytanii z UE oraz wskazuje, jakie zjawiska społeczne i polityczne doprowadziły do negatywnego wyniku referendum z 2016 r.</p>
--	---	---	--	--	--

<p>32. Instytucje Unii Europejskiej</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Traktat o Unii Europejskiej (TUE), Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), Traktat lizboński, Rada Europejska, Rada (Rada Ministrów lub Rada UE), Parlament Europejski, Komisja Europejska, Trybunał Sprawiedliwości UE, Trybunał Sprawiedliwości, Sąd (I instancji), Sąd do spraw Służby Publicznej, wykładnia prawa, Trybunał Obrachunkowy, Europejski Bank Centralny (EBC), Europejski System Banków Centralnych (ESBC), Eurosystem, zasada równowagi instytucjonalnej, zasada</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>grupa trzech państw (tzw. trio), Rada do Spraw Ogólnych, Rada do Spraw Zagranicznych, Rada do Spraw Edukacji, Młodzieży, Kultury i Sportu, Rada do Spraw Konkurencyjności, Rada do Spraw Rolnictwa i Rybołówstwa, Rada do Spraw Gospodarczych i Finansowych, Rada do Spraw Środowiska, Rada do Spraw Transportu, Telekomunikacji i Energii, Rada do Spraw Wymiaru Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych, Rada do Spraw Zatrudnienia, Polityki Społecznej, Zdrowia i Ochrony Konsumentów, Komitet Stałych Przedstawicieli (COREPER),</i></p>	<p>– przedstawia funkcje Parlamentu Europejskiego – charakteryzuje zadania najważniejszych organów Unii Europejskiej – przedstawia zadania Europejskiego Banku Centralnego i Europejskiego Systemu Banków Centralnych – wyjaśnia legitymizację Rady Europejskiej i Parlamentu Europejskiego – na podstawie źródła ikonograficznego – rysunku satyrycznego – wyjaśnia problem, na który zwraca uwagę jego autor oraz proponuje dwa sposoby, dzięki którym można przeciwdziałać temu problemowi – wyjaśnia, na czym polega szczególnie</p>	<p>– charakteryzuje kompetencje głównych organów Unii Europejskiej – porównuje uposażenia w instytucjach UE z ich odpowiednikami w Polsce – na podstawie tekstu źródłowego: <i>Polska wobec europeizacji systemu politycznego</i> podaje zadania Komisji Europejskiej oraz wymienia czynniki, które ułatwiają i utrudniają skuteczny wpływ państwa na Komisję Europejską</p>	<p>– analizuje mechanizmy funkcjonowania i podejmowania decyzji w europejskich instytucjach – na podstawie źródła statystycznego <i>Grupy polityczne w Parlamencie Europejskim (stan na wrzesień 2021 r.)</i> analizuje i przedstawia największe grupy polityczne w Parlamencie Europejskim oraz te, w których działają polscy eurodeputowani – dokonuje analizy struktury sądownictwa Unii Europejskiej</p>
--	--	--	---	--	--

<p>33. Prawo Unii Europejskiej</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>zasada solidarności, zasada subsydiarności, zasada proporcjonalności, zasada supremacji, zasada skutku bezpośredniego, prawo pierwotne pisane – prawo traktatowe, zasady prawne, zwyczaje prawa europejskiego, prawo sędziowskie, akty prawa wtórnego, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, formuła jednomyślności</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>prawo legacji, odpowiedzialność kontraktowa (umowna), odpowiedzialność deliktowa, implemencja, transpozycja, EUR-Lex, zwykła procedura prawodawcza, procedura uproszczona, lobbying, zwykła większość, większość kwalifikowana, zasada podwójnej większości, mniejszość blokująca, wzmocniona większość kwalifikowana</i> – omawia hierarchię aktów prawnych w UE</p>	<p>– wymienia i charakteryzuje akty prawa wtórnego UE – na podstawie schematu <i>Procedura przyjmowania aktów ustawodawczych</i> przedstawia zwykłą procedurę ustawodawczą w UE – przedstawia zasady stanowienia prawa w UE</p>	<p>– analizuje źródła prawa UE – na podstawie tekstu źródłowego <i>Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej</i> przedstawia zwykłą procedurę prawodawczą</p>	<p>– analizuje i ocenia mechanizmy decyzyjne w Unii Europejskiej – dokonuje analizy traktatu lizbońskiego pod kątem realizacji zasad pomocniczości, subsydiarności i solidarności</p>
---	--	---	---	--	---

<p>34. Gospodarka Unii Europejskie</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>współpraca gospodarcza, Europejski Instytut Walutowy (EIW), polityka makroekonomiczna, budżet UE, procedura budżetowa, Komisja Europejska, płatnicy netto, beneficjenci netto, wspólny rynek UE, swoboda przepływu towarów, swoboda przepływu osób, swoboda przepływu usług, swoboda przepływu kapitału</i> – omawia formy (fazy) integracji gospodarczej w ujęciu tradycyjnym</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>plan Delorsa, Eurosystem, kryteria konwergencji (zbieżności), wieloletnie ramy finansowe UE</i> – omawia zasady gospodarki budżetowej UE – przedstawia procedurę tworzenia budżetu UE</p>	<p>– wyjaśnia, na czym polegają cztery swobody wspólnego rynku – przedstawia zasady, na których podstawie tworzy się budżet UE – wyjaśnia, na czym polega unia gospodarcza i walutowa UE – na podstawie schematu <i>Procedura budżetowa</i> charakteryzuje proces uchwalania projektu budżetu UE</p>	<p>– porównuje dochody i wydatki UE – na podstawie schematu <i>Kryteria konwergencji (zbieżności)</i> analizuje, czy Polska powinna przyspieszyć, czy też opóźnić wejście do strefy euro</p>	<p>– analizuje zasady stanowienia budżetu UE oraz zasady funkcjonowania wspólnego rynku – dokonuje analizy źródeł dochodów i wydatków z budżetu UE</p>
---	--	---	--	--	--

<p>35. Polityka spójności i inne polityki Unii Europejskiej</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>polityka spójności, Krajowy Plan Odbudowy (KPO), polityka konkurencji UE, polityka ochrony konsumentów, polityki sektorowe, Europejski Rok Dziedzictwa Kulturowego, program Kreatywna Europa, europejskie stolice kultury, Polityka UE w dziedzinie edukacji, program Erasmus+, Polityka UE w dziedzinie ochrony środowiska</i></p> <p>– omawia pięć celów tematycznych polityki spójności</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>wieloletnie ramy finansowe (WRF), Next Generation EU, NUTS, Europejska Sieć Konkurencji (ECN), Europejska Grupa Konsultacyjna ds. Konsumentów (ECCG), Europejskie Centra Konsumentów (sieć ECC), sieć FIN-NET, ocena oddziaływania na środowisko (OOS), Europejska Agencja Środowiska (EEA), Europejska Sieć Informacji i Obserwacji Środowiska (Eionet), program monitorowania Ziemi (Copernicus), koncepcja Europejskiego Zielonego Ładu, system handlu uprawnieniami do emisji (ETS)</i></p> <p>– omawia narzędzia polityki konkurencji</p>	<p>– charakteryzuje działalność Unii Europejskiej w polityce spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej</p> <p>– przedstawia politykę sektorową Unii Europejskiej w dziedzinach: kultury, kształcenia młodzieży, badań i rozwoju technologicznego, handlu, rolnictwa, transportu, ochrony środowiska, energii oraz małych i średnich przedsiębiorstw</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega system NUTS</p> <p>– na podstawie źródła kartograficznego określa, czy wszystkie regiony NUTS 2 odpowiadają polskim jednostkom administracyjnym</p>	<p>– charakteryzuje prawa konsumentów w UE w dziedzinie transportu, zdrowia publicznego, produktów leczniczych i wyrobów medycznych oraz bezpieczeństwa żywności</p> <p>– na podstawie źródła statystycznego <i>Zmiany udziału najważniejszych obszarów polityki w budżecie UE</i> dokonuje analizy i wyciąga wnioski</p>	<p>– analizuje i ocenia działalność Unii Europejskiej w wybranej polityce sektorowej (np. kulturalnej, kształcenia młodzieży, badań i rozwoju technologicznego, handlowej, rolnej, transportowej, ochrony środowiska, energii, małych i średnich przedsiębiorstw)</p>
--	--	--	--	---	---

<p>36. Obywatel Unii Europejskiej</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>prawa i obowiązki w UE, Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich, zrównowazony rozwój, równość szans, polityka społecznościan informacyjnego, zasada partnerstwa, zasada dodatkowości, zasada subsydiarności, zasada decentralizacji, zasada koncentracji, zasada programowania, wymiar terytorialny polityki regionalnej, strefa Schengen, program Erasums+, Europass</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Europejski Fundusz Społeczny+, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Fundusz Spójności, instrumenty finansowe: JASPERS, JASMINE, JEREMIE, JESSICA, Mapa Dostaw, europejski portal mobilności zawodowej EURES</i></p> <p>– wymienia prawa przysługujące obywatelowi UE</p> <p>– przedstawia prawa i obowiązki obywatela Unii Europejskiej</p>	<p>– charakteryzuje na wybranym przykładzie, jak są realizowane projekty w ramach funduszy UE</p> <p>– przedstawia przykłady wykorzystania funduszy UE na poziomie regionalnym i centralnym w Polsce</p> <p>– na podstawie tekstu źródłowego Janusza Kowalskiego <i>Za pracą wyjechały już 2 mln: młodzi, wykształceni, zdeterminowani. Najlepsi</i> wskazuje główną przyczynę emigracji zarobkowej Polaków oraz wymienia czynniki, które ułatwiają Polakom pracę w UE</p>	<p>– porównuje fundusze funkcjonujące w Unii Europejskiej</p> <p>– analizuje, na jakich zasadach można się zwrócić ze skargą do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich.</p> <p>– na podstawie tekstu źródłowego <i>Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej</i> wymienia trzy szanse i trzy zagrożenia wynikające z przestrzegania praw zawartych w art. 20 ust. 2 TFUE</p>	<p>– analizuje wzór zamieszczony na stronie: https://europass.org.pl/dokumenty/curriculum-vitae-przyklady/ i opracowuje własny Europass CV</p> <p>– na podstawie źródła statystycznego <i>Zmiany w liczbie postępowań wyjaśnianych przez Europejską Rzecznik Praw Obywatelskich</i> porównuje skalę postępowań prowadzonych przez Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich z jego polskim odpowiednikiem</p>
--	--	---	--	---	--

<p>37. Perspektywy rozwoju Unii Europejskiej</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>koncepcja konfederacyjna, koncepcja federacyjna, koncepcja konstytucyjna, koncepcja funkcjonalistyczna, Europejski Obszar Gospodarczy, strategia lizbońska</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Stany Zjednoczone Europy, traktat eli-zejski, Europejska Polityka Sąsiedztwa (EPS), Partnerstwo Wschodnie, program Unia dla Śródziemnomorza, strategia Europa 2020, Zrównoważona Europa 2030</i></p> <p>– omawia główne koncepcje integracji politycznej w ramach UE</p>	<p>– charakteryzuje problemy związane z pogłębianiem i rozszerzaniem się UE</p> <p>– na podstawie źródła kartograficznego <i>Unia Europejska – perspektywy rozwoju</i> wymienia kraje objęte Europejską Polityką Sąsiedztwa</p>	<p>– na podstawie źródła statystycznego <i>Frekwencja w wyborach do Parlamentu Europejskiego w latach 1979–2019</i> analizuje, jaka jest zależność między frekwencją wyborczą do PE a liczbą państw w UE oraz wymienia możliwe powody tej zależności</p> <p>– na podstawie tekstu źródłowego <i>Wyjście dla Grecji i peryferii</i> podaje, kto zdaniem autora tekstu źródłowego odnosi rzeczywiste korzyści z istnienia Unii Gospodarczej i Walutowej oraz analizuje, na czym polegają sprzeczności w funkcjonowaniu Unii Gospodarczej i Walu-</p>	<p>– przedstawia argumenty przemawiające za dalszym rozszerzaniem UE oraz przeciw niemu oraz uwzględnia osobno interes UE jako całości i interes Polski</p> <p>– analizuje zadania stawiane przez UE w nieodległej przyszłości</p> <p>– dokonuje analizy perspektywy dalszej integracji ekonomicznej w UE</p>
---	--	--	---	--	---

<p>38. Unia Europejska wśród światowych mocarstw</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>jednolita osobowość prawna UE, polityka zagraniczna UE, Europejska Służba Działań Zewnętrznych (ESDZ), mechanizm Athena, Grupa G20, pomoc rozwojowa, pomoc humanitarna</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Przewodniczący Rady Europejskiej, Wysoki Przedstawiciel Unii do spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa, Grupa państw Afryki, Karaibów i Pacyfiku (ACP), Dyrekcja Generalna Komisji ds. Europejskiej Ochrony Ludności i Pomocy Humanitarnej (ECHO)</i> – przedstawia strukturę Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych</p>	<p>– charakteryzuje działalność Unii Europejskiej w sferze polityki zagranicznej – przedstawia pozycję i zadania Wysokiego Przedstawiciela Unii Europejskiej ds. Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa – na podstawie źródła kartograficznego wymienia OCTs – zamorskie terytoria zależne, które znajdują się w regionach Atlantyku, Antarktyki, Arktyki, Karaibów i Pacyfiku</p>	<p>– charakteryzuje działalność Unii Europejskiej w sferze bezpieczeństwa i obrony – na podstawie źródeł statystycznych: <i>Powierzchnia wybranych największych państw świata i UE, Ludność wybranych państw świata i UE w 2021 r. oraz PKB wybranych państw świata i UE w 2018 r.</i> analizuje, w której z trzech podanych na diagramach kategorii UE ma największe szanse na zwiększenie swojej globalnej pozycji oraz uzasadnia swoją odpowiedź</p>	<p>– uzasadnia kwestię globalnej roli Unii Europejskiej – analizuje i ocenia pozycję UE na arenie międzynarodowej – dokonuje analizy problemu: <i>Czy Unia Europejska powinna mieć własne siły zbrojne?</i> – charakteryzuje i ocenia politykę rozwojową oraz pomoc humanitarną prowadzone przez UE</p>
---	--	---	---	---	---

<p>39. Czy prawo Unii Europejskiej i wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej powinny mieć prymat nad prawem krajowym państw członkowskich? – dyskusja</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>prawo unijne, prawo krajowe</i></p>	<p>– przedstawia opinie dotyczące wyższości prawa unijnego nad krajowym zawarte w zamieszczonych tekstach źródłowych: <i>Konflikt wewnątrz UE narasta? Chodzi o wyższość prawa unijnego nad krajowym oraz Zasada pierwszeństwa w prawie Unii Europejskiej. Wybrane problemy</i></p>	<p>– porównuje różne opinie dotyczące kwestii wyższości prawa unijnego nad krajowym oraz wskazuje zalety, jak i wady takiego sposobu podejścia do tej kwestii</p>	<p>– przedstawia własne stanowisko wobec prymatu prawa unijnego nad krajowym – ocenia i popiera własne stanowisko odpowiednimi argumentami</p>	<p>– formułuje i uzasadnia własne stanowisko na forum publicznym</p>
<p>40. Integracja europejska – lekcja powtórzeniowa</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>
<p>41. Integracja europejska – lekcja sprawdzająca</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>
<p>V. Polska polityka zagraniczna</p>					

<p>42. Polska racja stanu</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>racja stanu, polska racja stanu, interes narodowy, polska polityka zagraniczna, ambasador, konsul, konsul generalny, akredytacja</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>interesy egzystencjalne, interesy koegzystencjalne, interesy funkcjonalne, konsul honorowy</i> – przedstawia instytucje odpowiedzialne za kształtowanie i realizację polskiej polityki zagranicznej</p>	<p>– na podstawie tekstu źródłowego <i>Gdzie jest polska racja stanu</i> wyjaśnia, czym jest racja stanu – charakteryzuje własną wizję polskiej racji stanu na nadchodzącą dekadę – wyjaśnia różnicę między konsulem a ambasadą</p>	<p>– na podstawie tekstu źródłowego <i>Przemówienie Ministra Spraw Zagranicznych RP Józefa Becka w Sejmie, 05.05.1939</i> ocenia wagę słów wypowiedzianych przez Józefa Becka i przedstawia ich kontekst historyczny</p>	<p>– analizuje i wyjaśnia, na czym polegała tzw. pułapka Becka – na podstawie źródła statystycznego: CBOS, http://link.operon.pl/b6, kwiecień 2018, s. 9. analizuje, jak respondenci widzą główne cele, kierunki polityki zagranicznej Polski</p>
--------------------------------------	--	---	---	--	--

<p>43. Relacje Rzeczypospolitej Polskiej z sąsiadami</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>poliska polityka zagraniczna, partnerstwo handlowe, Trójkąt Wyszehradzki, Grupa Wyszehradzka (V4), pomarańczowa rewolucja, Związek Polaków na Białorusi, wojna hybrydowa</i></p> <p>– wymienia państwa, z którymi sąsiaduje Rzeczpospolita Polska</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Instytut Polski, Instytut Goethego, Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży (PNWM), Euromajdan, manewry wojskowe „Zapad” („Zachód”), radiostacja „Racja”, misja Baltic Air Policing, rakiety krótkiego zasięgu „Iskander”</i></p>	<p>– charakteryzuje relacje Rzeczypospolitej z sąsiednimi państwami</p> <p>– na podstawie tekstu źródłowego <i>Główne problemy w stosunkach polsko-rosyjskich na początku XXI wieku</i> wyjaśnia, na czym polega różnica w rozumieniu pojęcia Słowianin przez Polaków i Rosjan</p> <p>– na podstawie danych ze źródła kartograficznego <i>Średnie ocen na skali sympatii – niechęci Polaków do wybranych narodów</i> uzasadnia, w jakim stopniu sympatia lub niechęć Polaków do wybranych narodów jest wynikiem osobistych doświadczeń, a na ile jest kreowana przez media i polity-</p>	<p>– na podstawie danych ze źródła statystycznego <i>Polski handel zagraniczny w 2020 r.</i> porównuje wartość importu i eksportu z sąsiadami Polski względem pozostałych krajów, z którymi Polska prowadzi wymianę zagraniczną</p> <p>– na podstawie danych ze źródła statystycznego: <i>Jak pan(i) ocenia obecne stosunki polsko-rosyjskie?</i> porównuje ocenę stosunków polsko-rosyjskich i polsko-niemieckich w latach 1987–2017</p>	<p>– analizuje i proponuje działania, które mogłyby poprawić wizerunek Polski i Polaków na świecie</p> <p>– na podstawie danych ze źródła statystycznego <i>Jak pan(i) ocenia obecne stosunki polsko-niemieckie?</i> wskazuje i ocenia subiektywne i obiektywne czynniki, które mogły wpływać na ocenę relacji polsko-niemieckich w badanym okresie</p>
---	---	---	--	---	---

<p>44. Pozycja Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Układ europejski, traktat akcesyjny (Traktat o przystąpieniu Rzeczypospolitej do Unii Europejskiej), fundusze unijne, postawy proeuropejskie</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Kryteria kopenhaskie, screening</i> – przedstawia, jakie były podstawy prawne przystąpienia Polski do UE – omawia pozytywne i negatywne skutki członkostwa w UE – omawia różnice w priorytetach polskiej polityki zagranicznej przed wejściem Polski do UE oraz po jej wejściu – wyjaśnia zmieniającą się pozycję Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej</p>	<p>– na podstawie danych ze źródła statystycznego CBOS: http://link.operon.pl/bg, marzec 2020, s. 2. i http://link.operon.pl/bf, kwiecień 2019, s. 3. charakteryzuje stosunek respondentów do kwestii stopnia ograniczenia suwerenności Polski po wstąpieniu do UE – na podstawie tekstu źródłowego <i>Co dziesiąty urzędnik UE jest Francuzem. Ilu Polaków pracuje w strukturach unijnych?</i>, Forsal.pl, przedstawia udział polskich urzędników w strukturach UE</p>	<p>– na podstawie danych z badań CBOS zawartych w tabeli <i>Nadzieje i obawy związane z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej</i> analizuje, jak z perspektywy czasu można ocenić nadzieje i obawy Polaków związane z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej – na podstawie danych z badań CBOS <i>Jakie są plusy członkostwa Polski w UE?</i> i <i>Jakie są minusy członkostwa Polski w UE?</i> przygotowuje argumenty „za” i „przeciw” do debaty</p>	<p>– ocenia pozycję Polski w strukturach UE. – rozważa skutki członkostwa Polski w Unii Europejskiej, odwołując się do danych statystycznych i wyników badań opinii publicznej – ocenia skutki europeizacji polskiej polityki zagranicznej – analizuje informacje na temat wpływu funduszy UE na rozwój swojego regionu i swojej gminy</p>
---	--	---	--	--	---

<p>45. Polska polityka zagraniczna w strefie euroatlantyckiej</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Program Partnerstwo dla Pokoju, misje stabilizacyjne, Polski Kontyngent Wojskowy (PKW), misje wojskowe w Iraku i Afganistanie, Polonia amerykańska, offset, stealth</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Północnoatlantycka Rada Współpracy, IFOR, SFOR, tarcza antyrakietowa</i> – przedstawia drogę Polski do NATO</p>	<p>– charakteryzuje polską politykę zagraniczną w obszarze euroatlantyckim – na podstawie tekstu źródłowego <i>Uzależniamy się od USA. Podpisaliśmy 123 umowy na dostawę sprzętu wojskowego, „Business Insider”</i> wymienia korzyści i zagrożenia wynikające z kupowania przez polski rząd broni za granicą</p>	<p>– porównuje wybrany przez siebie proponowany Pol-sce amerykański sprzęt wojskowy z ofertą innych państw – na podstawie danych z badań CBOS <i>Czy Pan(i) osobiście popiera przynależność Polski do NATO, czy też jest temu przeciwny(a)?</i> przygotowuje argumenty do debaty między zwolennikami ścisłego sojuszu z USA a zwolennikami ścisłego sojuszu z Niemcami i Francją</p>	<p>– ocenia pozycję Polski w NATO – na podstawie danych z badań CBOS <i>Jak ogólnie określił(a)by Pan(i) relacje polsko-amerykańskie?</i> analizuje ww. stosunki polsko-amerykańskie – ocenia znaczenie sojuszu polsko-amerykańskiego</p>
--	---	---	--	--	---

<p>46. Działalność państwa polskiego na rzecz pokoju i demokracji</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>plan Rapackiego, misje pokojowe ONZ, operacje wojskowe NATO, działania humanitarne, Międzynarodowe Siły Wsparcia Bezpieczeństwa, Międzynarodowe Siły Stabilizacyjne, operacje Unii Europejskiej, pomoc rozwojowa, Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej, pomoc humanitarna, Dyrekcja Generalna Komisji Europejskiej ds. Pomocy Humanitarnej i Ochrony Ludności, Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Koordynacji Pomocy Humanitarnej</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>plan Gomułki, UNEF II, UNDOF, UNTAG, UNTAC, UNIFIL, UNPROFOR, operacje IFOR i SFOR, operacja KFOR, operacja Amber Fox i Allied Harmony, operacja ISAF, operacja EUFOR Concordia, operacji EUFOR Althea, operacja morska EUNAVFOR MED SOPHIA, operacja UE EUNAVFOR, MED IRINI, Oficjalna Pomoc Rozwojowa (ODA), Komitet Pomocy Rozwojowej OECD</i></p> <p>– wyjaśnia różnice między pomocą humanitarną a pomocą rozwojową</p>	<p>– przedstawia udział Polski w międzynarodowych misjach i operacjach militarnych</p> <p>– na podstawie tekstu źródłowego J. Ochojskiej <i>Zapomniane kryzysy humanitarne</i>, „Znak”, styczeń 2011, wyjaśnia, jak należy rozumieć pojęcie <i>zapomniany kryzys humanitarny</i></p> <p>– na podstawie zamieszczonego schematu charakteryzuje system udzielania pomocy rozwojowej</p>	<p>– charakteryzuje polskie inicjatywy na rzecz pokoju i demokracji</p> <p>– na podstawie źródła kartograficznego charakteryzuje misje pokojowe ONZ, NATO i UE z udziałem Polski w styczniu 2020 r.</p> <p>– na podstawie źródła statystycznego analizuje wartość polskiej pomocy dwustronnej dla krajów priorytetowych i top 10 w 2020 r.</p> <p>– porównuje i ocenia relacje Rzeczypospolitej Polskiej z dwoma wybranymi państwami pozaeuropejskimi na podstawie samodzielnie zebranych informacji</p>	<p>– analizuje i ocenia zaangażowanie Polski w misje pokojowe i operacje wojskowe w XXI w.</p> <p>– ocenia zaangażowanie państwa polskiego w niesienie pomocy humanitarnej i rozwojowej</p> <p>– omawia i ocenia relacje Polski z państwami pozaeuropejskimi</p>
--	--	--	---	--	--

<p>47. Czy polskie władze właściwie realizują polską rację stanu? – dyskusja</p>	<p>– wyjaśnia pojęcie: <i>poliska racja stanu</i></p>	<p>– przedstawia opinie dotyczące realizacji przez nasze władze polskiej racji stanu</p>	<p>– porównuje różne opinie dotyczące polskiej racji stanu</p>	<p>– przedstawia własne stanowisko wobec problemu polskiej racji stanu – ocenia i popiera własne stanowisko odpowiednimi argumentami</p>	<p>– formułuje i uzasadnia własne stanowisko na forum publicznym</p>
<p>48. Polska polityka zagraniczna – lekcja powtórzeniowa</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>
<p>49. Polska polityka zagraniczna – lekcja sprawdzająca</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>
<p>VI. Edukacja i praca</p>					

<p>50. Rozwój nauk społecznych</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>nauki społeczne, nauki humanistyczne, socjologia, stratyfikacja, więź społeczna, antropolog społeczny</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>trójelementowa koncepcja stratyfikacji społecznej Maxa Webera</i> – omawia dokonania pierwszych socjologów na świecie – przedstawia początki nauk społecznych na świecie</p>	<p>– charakteryzuje zasady badań antropologicznych według Bronisława Malinowskiego – na podstawie tekstu źródłowego F. Znanieckiego, <i>Socjologia wychowania</i>, Warszawa 1973, t. 1. s. 58–59, ocenia, na ile współcześnie są rozwinięte na świecie związki narodów w ujęciu przedstawionym przez Floriana Znanieckiego</p>	<p>– charakteryzuje dorobek polskich socjologów z przełomu XIX i XX wieku – na podstawie tekstu źródłowego: L. Kasprzyka, <i>Socjologia na tle innych nauk społecznych</i>, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, 1967, z. 2, s. 205, wykazuje podobieństwa i różnice w pracy socjologa i historyka</p>	<p>– ocenia wkład polskich badaczy w rozwój nauk społecznych – analizuje i ocenia, czy metody badań antropologicznych Bronisława Malinowskiego sprawdziłyby się w społeczności z wyspy Sentinel Północny</p>
---	---	--	---	---	---

<p>51. Nauki społeczne i humanistyczne w Rzeczypospolitej Polskiej</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>prakseologia, nauki formalne, nauki empiryczne</i> – wymienia współczesne dyscypliny wchodzące w skład nauk społecznych i humanistycznych</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Międzynarodowa Standardowa Klasyfikacja Edukacji (ISCED)</i> – przedstawia funkcję nauk społecznych</p>	<p>– przedstawia genezę kształtowania się współczesnych nauk społecznych i humanistycznych – charakteryzuje obowiązujący w Polsce podział nauk społecznych i humanistycznych – na podstawie schematu zawartego w źródle Nauki społeczne i humanistyczne w Polsce. Analiza systemu, dobre praktyki, model promocji, red. M.K. Zwierzdzyński, Kraków 2018. s. 17–18, przedstawia podział nauk humanistycznych i społecznych zgodny z klasyfikacją ISCED</p>	<p>– na podstawie danych zebranych przez GUS przedstawia dane o liczbie studentów nauk społecznych i humanistycznych w Polsce w ostatniej dekadzie oraz ocenia dynamikę prezentowanych zmian – na podstawie tekstu źródłowego: J. Szczepańskiego, <i>Dyscyplina nauk o polityce. Status teoretyczny i prawny</i>, „Społeczeństwo i polityka. Pismo edukacyjne”, 2013, t. 2, s. 10, analizuje, czy klasyfikacja nauk zaproponowana przez Augusta Comte’a i Wilhelma Windelbanda jest tożsama czy różna</p>	<p>– na podstawie tekstu źródłowego M. Napiórkowskiego, <i>Humanista = inżynier od ludzi. Pomóż ci zaprojektować lepszą aplikację, firmę, budynek...</i>, <i>Mitologia Współczesna</i>, analizuje zalety wykształcenia humanistycznego opisane w tekście – dokonuje analizy wybranej przez siebie dyscypliny z dziedziny nauk społecznych i humanistycznych, uwzględniając możliwości studiowania tej dyscypliny w kraju i za granicą, atrakcyjność ofert pracy dla absolwentów oraz znaczenie tej dyscypliny dla rozwoju społeczno-gospodarczego państwa</p>
---	--	--	---	--	--

<p>52. System szkolnictwa wyższego w Polsce i za granicą</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>uczelnia publiczna, uczelnia niepubliczna, uczelnia zawodowa, system boloński, kategoria naukowa, studia stacjonarne, studia niestacjonarne, studia niestacjonarne w trybie zaocznym lub wieczorowym, program Erasmus+, polskie ubezpieczenie zdrowotne (EKUZ)</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>uczelnia akademi-cka, Komisja Ewaluacji Nauki, System punktów ECTS, Internetowa Rejestracja Kandydatów (IRK)</i> – omawia Międzynarodową Standardową Klasyfikację Edukacji (ISCED) – przedstawia system szkolnictwa wyższego w Polsce w świetle ustawodawstwa krajowego i deklaracji bolońskiej</p>	<p>– charakteryzuje klasyfikację uczelni w Polsce – przedstawia specjalne rodzaje uczelni w Polsce – na podstawie danych z Rankingu Szkół Wyższych, Perspektywy 17.02.2022 r. charakteryzuje czynniki, które powinny wpływać na miejsce uczelni w rankingu</p>	<p>– charakteryzuje zasady rekrutacji, które obowiązują na wybrane kierunki studiów w Polsce i Europie – porównuje uczelnie w Polsce i na świecie – na podstawie danych statystycznych: CBOS, http://link.operon.pl/bt, listopad 2019, s. 1. analizuje zmiany w preferencjach wyboru szkół przez młodzież polską oraz wskazuje prawdopodobne powody takich zmian</p>	<p>– porównuje zasady rekrutacji na wybrany przez siebie kierunek studiów na trzech różnych uczelniach – na podstawie tekstu źródłowego S. Zdziebłowskiego, „Lista szanghajska”: <i>10 polskich uczelni wśród 1000 najlepszych na świecie</i>, „Bankier”, ocenia i uzasadnia, czy kryteria zastosowane w metodologii Academic Ranking of World Universities są obiektywne</p>
---	--	---	--	---	--

<p>53. Rola szkoły, edukacji pozaformalnej i nieformalnej</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>edukacja formalna, edukacja pozaformalna, edukacja nieformalna, równość szans</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>uzyskanie kwalifikacji, zmiany w systemie szkolnym</i></p> <p>– wyjaśnia, według jakich zasad funkcjonuje współczesny system edukacyjny</p> <p>– omawia działania mające charakter edukacji pozaformalnej i nieformalnej, które powinny być podejmowane przez państwo, samorząd terytorialny i organizacje społeczne, aby zwiększyć równość szans w dostępie do edukacji</p>	<p>– charakteryzuje przyczyny powstawania nierówności w dostępie do edukacji</p> <p>– przedstawia rolę szkoły we współczesnym, szybko zmieniającym się świecie</p> <p>– na podstawie danych statystycznych <i>Osoby w wieku 18–69 i 25–64 lata uczestniczące w kształceniu</i> przedstawia tendencje w kształceniu Polaków w badanym okresie z wykorzystaniem danych liczbowych</p>	<p>– porównuje edukację pozaformalną i nieformalną</p> <p>– na podstawie danych statystycznych: GUS, <i>Kształcenie dorosłych 2016</i>, Gdańsk 2018, s. 18, analizuje, jaka jest zależność między kształceniem a wiekiem w Polsce</p> <p>– na podstawie tekstu źródłowego <i>Edukacja i nierówności społeczne. Studium porównawcze na przykładzie Anglii, Hiszpanii i Rosji</i>, Kraków 2011, s. 12–13, rozważa, na ile problem przedstawiony przez autora tekstu odnosi się do polskich warunków edukacyjnych</p>	<p>– uzasadnia istotę równości szans w edukacji</p> <p>– dokonuje analizy kwestii zmian potrzeb edukacyjnych w kontekście zmian społecznych i politycznych</p> <p>– analizuje, z jakich powodów w Unii Europejskiej i Polsce coraz większą wagę przywiązuje się do edukacji pozaformalnej i nieformalnej</p> <p>– proponuje działania mające charakter edukacji nieformalnej, które zainteresowałyby uczniów</p>
--	---	--	---	--	--

<p>54. System edukacji a rynek pracy</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>kwalfikacje zawodowe, kadra nauczycielska, kształcenie ustawiczne, podnoszenie kwalifikacji, e-learning</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>selekcja negatywna</i> – omawia sposoby podnoszenia lub zmieniania swoich kwalifikacji zawodowych – przedstawia skutki, jakie może za sobą pociągać niedostosowanie systemu edukacyjnego do rynku pracy – wyjaśnia, jakie problemy pojawiają się przed uczniem w związku z wyborem szkoły – omawia, w jaki sposób można w Polsce podnosić kwalifikacje zawodowe</p>	<p>– na podstawie źródła statystycznego: <i>Przeprowadzone przez NIK badanie kwestionariuszowe z udziałem 5152 dyrektorów szkół</i> wskazuje na zagrożenia dla polskiej oświaty wynikające ze sposobów rozwiązywania problemów kadrowych w szkołach – na podstawie tekstu źródłowego Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r., art. 3 ust. 17, wymienia osoby, które w świetle tego artykułu są objęte kształceniem ustawicznym</p>	<p>– analizuje schemat <i>Filary gospodarki opartej na wiedzy</i> – na podstawie źródła statystycznego <i>Informacja o wynikach rekrutacji na studia na rok akademicki 2020/2021 w uczelniach nadzorowanych przez Ministra Edukacji i Nauki</i> analizuje najpopularniejsze kierunki na studiach stacjonarnych I stopnia i jednolitych studiach magisterskich w roku akademickim 2020/2021 – na podstawie danych statystycznych GUS: <i>Kształcenie dorosłych 2016</i> wykorzystując dane liczbowe, wskazuje podo-</p>	<p>– analizuje, dlaczego uczenie się przez całe życie jest jednym z warunków sukcesu w karierze zawodowej – dokonuje analizy, dlaczego we współczesnym świecie przywiązuje się ogromną wagę do kształcenia ustawicznego</p>
---	---	---	---	--	--

<p>55. Czy studia powinny być płatne? – dyskusja</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>odpłatność za studia</i></p>	<p>– przedstawia opinie dotyczące postawionej tezy</p>	<p>– porównuje różne opinie dotyczące odpłatności za studia</p>	<p>– przedstawia własne stanowisko wobec problemu zawartego w temacie lekcji – ocenia i popiera własne stanowisko odpowiednimi argumentami</p>	<p>– formułuje i uzasadnia własne stanowisko na forum publicznym</p>
<p>56. Edukacja i praca – lekcja powtórzeniowa</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>
<p>57. Edukacja i praca – lekcja sprawdzająca</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>	<p>jw.</p>